

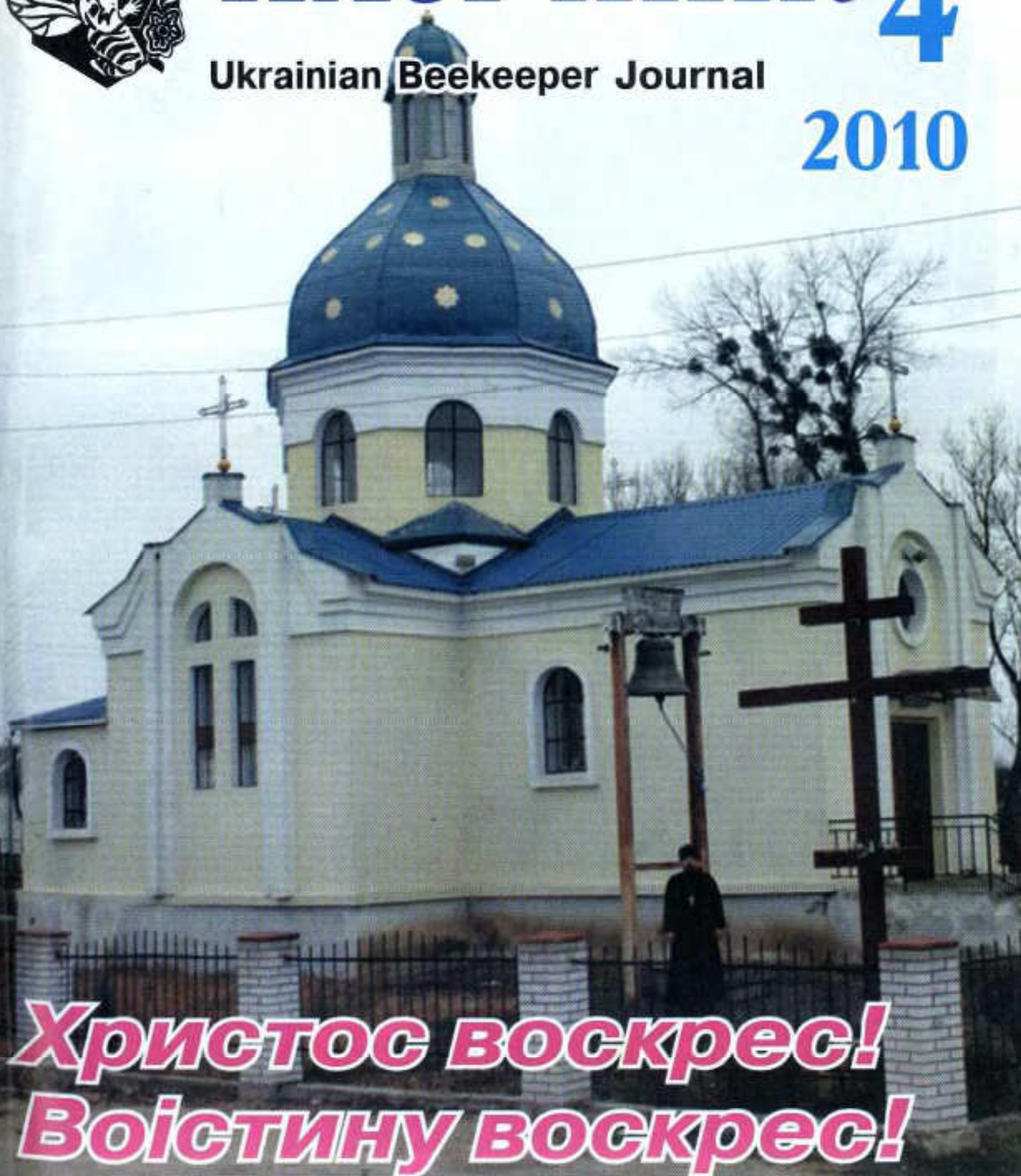
журнал

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК 4

Ukrainian Beekeeper Journal

2010

**Христос воскрес!
Воістину воскрес!**

Технологія ведення пасіки і якості бджолорозплідницької продукції

до сторінки 10

Рамка трутневого розплоду на штучній вощині

В одному вулику дві сім'ї-стартери

Сім'я-фінішер з однією маткою

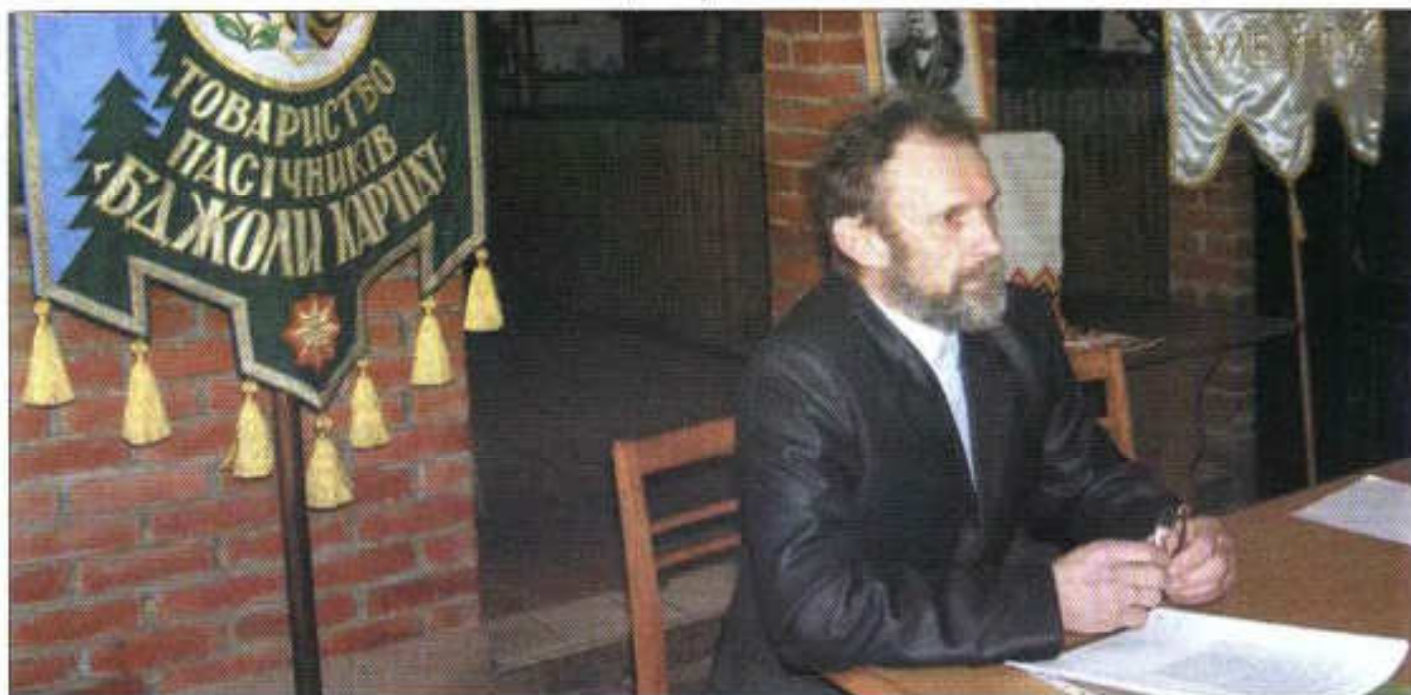
Сім'я-фінішер з двома матками

Елітний репродуктор карпатських бджіл типу "Вучківський" у с. Вучковому Міжгірського р-ну Закарпатської обл.

Вшанування пам'яті П. І. Прокоповича

до сторінки 26

Виступає Роман Тур

У залі засідань

Золотий дощ звичайний

до сторінки 45

Висилаю післяплатою:
– **бджолореманент фірми “Меліса”**. Для отримання прайс-листа вклавть порожній конверт зі зворотною адресою;
– **єврокостюм бджоляра**. Ціна 175 грн (з поштовими послугами). При замовленні вкажіть розмір, ріст і обхват талії в см.

*Адреса: 61072 Харків, а/с 7014
Тел. (057) 755-31-62, 066-223-30-76,
093-068-62-13
e-mail: arina_med@inbox.ru
Сергій Іванович Косяк*

Конкурс на найкращу пасіку

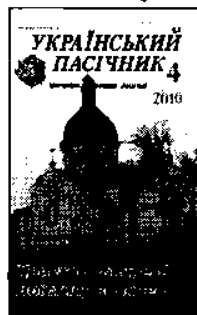
Пасіка Василя Дочинця (Закарпатська обл.)

Журнал
**УКРАЇНСЬКИЙ
ПАСІЧНИК**

Щомісячний науково-виробничий,
інформаційний масовий галузевий журнал пасічників України

№4 (229)

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:
церква св. Володимира
у м. Красилові (Хмельницька обл.).
Настоятель о. Анатолій Натолочний
(див. «УП» №1 за 2010 рік)

У НОМЕРІ

НАУКОВІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА РОЗРОБКИ

ПОЛІЩУК В., ІВАНОВА В., ТАРАН С. Динаміка яйценосності бджолиних маток.....6

ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

ПИЛИПЕНКО В., ГАЙДАР В. Технологія ведення пасіки і якості бджолопродукції.....10
АДАМЕНКО М. Готуймося до заготівлі бджолиного обніжжя.....13
УКОЛОВ В. Про напувалки на пасіці.....14
ШЕВЧУК М. Користуйтеся роздільними решітками.....15
ДРОЗД В. Деякі питання минулої зимівлі.....18

СТОРІНКА ПОЧАТКІВЦЯ

ДРУЖБЯК А. Про маток.....19

ПАСІЧНИК МАЙСТРУЄ

КОНОВАЛЕНКО В. Вдосконалений сітчастий ковпачок для підсаджування маток.....21
СТАСЮК Є. Утримувач тліючих лікувальних смужок і таблеток.....22
РОМАНЧА І. Годівниця з пластикової пляшки.....22
ПОНОМАРЕНКО О. Високотемпературна воскотопка або ВВТ-1П.....24

ПРОБЛЕМИ БДЖІЛЬНИЦТВА

МИХАЛЕВИЧ А. Створити відповідні умови.....25

ВІСТІ З КРАЮ

ОСТАШЕВСЬКИЙ М. Вшанування пам'яті П. І. Прокоповича.....28

ЕКОЛОГІЯ ТА БДЖОЛИ

Прогноз погоди на 2010 рік.....31

ХВОРОБИ ТА ШКІДНИКИ

КОВБАСЮК В. Мій метод боротьби з вірусними хворобами бджіл.....32

БДЖІЛЬНИЦТВО ЗА КОРДОНОМ

УЛЬЯНІЧ М. Новини апітералії на конгресі Апімондії у Франції.....37

ЗІ СПАДЩИНИ

СИДОРОВСЬКИЙ Я. Василь Федорович Ващенко.....39

ПРОДУКТИ БДЖІЛЬНИЦТВА

СКРИПНИК В., ГОЛОВЕЦЬКИЙ І. Види кристалізації меду.....42

СВІТ МЕДОДАЇВ

ФІЛІНСЬКИЙ Є. Медодайні рослини для живоплотів.....45

НОВОСІЛЕЦЬ Б. Золотий дощ звичайний.....45

Практична інформація пасічникам.....48

НАУКОВІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА РОЗРОБКИ

ДИНАМІКА ЯЙЦЕНОСНОСТІ БДЖОЛИНИХ МАТОК

В. П. ПОЛІЩУК, д-р с.г. наук, проф., Національний університет біоресурсів і природокористування України,
В. Д. ІВАНОВА, канд. с.г. наук, доц., **С. І. ТАРАН**, аспірант (науковий керівник – д-р с.г. наук, проф. В. П. Поліщук),
Миколаївський державний аграрний університет

Важливим показником характеристики порід бджіл, їх популяцій, типів чи окремих сімей пасіки є яйцєносність маток [1]. Пасічники добирають кращі сім'ї з високопродуктивними матками, від яких більше вирощується бджіл до взятків і наприкінці сезону, щоб вони сильнішими залишалися зимувати. Українські бджоли, за висновками багатьох дослідників, дістали оцінку як порода сильних сімей і високих медозборів [2, 5, 6]. Потенційні можливості цієї породи проявляються через використання чистопородних сімей відомої генеалогії, зокрема, відселекціонованого внутрішньопородного типу «Хмельницький». Характеристика бджіл цього типу подана у відповідних публікаціях кафедри бджільництва ім. В. А. Нестерводського Національного університету біоресурсів і природокористування України [6]. В нинішній час при наявності на пасіках помісних бджіл під впливом завезених раніше маток і пакетів інших порід є потреба продовжувати порівняльне вивчення продуктивних рис сімей і їх маток. Адже тільки об'єктивні дані результатів всебічних досліджень маток і сімей різних порід поповнюватимуть знання з породознавства у нашій галузі і можуть прискорити впровадження селекційних досягнень взамін залишків від хаотичного схрещування бджіл аборигенної породи із запозиченими.

Мета роботи – дослідити сезонні зміни яйцєносності бджолиних маток

створеного шляхом селекції внутрішньопородного типу «Хмельницький» порівняно з місцевою популяцією української породи в степовій зоні.

Матеріал і методика досліджень. Досліди проводили на приватній пасіці у Братському районі Миколаївської області впродовж 2008 і 2009 рр. Групи сімей для досліду створили влітку 2008 р. з урахуванням необхідності заміни наявного складу бджіл в них на генерацію від підсаджених маток відомої генеалогії. В контрольній групі (18 сімей) матки за походженням були місцевої популяції, в дослідній (19 сімей) – внутрішньопородного типу «Хмельницький». Породна належність бджіл підтверджена результатами досліджень їх генома в лабораторії генетики [4]. Бджолині сім'ї підготовлених груп перезимували в однакових умовах з рівними запасами корму. Їх утримували у вуликах-лежаках з рамками розміром 435х300 мм.

Продуктивність маток визначали за показником яйцєносності маток, користуючись загальноприйнятою методикою [2]. Кількість печатного розплоду в гнізді замірювали через кожні 12 днів за допомогою рамки-сітки з квадратами розміром 5х5 см, що дорівнює 100 чарункам [3]. Дослід тривав з 26 лютого по 21 травня 2009 року – період весняного розвитку, та з 24 липня по 22 вересня 2009 року – період осіннього нарощування бджолиних сімей. Цифровий матеріал оброблено

біометрично за методикою П. Ф. Рокицького [7].

Результати досліджень. Весняне нарощування бджіл у степовій зоні України пов'язується з використанням першого продуктивного взятку з білої акації. Тому в річному циклі розвитку бджолиних сімей було охоплено обліком період відтворної діяльності маток з кінця лютого до третьої декади травня. За результатами обліку площі запечатаного розплоду через кожні 12 днів обчислювали середньодобову яйценосність маток відповідного періоду їх функціональної діяльності (табл. 1.).

Наведені дані показують перевищення яйценосності маток у сім'ях внутрішньопородного типу «Хмельницький» порівняно з сім'ями місцевої популяції впродовж усього весняного розвитку. Перевага яйцекладки маток дослідної групи сімей в перші три обліки, що охоплюють їх відтворну функцію з 26 лютого до 3 квітня, становила 21,13–31,17%. Перевищення кількості відкладених яєць матками в цих же сім'ях порівняно з контрольною групою в подальшому весняному розвитку стабільно утримувалося на рівні 14,75–17,19%. Простежується чітка загальна закономірність збільшення кількості відкладених яєць матками в усі періоди обліку під час весняного нарощування бджіл до медозбору. Останній облік у досліді охоплює період відкладання яєць у другій декаді травня і показує досягнутий рівень відтворної діяльності маток контрольної групи в середньому 1338 і дослідної –

1568 яєць за добу. Водночас коливання показника між сім'ями в групах зареєстровано від 950 до 1833 у контрольній і 1308–2258 яєць у дослідній.

На підставі отриманих в досліді даних обчислено загальну кількість яєць, відкладених бджолиними матками впродовж усього періоду весняного розвитку сімей до першого взятку – цвітіння білої акації. Сума облікованого розплоду в середньому на одну бджолину сім'ю контрольної групи становить 61,27 тис., дослідної – 71,89 тис. чарунок. Отже, перевищення відтворної діяльності маток внутрішньопородного типу «Хмельницький» дає приріст в кількості 10,62 тис. бджіл на сім'ю порівняно з матками місцевої популяції, тобто 17,4%. В практиці пасічництва це означає, що використання чистопородних маток відселекціонованого типу збільшує силу сім'ї до першого взятку на 4 вулички бджіл. Збільшення маси бджіл у сім'ях забезпечується раннім стартом підвищеної продуктивності маток хмельницького походження, яка з перевагою тримається і в подальший період сезону. Крім того, у маток відселекціонованого типу більші потенційні можливості щодо яйценосності підтверджуються і максимальним її показником. Так, у другій декаді травня він досягав в окремих сім'ях 2258 яєць за добу, тоді як в контрольній групі – не більше ніж 1883 яйця. Наглядно характеристика відмінностей яйцевої продуктивності бджолиних маток різної генеалогії проілюстрована у вигляді графіка (рис. 1).

Таблиця 1. Динаміка яйценосності бджолиних маток під час весняного розвитку сімей, яєць за добу (2009 р.)

Період яйцекладки	Контрольна група		Дослідна група		
	середнє по групі	межі коливань	середнє по групі	межі коливань	перевищення, % до контролю
26.02–10.03	77±4,56	50–125	101±4,76	67–150	31,17
10.03–22.03	267±10,52	167–342	331±11,49	250–442	23,97
22.03–03.04	478±19,36	333–608	579±18,04	433–758	21,13
03.04–15.04	732±21,05	550–883	840±30,01	575–1075	14,75
15.04–27.04	1055±47,65	767–1567	1233±33,53	900–1458	16,87
27.04–09.05	1159±43,17	892–1650	1339±38,35	1092–1717	15,53
09.05–21.05	1338±47,3	950–1833	1568±56,51	1308–2258	17,19
Всього	61272	–	71892	–	17,33

У ранній період весни міжгрупові відмінності щодо яйценосності впродовж березня і початку квітня залишаються незначними. Переваги маток хмельницького типу порівняно з місцевими стають дедалі контрастнішими у другій половині квітня і травні. Очевидно, їх потенціал відтворної здатності реалізується більшою мірою з настанням сприятливіших медозбірних і температурних умов пори сезону.

Для підтримання сили бджолиних сімей у доброму стані впродовж усього періоду активної діяльності важливе значення має відтворна функція маток у другій половині літа. Особливо впливовим є відкладання яєць у серпні-вересні, з яких вирощуються бджоли для наступного зимово-весняного періоду. З даних літератури відомо, що кількість відкладених яєць після медозбору залежить від породних особливостей маток, їх віку та кормового фактора.

Тому було поставлено завдання провести дослід з вивчення яйценосності маток при нарощуванні бджіл по закінченні медозбору. За тією ж методикою, використавши уже сформовані піддослідні сім'ї двох груп, провели 5 обліків запечатаного розплоду, яким охоплено відкладання яєць матками від 24 липня до припинення ними відтворної функції восени (29.09.2009 р.). Статистично оброблені експериментальні дані середньодобової яйценосності наведені в таблиці 2.

За результатами першого обліку матки відкладали у період від 24 липня до 5 серпня в середньому по 719 яєць у сім'ях кон-

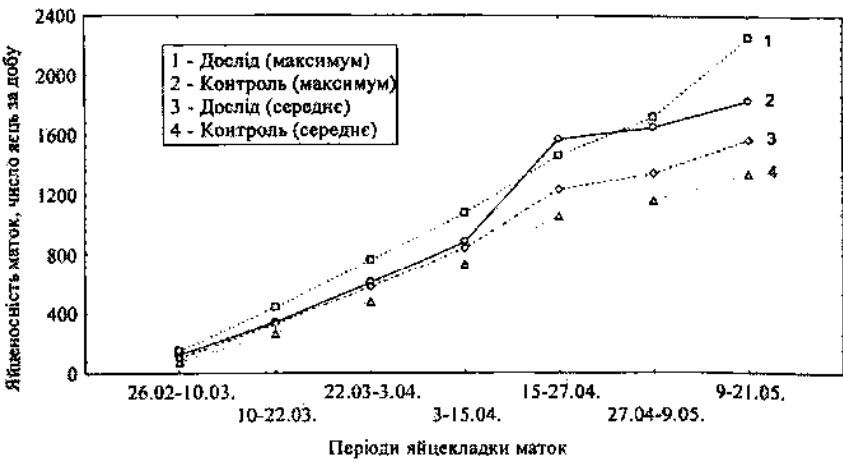

Рис. 1. Динаміка середньодобової і максимальної яйценосності бджолиних маток у період весняного розвитку

трольної групи і 1032 яйця за добу – дослідної. Це означає, що бджолині сім'ї внутрішньопородного типу наприкінці медозбору з соняшнику увійшли в пору нарощування сили до зимівлі з більшим потенціалом відтворної діяльності, ніж сім'ї місцевої популяції української породи.

Перевищення маток дослідної групи порівняно з контрольною становить 43%. При цьому спостерігається загальна закономірність зменшення яйценосності по періодах обліку з 719 до 66 яєць за добу в контрольній групі і відповідно 1032 та 120 яєць – у дослідній. Воно відбувалося повільно впродовж майже двох місяців близькими між групами темпами, але зі значним (на 28–50%) перевищенням показників у дослідній групі проти контрольної. Наприкінці дослідів відтворний процес завершився різницею яйцекладки маток різного походження на 81%.

Переваги бджолиних сімей хмельницької генеалогії порівняно з місцевими доповнюється показником максимальної продуктивності маток. У початковий пе-

Таблиця 2. Яйценосність бджолиних маток в кінці сезону, яєць за добу

Період яйцекладки	Контрольна група		Дослідна група		
	середнє по групі	межі коливань	середнє по групі	межі коливань	перевищення, % до контролю
24.07–05.08	719±41,81	450–1083	1032±37,89	708–1292	43,53
05.08–17.08	501±23,18	325–708	753±31,25	583–1092	50,30
17.08–29.08	269±11,02	175–358	381±22,82	242–617	41,64
29.08–10.09	192±13,54	117–325	246±15,58	142–408	28,13
10.09–22.09	66±7,68	17–117	120±11,48	42–217	81,82
Всього	20964	-	30384	-	44,93

ріод досліду (на межі липня–серпня) найвища яйценосність матки в дослідній групі досягла 1292 яєць за добу, в контрольній – 1083. У підсумку всього дослідного періоду сім'ї місцевого походження з відкладених яєць при підготовці до зимівлі виростили 20,94 тис. бджіл, а внутрішньопородного типу «Хмельницький» – 30,36 тис. в середньому на одну сім'ю, тобто на 44,93% більше (табл. 2.). Практична оцінка такої переваги означає додаткову силу сімей в кількості понад 3 вулички бджіл стандартного вулика-лежака, що має важливе значення для збереження їх узимку та в період весняного розвитку.

Програмою дослідження також передбачалося з'ясування рівня відтворної активності бджолиних маток у середині літа. Відомо, що в сім'ях різних порід бджіл яйценосність маток зазнає змін, особливо під впливом літніх взятків. В умовах нашого досліду було проведено облік кількості розплоду для встановлення добової яйцепродуктивності поміж двома взятками, типовими для зони Степу. Ним охоплено період відкладання яєць матками перед медозбором з соняшнику – від 27 червня до 9 липня 2009 р. Дані проведеного обліку порівняно з аналогічними показниками до і після взятків відображені на діаграмі (рис. 2.).

Заслуговує на увагу, насамперед, факт проявлення найвищого рівня яйценосності маток відселекціонованого типу бджіл, що становить в середньому по групі 2088 ± 33 яєць за добу з перевагою над контрольною (1596 ± 60) на 30,8% при високій вірогідності різниці (492 яйця). Окремі матки цієї групи як рекордистки відкладали влітку по 2175–2508 яєць за добу. Порівняння досягнутої в середині літа продуктивності маток хмельницького походження з періодом другої декади травня показує значний приріст їх добової яйценосності (520 яєць). За таких же умов матки місцевої популяції прибавляли в продуктивності по 258 яєць за добу, тобто в два рази менше.

Отже, бджолині матки внутрішньопородного типу «Хмельницький» проявляють високу відтворну здатність, нарощують у

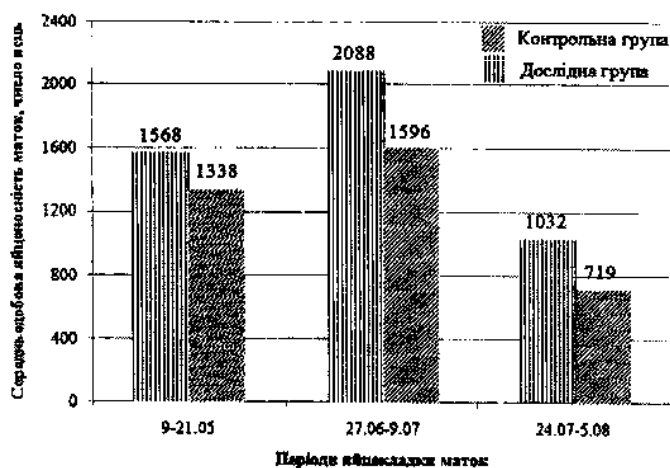

Рис. 2. Яйценосність бджолиних маток різної генеалогії в літню пору, яєць за добу

сім'ях більшу кількість бджіл в усі періоди сезону порівняно з місцевою популяцією української породи в умовах степової зони України. За даними досліду місцеві бджолині сім'ї зібрали за сезон по 51, 80 кг меду, а чистопородні бджолині сім'ї хмельницького походження – 70, 90 кг меду, тобто на 38% більше.

Висновок. Проведені дослідження щодо репродуктивної діяльності бджолиних маток внутрішньопородного типу «Хмельницький» в умовах Братського району Миколаївської області показали значну перевагу їх над матками місцевої популяції: під час весняного розвитку – на 20,09%, та під час осіннього нарощування – на 49,08%, що доводить доцільність використання маток внутрішньопородного типу «Хмельницький» української породи для заміни місцевих нечистопородних бджіл на товарних пасіках.

Список літератури

1. Аветисян Г.А. Разведение и содержание пчел. – М.: Колос, 1983. – 271 с.
2. Билаш Г.Д., Кривцов Н.И. Селекция пчел. – М.: Агропромиздат, 1991. – 304 с.
3. Лаврехин Ф.А., Панкова С.В. Биология медоносной пчелы. – М.: Колос, 1983. – 303 с.
4. Метлицька О.І., Полішук В.П., Таран С.І. Молекулярно-генетичні критерії плеїмінної цінності популяцій бджіл української породи // Методологія наукових досліджень з питань селекції, генетики та біотехнології у тваринництві. – К.: Аграрна наука, 2010. – С. 80-82.
5. Нестерводський В.А. Організація пасік і догляд за бджолами. – К.: Урожай, 1966. – 396 с.
6. Полішук В.П., Головецький І.І., Скрипник В.В. Селекція українських бджіл. – // Пасіка. – 2007. – №11. – С.1-6.
7. Рокицкий П.Ф. Биологическая статистика. – Минск: Вышэйш. школа, 1973. – 320 с.

ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

ТЕХНОЛОГІЯ ВЕДЕННЯ ПАСІКИ І ЯКОСТІ БДЖОЛОПРОДУКЦІЇ

В. П. ПИЛИПЕНКО, канд. с.г. наук, **В. А. ГАЙДАР**, канд. с.г. наук

Національний науковий центр «Інститут бджільництва імені П. І. Прокоповича УААН»

Головне завдання в технології ведення пасіки, іншими словами, догляду за бджолами, полягає в тому, щоб життєдіяльність бджолиної сім'ї впродовж року була направлена в найбільш вигідне для людини русло: створення найкращих умов для вирощування розплоду, нарощування сили бджолиної сім'ї, виділення воску і відбудови щільників, збору і переробки нектару, виведення бджолиних маток, формування пакетів для реалізації та відводків для приросту, підготовки до зимівлі і проведення самої зимівлі. Та всі ці роботи обов'язково повинні бути використані з урахуванням вимог біології бджолиної сім'ї в той чи інший період року.

Крім того, необхідно дотримуватись ветеринарно-санітарних заходів щодо профілактики захворювань бджіл, вживати заходів проти занесення інфекції на пасіку. Сім'ї весь час повинні бути забезпечені доброякісними вуглеводними і білковими кормами в достатній кількості. Навесні обов'язково треба здавати у ветеринарну лабораторію зразки бджіл і розплоду для дослідження на можливу наявність хвороб бджіл. З метою запобігання виникнення хвороб на пасіці необхідно проводити дезінфекцію всього пасічницького реманенту згідно з вимогами ветеринарної інструкції. Пасіки в зиму повинні входити практично без наявності кліщів та вільними від збудника нозематозу.

На матковивідних пасіках особливу увагу потрібно приділяти питанню боротьби з вароатозом бджіл у сім'ях, зайнятих вирощуванням неплідних маток, тобто в сім'ях-стартерах і фінішерах, а також у батьківських. Через певні причини інтенсивність інвазії цих сімей проходить значно більш прискорено, ніж звичайних. Тому, як показала практика, сім'ї, зайняті вирощуванням неплідних маток, необхідно раз у тиждень обробляти щавлевою кислотою.

Оглядати сім'ї з розбиранням гнізда потрібно за температури повітря в тіні не нижче ніж 14°C. Огляд гніздових щільників у холодну погоду не лише призводить до охолодження гнізда, а й сприяє виникненню захворювань розплоду.

Огляди бджіл навіть у сприятливу погоду порушують нормальний стан і роботу бджолиної сім'ї, тому відкривати вулики треба за можливості на короткий час, а роботи виконувати швидко.

Усі роботи з бджолами повинні бути підпорядковані одній меті: отримати якомога більше продукції. А цього можна досягти лише утримуючи на пасіці сильні бджолині сім'ї, незалежно від того, в якому господарському напрямку використовується пасіка: запилювальному, медово-запилювальному, медово-товарному, розплідницькому чи комбінованому.

Основні господарсько корисні риси бджолиної сім'ї закладені у плідній бджо-

линій матці. Тому пасічник повинен утримувати на пасіці чистопородних маток високої якості. Виведення маток – це складний і трудомісткий процес, який вимагає специфічної підготовки і глибоких знань біології бджолої сім'ї.

Виведенням маток займаються спеціалізовані пасіки, в яких згадана продукція є головною. Якість маток визначається умовами вирощування і особливо годівлею їх личинок у перші 5 днів. Тепер вченими розроблені методи, які дозволяють отримувати високоякісних штучно виведених маток і яких треба суворо дотримуватися. Разом з тим, необхідно відзначити, що на будь-якій матковивідній пасіці при масовому виведенні буває 5–10% маток не найвищої якості.

Які ж умови сприяють одержанню маток високої якості і в який час навесні можна приступати до їх виведення? На матковивідній пасіці перш за все треба потурбуватись про виведення трутнів. Для отримання надраних трутнів з осені всередину гнізда племінних сімей необхідно ставити щільники з трутневими чарунками, де їх буде не менше ніж 50% від загальної площі. Приступати до виведення маток можна лише після появи запечатаного трутневого розплоду в достатній кількості. Під достатньою кількістю треба розуміти, що в умовах вароатозної ситуації на кожну неплідну матку в повітрі повинно бути 50–70 трутнів з розрахунку, що 1/3 їх може бути неповноцінною, 1/3 статеводозрілою і лише остання третина трутнів здатна спаровуватись з матками. Найкращої якості стандартні трутні виховуються в щільниках відбудованих на штучній трутневій вошині (фото на с. 2). Такі рамки легко отримувати в племінних сім'ях та концентрувати в певній групі сімей матковивідної пасіки.

На час одержання печатного трутневого розплоду настає масове цвітіння ранніх медодайних рослин, а у гніздах нагромаджується свіжий весняний пилок.

У травні–червні, коли у вулики постійно надходять нектар і пилок, виводити та

утримувати достатню кількість трутнів не важко. Однак у другій половині літа необхідно докладати всіх зусиль, щоб запобігти вигнанню трутнів з вуликів. Найважливішим заходом, який подовжує період виведення трутнів, є забезпечення пасіки підтримувальним медозбором або регулярна штучна вуглеводно-білкова підгодівля. Якщо підгодівлю не вдається зупинити вигнання трутнів, то надійним засобом є відбір маток із сімей в тимчасові відводки або завчасна концентрація трутнів у сім'ях-виховательках. Безматочні сім'ї трутнів не виганяють. Такі сім'ї необхідно періодично підсилювати розплодом та знищувати маточники. Через 20 днів тимчасовий відводок повертають на місце, щоб сім'я мала можливість повноцінно відновитись.

Материнські сім'ї, з яких беруть личинок на маточне виховання, повинні бути високопродуктивними і чистопородними, відзначатись іншими цінними господарсько корисними рисами (зимостійкість, прискорений весняний розвиток, нерійливість, миролюбність тощо). Адже від материнських сімей залежать спадкові задатки майбутніх сімей з їх матками-дочками. Значний вплив при цьому справляють трутні, тому необхідно за можливості не допускати їх виведення в низькопродуктивних або з іншими вадами сім'ях.

Приймання і виховання маточних личинок відбувається в сім'ях-виховательках, які діляться на дві групи: стартери і суто виховательки (фото на с. 2). Обидві групи згаданих сімей повинні відповідати певним вимогам.

Перш за все, вони повинні мати нормальне (як у будь-якій сім'ї пасіки) співвідношення різних вікових груп бджіл, яких має бути не менше ніж 3,5–4 кг (тобто вони повинні займати 14–16 щільників з розрахунку 0,25 кг бджіл у вуличці), але ці бджоли мають бути стиснені на 8–10 щільниках, що забезпечує досить високий відсоток прийому личинок і виховання високоякісних маток. Крім того, сім'ї повинні постійно мати не менше ніж 8 кг вуглеводних кормів, 1–2 рамки перги, 2–5

рамок з печатним розплодом у сім'ях-стартерах та 7–10 рамок різновікового розплоду в сім'ях-фінішерах.

Для маточного виховання необхідно використовувати личинок віком не більше ніж 12 годин. У стартер для прийому можна давати до 60 личинок, але в ньому вони повинні виховуватися не більше ніж 24 години, після чого їх роздають у сім'ї-виховательки по 18–22 личинки. З метою заселення всіх нуклеусів за короткий час і своєчасного забезпечення їх маточниками для одержання плідних маток щеплення личинок проводять щодня, тому на пасіці повинно бути суто виховательок (фінішерів) у 6–8 разів більше, ніж стартерів. І лише у випадку одержання незначної кількості плідних маток – не більше ніж 100, щеплення личинок можна проводити і з інтервалом в 1–2 дні без використання стартерів. При цьому в одну й ту ж виховательку личинки дають через 5 днів, тобто після запечатування попередніх маточників. У виховательках маточники перебувають до повного дозрівання маток, а потім використовують їх за призначенням.

За відсутності в природі медозбору як стартери, так і сім'ї-виховательки необхідно підгодовувати рідким цукровим сиропом по 0,5 л щодня. Бажано цю дозу розділити на дві порції: ранкову та вечірню.

Зрозуміло, що в матковивідний процес можуть бути включені сім'ї, в яких відсутні будь-які хвороби бджіл і розплоду.

Для одержання плідних маток використовують різні типи нуклеусних вуликів, але найпоширенішим і економічно найбільш ефективним є вулик на 2 рамочки розміром 1/4 від стандартної (фото на с. 2).

Крім виведення маток, на пасіках розплідницького напрямку формують для реалізації чи інших цілей пакети бджіл, які можуть бути двох типів: щільникові і безщільникові (фото на с. 2).

У Західному регіоні держави, в тому числі і в зоні Карпат, де слабка кормова база для бджіл і, відповідно, низькі медозбори, вагомий доробок пасічнику можуть дати пакети бджіл.

Коли ж можна приступати до формування пакетів? Перші пакети бджіл, як правило, формують у першій половині травня від сімей, які мають не менше ніж 10–12 вуличок бджіл і 7–8 рамок переважно запечатаного розплоду. Від таких сімей без шкоди для подальшого їх розвитку можна відібрати 1,3–1,5 кг бджіл з плідною маткою для реалізації безщільникових пакетів або три рамки запечатаного розплоду та одну кормову з бджолами для щільникового пакета.

Відбір частини бджіл з плідною маткою не знижує медової продуктивності сімей, якщо цю роботу виконують за півтора-два тижні до початку медозбору. За цей час сім'ї поповняться бджолами, які вийдуть з запечатаного розплоду, а відсутність відкритого розплоду спонукає бджіл, які годували личинок, переключитися на збір нектару.

Якщо ж надії на медозбір слабкі (з причини несприятливої погоди, підмерзання рослин перед цвітінням тощо) і є попит на більш пізні пакети, а на пасіці в нуклеусах є плідні матки, то від сімей можна формувати по два пакети: один на чужу матку, а другий на свою. Залежно від сили сімей, другий пакет можна формувати або одночасно з першим, або через два тижні.

Після формування пакетів сім'ї закладають маточники на личинках різного віку, і якщо своєчасно не вжити належних заходів, то сім'ї можуть роїтися, як це не дивно, і з рятунковими матками. Тому, щоб не допустити такого явища, а також одержати додаткову цінну продукцію – маточне молочко – доцільно провести дворазовий огляд сімей, з яких відібрали пакети. Перший огляд через чотири доби після формування пакетів, під час якого збирають маточне молочко з триденних маточників та знищують старші (ройові), якщо вони є, а другий – через сім діб, коли також збирають маточне молочко, знищують старші маточники та лишають лише один, правильний за формою і величиною подібний до ройового. Адже від якості майбутньої матки залежить подаль-

ший розвиток сім'ї і її здатність в наступному році знову порадувати господаря пасіки високою продуктивністю.

За наявності на пасіці в сім'ях-виховательках зрілих маточників від високопродуктивної сім'ї вже через 12 годин після формування пакетів маточники сміливо можна роздавати безматочним сім'ям.

Отже, в основі якості бджолорозплідницької продукції повинні бути глибокі знання біології бджолої сім'ї, а вміщуючись у життя бджолої сім'ї, слід не забувати, що головне в роботі з бджолами – не нашкодити.

ГОТУЙМОСЯ ДО ЗАГОТІВЛІ БДЖОЛИНОГО ОБНІЖЖЯ

Микола АДАМЕНКО

Вінницька обл.

Значення квіткового пилку для бджіл надзвичайно велике. Для нормального життя і розвитку бджолої сім'ї, як і для всього живого, необхідний білок, якого найбільше є в пилку квіткових рослин. Пилкові зерна бувають різної форми, розмірів та забарвлення. Але у їхньому складі завжди є білки, жири, вуглеводи, ферменти, вітаміни, мінеральні солі, біогенні стимулятори. Якраз все те, що потрібно для нормального харчування бджіл, особливо для годування розплоду.

Збирання пилку є дуже трудомісткою роботою для бджіл, адже маса двох обніжок становить 15–20 міліграмів. Тож уявіть, скільки потрібно бджолам зробити вильотів, щоб заготовити до 30 кг пилку, який потрібний для життєдіяльності бджолосім'ї упродовж року.

За багато років догляду за бджолами я переконався, що найкращою порою для збирання бджолами пилку є квітень та травень. Саме в цей період пилку в природі найбільше. Першими зацвітають підбіл (мати-й-мачуха), ліщина, верби, вільхи та інші рослини. Бджоли активно відвідують квітки рослин і разом з нектаром збирають пилку, який прилипає до волосків їхнього тіла. Вони зчісують пилкові зерна з волосків і, зволожуючи нектаром, складають у кошички задніх ніг. У вулику бджоли розміщують пилку тільки у бджолиних чарунках, заповнюючи ним 2/3 об'є-

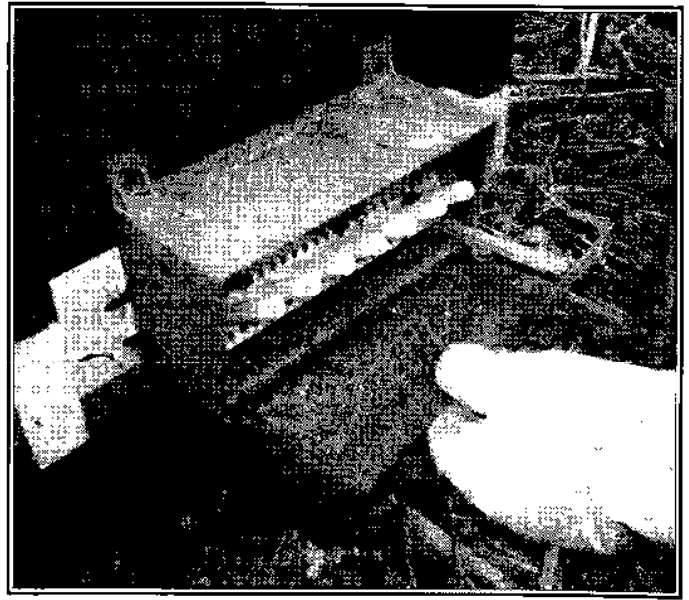
му чарунки. Складаючи пилку у чарунки, бджоли ретельно його утрамбовують і заливають медом. Таким чином у чарунках утворюється дуже цінний для харчування бджіл та лікування людей продукт – перга.

Для створення запасів пилку для бджіл та виготовлення пилково-медової суміші для себе і реалізації я збираю пилку за допомогою пилковловлювачів різних конструкцій, які навішую на передніх стінках вуликів навпроти верхнього або нижнього льотків. Перші три дні решітки пилковловлювача не вмикаю, щоб бджоли звикли до пилковловлювачів, а потім вмикаю з 9-ї

до 18-ї год. Зібраний пиллок забираю з лотків, пересіваю, відділяючи домішки, і зразу ж консервую рідким медом у співвідношенні: дві частини меду на одну частину пилку. Законсервовану суміш герметично закриваю кришками у скляних банках і ставлю на зберігання в погріб, вказавши на банках дату збирання пилку.

Пиллок не збираю у дощову погоду або коли цвітуть отруйні рослини: аконіт, багно звичайне, вовче лико, живокіст та інші. Пиллок цих рослин отруйний для бджіл та людей. З оброблених отрутохімікатами рослин починаю збирати пиллок через 10 днів після закінчення обприскування. У зимовий період бджоли не споживають перги, щоб не перевантажувати кишечник. З початком вигодовування розплоду потреба у пилку (перзі) значно зростає. Тому кожного року забезпечую бджіл на зиму не лише достатньою кількістю меду чи цукру, а ще обов'язково двома рамками з пергою, які заготовлені навесні.

Серед деяких пасічників побутує думка про те, що пергові рамки не потрібно залишати в сім'ї на зиму, щоб відтермінувати появу розплоду до першого весняного обльоту. Цього робити не потрібно. Бджоли краще від нас знають, коли їм потрібно починати розмножуватися. Наукою і практикою доведено, що за достатньої кількості перги у бджолосім'ї вона краще розвивається, менше хворіє, більше вигодовує розплоду, матка краще червить.

Заготовлені навесні повні пергові рамки забираю з вуликів, обсипаю з обох боків цукровою пудрою, кладу в целофановий мішок і зберігаю, захистивши від мишей, до весни у приміщенні, в якому не буває морозу.

Пергу в старих щільниках не перетоплюю, а вирізаю, пропускаю через м'ясорубку, добавляю рідкого меду і використовую для весняної підгодівлі бджіл після першого обльоту.

Квітковий пиллок та перга є дуже цінними універсальними ліками для людей будь-якого віку. Але вживати їх потрібно порадившись з лікарем або суворо дотримуючись відповідних інструкцій та настанов. Тож підготуймося та не запізнимося із заготівлею бджолиного обніжжя для бджіл та для себе.

ПРО НАПУВАЛКИ НА ПАСІЦІ

Віктор УКОЛОВ
Запорізька обл.

Вагоме значення для розвитку бджолосім'ей, особливо у весняний час, має тип напувалки. Можливо, хтось скаже, що це дрібниця, але з таких дрібниць складається все ведення бджільництва і вони в підсумку впливають на кінцеві показники медозбору. Якщо влітку та восени я використовую напувалки об'ємом до 15–20 літрів з високими бічними стінками, щоб вода менше прогрівалася і

випаровувалася, то навесні об'єм напувалки повинен бути до 10 літрів, щоб вода краще прогрівалася сонцем.

На початку свого пасічникування я ставив дерев'яні коритця для кожної бджолосім'ї, які навішував поряд з прилітними дошками. Також використовував пляшки з гнотами, які клав на прилітні дошки. Але згодом від них відмовився, бо протягом дня треба було доливати воду. Потім

поставив бачок з краном, утеплив з боків пінопластом, зверху накрив склом. Поставив під кутом до бачка дошку із зигзагоподібними борозенками. Стало краще, але також бували випадки, що забруднився кран, або коли вдень потепліло, то тієї кількості води, на яку відрегулював кран зранку, вдень не вистачало і бджоли залишалися без води.

Потім я дістав місткість з нержавійки об'ємом до 10 літрів з висотою бічних стінок до 5 см. Поставив її на лист пінопласту. З боків також утеплив смужками пінопласту. Ця напувалка мені більше сподобалася.

Де кілька років назад, демонтуючи старий холодильник "Саратов", звернув

увагу на двері від нього. Перевернувши їх внутрішнім боком догори, отримав чудову весняну напувалку з трьома відділеннями, з утепленим дном та невисокими бічними стінками. В одне відділення я наливаю дощової води, в друге – воду з відваром деревію, хвої та ехінацеї. У третє відділення наливаю такий самий відвар, але замість плотиків, як у двох інших відділеннях, даю деревне вугілля. Вода у цій напувалці добре прогрівається. Напувалку легко мити, бо з часом з відвару трав утворюється осад, і, що має чимале значення, напувалка відносно екологічно чиста.

КОРИСТУЙТЕСЯ РОЗДІЛЬНИМИ РЕШІТКАМИ

Михайло ШЕВЧУК

м. Львів

Назва сама говорить, що роздільна решітка розділяє розплід та мед, і не тільки розділяє, а немовби насос відбирає мед з розплідного відділення у медове. А це означає, що:

- матка має простір для яйцекладки та інтенсивніше засіває шільники;

- мед не розпорошується по всьому вулику, а концентрується у віддаленій від льотка частині, звідки його можна впевнено забирати;

- бджоли розподіляють зони складання, переробки та запечатування меду, що підвищує якість відібраного меду;

- у розплідну зону ставимо корпуси з вощиною, де бджоли її швидко відбудовують, а матка засіває. До осені нові шільники вже світло-коричневі і придатні для зимівлі;

- корпуси з темними шільниками, що вже зимували, ставлять у медову зону. Коли вони стануть повномедними, їх забирають і після відкачування меду вирізають та перетоплюють. Таким чином, з гнізда вилучають збудників хвороб бджіл та розпліду, які є у старих темних шільниках. Загалом шільникове господарство омолоджується, гнізда бджолосімей оздоровлюються.

Дуже істотним є те, що розплідне гніздо компактне, матка контролює гніздо, бо має легкий доступ у кожную його точку. Тому не буває випадків, коли у віддаленому медовими шільниками куточку виводиться молода матка, яка провокує роїння.

Можна відзначити й інші переваги у роботі з роздільними решітками. Найбільш відчутна з них – полегшення роботи пасічника. Але, як і повинно бути, є й недоліки. Як на мене, то їх два:

- додаткова робота з відділення розплідної частини з маткою;

- решітку «забивають» трутні.

Я працюю з багатокорпусними вуликами на рамку Рута у павільйонах. Зимують бджоли у двох корпусах. Ставлю роздільні решітки у процесі виконання типових технологічних операцій з розширення гнізд у період інтенсивного росту сімей. Особливістю є те, що відокремлюю (ставлю роздільні решітки) корпуси, що зимували (з темними шільниками) в той час, коли матка перейшла з них у нижній корпус.

Знімаю верхній корпус, ставлю його на вагу на задню стінку для того, щоб, дивлячись у корпус з боку нижніх планок рамок, визначити стан сім'ї: чи нема ма-

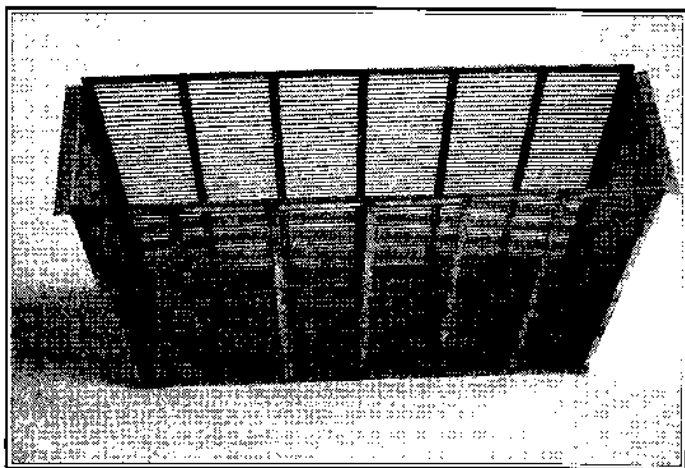
точників, на скількох щільниках розміщений закритий розплід до нижніх планок рамок, наскільки заповнені щільники тощо. Рамок не виймаю, більше того, навіть не знімаю стелі. Для гарантії, що матка дійсно буде в нижньому корпусі, перед встановленням решіток на добу сильно скорочую зовнішні льотки у павільйоні. Матка піде до свіжого повітря у нижній корпус.

Якщо в корпусі, що оглядаю, все в порядку, всі щільники заповнені, то накриваю нижній корпус (якого навіть не рухав) вмонтованою в раму роздільною решіткою і ставлю на неї верхній корпус. У верхньому, вже відділеному корпусі, матки нема – вона працює у нижньому корпусі. З закритого розплоду виходять молоді бджоли, а звільнені чарунки бджоли заповнюють медом. Годуючи розплід, вуликові бджоли використовують пергу, а звільнені чарунки заповнюють медом.

У нижньому корпусі (об'єм 40 л) щільники також зайняті медом, розплодом та пергою. У цьому корпусі перебуває матка і вона відразу засіває чарунки, що звільнилися від розплоду і перги. Але цього мало і бджоли очищають чарунки з медом, переносючи його у верхній корпус. Тут вся робота спрямована на звільнення чарунок для засіву маткою. Нижній корпус заповнюється розплодом, верхній – медом.

Через тиждень нижній корпус буде заповнений розплодом. Розширюю розплідну частину вулика встановленням під роздільну решітку корпуса зі світлим сушиником. Хоч щільники в цьому корпусі ще зовсім світлі, а то й недобудовані, матка переходить працювати у цей корпус, бо він розміщений у дуже сприятливому місці – між розплодом, що дає тепло, і медом зверху над роздільною решіткою. Матка тепер має для роботи додатковий об'єм у 40 л.

У відокремленому верхньому корпусі крім меду є ще багато розплоду, в тому числі і трутневого. Трутні народжуються і їм треба вийти на обліт. Роздільні решітки (використовую дротяні) вмонтовані в рами завтовшки 16 мм, які за зовнішнім розміром такі ж, як корпуси – 420x520 мм.

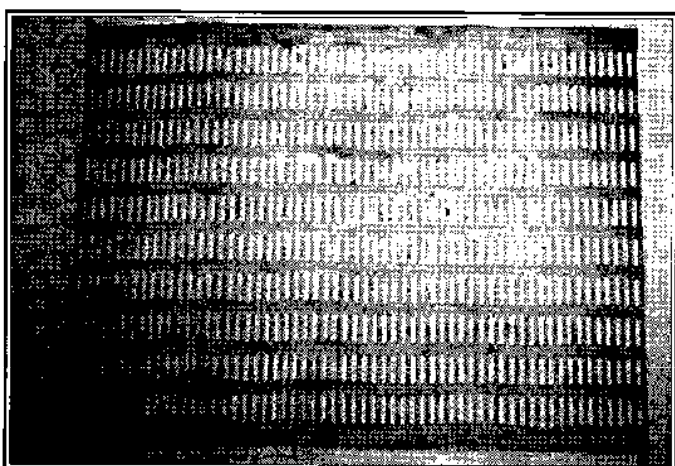
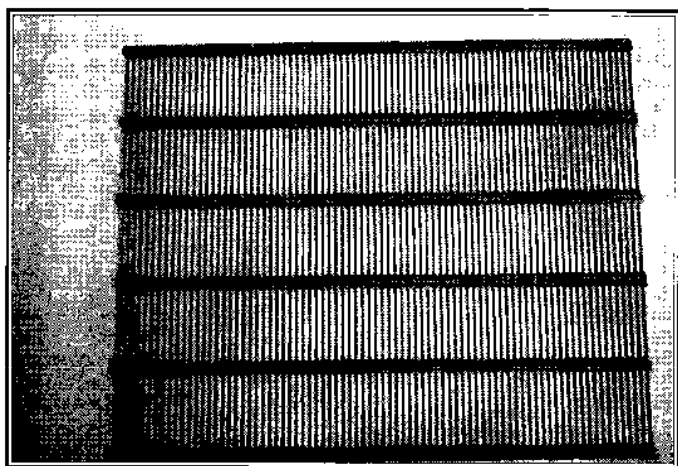
3-рамковий металевий ізолятор для матки

На одній з вужчих сторін рами прорізаю льоток розміром 8x50 мм. Раму ставлю так, щоб сторона з льотком лягала на передню стінку вулика решіткою знизу, а льотком зверху. Через цей льоток трутні з верхнього корпуса можуть вийти. Між передньою стінкою вулика і стінкою павільйону є зазор 20x300 мм заввишки 800 мм. Знизу він нічим не обмежений, тобто закінчується льотком у павільйоні. Цей зазор забезпечує вільний вихід трутнів на обліт. Маючи вільний вихід, трутні не «забивають» роздільну решітку.

Згаданий вище зазор між передньою стінкою вулика та стінкою павільйону має об'єм 5 л. Його використовують льотні бджоли для відпочинку вночі та за несприятливої погоди. Тим самим вони не заважають працювати вуликовим бджолам. Це також сприяє послабленню роювого настрою.

З часом відокремлений верхній корпус заповнюється медом, треба розширювати об'єм медової зони. Крім того, ми зацікавлені у відбудові нових щільників, в оздоровленні гнізда. Є рішення – відокремити другий корпус, який зимував. Звичайно, днів через 10 після встановлення третього корпуса зі світлим сушиником він вже буде освоєний – заповнений розплодом та залитий нектаром.

У нижньому корпусі також відбулися зміни. В ньому залишилося трохи закритого розплоду, решту – порожні і заповнені пергою та медом чарунки. У розплідній зоні міняю місцями корпуси. Тобто корпус зі світлими щільниками ставлю на

Роздільні решітки. Металева (ліворуч) та пластикова (праворуч)

дно, а з дна корпус з темними зимовими щільниками ставлю другим. Накриваю його роздільною решіткою і зверху ставлю раніше відділений медовий корпус. Процес повторюється, як і в попередньому випадку. Матка переходить у другий корпус, що піднятий з дна. У ньому тепліше, багато місця для яйцекладки. Через тиждень цей корпус буде повністю засіяний маткою (матка перебуває на піку яйцекладки) і вона опуститься в нижній корпус. Знімаю два верхні корпуси, зважую. Решітку кладу на корпус, що стоїть на дні, і ставлю (у тому ж порядку) зверху обидва зимувалі корпуси. Розплідне гніздо знову має лише 40 л і матка щільно засіває світлі щільники. Медова частина має два зимових темних корпуси, у яких відбувається переробка і дозрівання меду. Зауважу, що під час згаданих робіт щільників не виймаю, оперую лише корпусами.

Через тиждень нижній корпус буде повторно повністю засіяний. Розширюю розплідну частину постановкою під решітку корпусу з вощиною. Вже настало літо, триває медозбір, нарощена велика сила бджіл. Вони швидко відбудовують корпус вощини. Залежно від ситуації через декілька днів треба перевірити якість відбудови. Для цього треба зняти верхні медові корпуси і решітку, щільник за щільником вийняти, переглянути і, коли треба, поправити нововідбудовані. Тепер вулик складається з чотирьох корпусів і має об'єм 160 л. Це великий об'єм вулика. Надалі заглядати у вулик нема сенсу. Бджоли працюють, у вулику нагромад-

жується мед. Хіба що під час дуже сильного взятку можна поставити п'ятий корпус (буде об'єм 200 л). Якщо давати корпус з вощиною, то його треба ставити другим знизу. Можна приєднати корпус відводка (з закритим розплодом без матки), поставивши його п'ятим.

Всі ці роботи виконую з кінця квітня до кінця травня з інтервалом 7–10 днів. Під час кожної роботи з вуликами зважую корпуси, оцінюю стан сім'ї, записую в робочий зошит для аналізу. Крім розширення вуликів корпусами розширюю льотки відповідно до конкретного стану сімей і погодних умов. Все це разом запобігає виникненню ройового стану. У цьому відношенні дуже важливою є компактність гнізда, що дає змогу матці його контролювати. Матка не допускає народження молодих маток, знищуючи їх, за винятком тихої заміни чи ройового стану сім'ї. Одержуємо великий об'єм розплідної зони (80 л) на зовсім світлих щільниках, великий об'єм (160 л) всього вулика, чіткий розподіл зон складання нектару, вирощування розплоду, переробки меду, складання і запечатування зрілого меду, і навіть зону відпочинку льотних бджіл.

Переважно у верхньому корпусі всі щільники повномедні, запечатані. Бджіл на них зовсім мало. Цей корпус легко забирати для відкачування меду. Ефект від використання роздільної решітки дуже позитивний. Працюється з бджолами із задоволенням, все на своїх місцях. Тож раджу колегам-пасічникам користуватися роздільними решітками.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МИНУЛОЇ ЗИМИВЛІ

Василь ДРОЗД
Тернопільська обл.

Зимівля завершилася. Цьогоріч вона була особлива, бо протягом трьох місяців була морозна стійка зима. Бджоли вперше на моїй пасіці масово облетілися лише 1–2 березня. Була температура вище ніж $+10^{\circ}\text{C}$ і я встиг кілька сімей оглянути, почистити. Загалом сім'ї вийшли із зимівлі задовільно. Деяким дав по одній медовій рамці з минулорічного запасу.

Але були роки, коли вже в середині лютого бджоли приносили не тільки пилок, але й нектар. Цього року в цей час ще було багато снігу. А 5 березня сніг падав весь день, нападало близько 10 см на перші підсніжники. Тож, зрозуміло, є різниця між зимівлями за попередні роки. Взяти хоча б торішню зимівлю. У лютому минулого року в нас було кілька днів з плюсовою температурою, а 5–10 лютого температура підвищувалася до $10\text{--}14^{\circ}\text{C}$. Та й останні дні лютого теж були теплими.

Кілька слів про весняний розвиток бджолосімей. З багаторічного досвіду у бджільництві можу сказати, що бджоли провіщають коливання температури у природі і самі регулюють свій біологічний стан. Я б сказав, що вони відчувають мінливість погоди і не варто прискорювати їх розвиток, якщо нема в природі надії на взятку з ранніх медодаїв.

Тут рецепту нема. Один пасічник на початку березня мене питає, чи я підготовлю бджіл, щоб активніше червила матка. Другий, навпаки, каже, що скористався порадами дописувачів з нашого журналу «УП» і з метою боротьби з кліщем тримає ще маток в ізоляторах, щоб не червили. Я не підтримую ні одного, ні другого.

Можна спровокувати матку до швидшого червління. А що буде потім, коли настане похолодання і ще не буде природної кормової бази? Здогадатися не важко, про це досвідчені пасічники знають. Експериментувати можна, але це не догма. Так само, як інший стримує червління мат-

ки, яка, коли не втручатися, вже з січня–лютого поступово відкладає яйця.

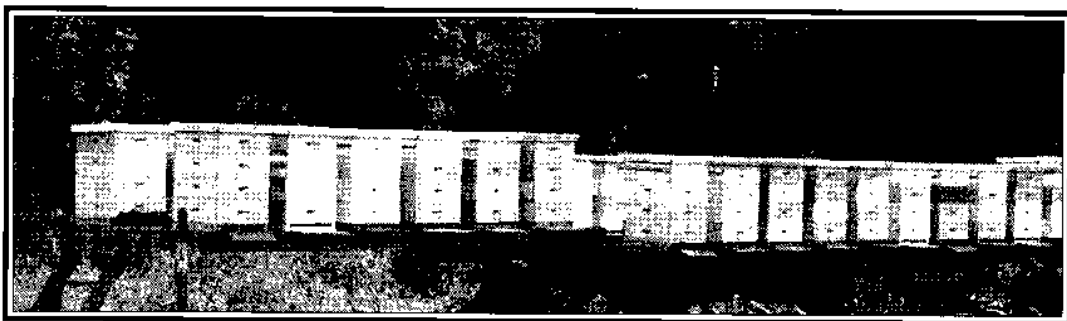
Отже, я не є прихильником штучного стримування весняної яйцекладки матки. Цим самим ми пригальмовуємо природний інстинкт матки, порушуємо біологічний ритм сім'ї. Та й скільки вона відкладає яєць у перші післяноворічні місяці? Хай на двох щільниках площею як кришка консервної банки.

Обмеження червління матки в інший час, приміром в період сильного взятку чи в літній час, щоб не було розплоду, у якому розмножуються кліщі вароа, має резон. Та, нагадайте, віддавна пасічники відбирали в сім'ях маток на літній період, особливо під час взятку. Цим самим збільшували медозбір, замінювали маток, робили перерву, коли в сім'ї не було розплоду. Тепер це має важливе значення: нема розплоду – самка кліща вароа не має де відкладати яйця.

Крім згаданого методу та деяких природних методів боротьби з кліщем, я лише один раз на рік у жовтні ось уже протягом двадцяти років обробляю бджіл біпіном. Через кілька років змінюю препарат. Просто і доступно. Не мав проблем, бо за цей час не було загибелі сімей.

Перечитавши статті П. Хмари щодо штучного стримування червління маток з метою ефективної боротьби з кліщем та статті його опонентів, я ставлюся до цього методу з багатьма питаннями перестороги.

У статті в «УП» №2 за 2010 рік П. Хмара доводить, що на основі цього методу народжена восени бджола може жити до 300 днів. Це відомо давно. Але щоб аж 395 днів? З цього приводу я читав відкриття А. Мауріціо 1958 року. Тоді виникає питання: чому так довго цей метод впроваджується?

СТОРІНКА ПОЧАТКІВЦЯ

ПРО МАТОК

Відповідаємо на запитання пасічників-початківців

Пише вам постійний читач, пасічник Валентин Андрійович Мохонько. Я хочу, щоб ви пояснили, що таке рятунок маточник, маточник тихої заміни. Скільки треба залишати маточників при заміні матки, і де їх краще залишати? Які маточники краще залишати – більші чи менші?

За походженням бджолині матки поділяються на ройові, рятункові та матки тихої заміни. Вони належать до маток, виведених природними способами. Крім них існують ще штучно виведені матки. Наведемо коротку характеристику маток кожної з категорій.

1. *Ройові матки.* Це матки, яких бджолосім'я виводить у період підготовки до роїння. Під час виходу рою частина бджіл покидає вулик разом зі старою маткою, залишаючи у гнізді для подальшого розвитку сім'ї маточники. Якщо вихід рою, наприклад, через погодні умови затримався, то з настанням сприятливих умов інколи з роєм разом зі старою маткою можуть вилетіти і кілька молодих, які до цього часу вже встигнуть вийти з маточників.

Якщо пасічник не застосовує ніяких протиройових заходів, то після першого рою можуть вилетіти і наступні рої з молодими неплідними матками, які поступово виходять з ройових маточників.

Ройові матки зазвичай відзначаються досить високою якістю, а саме великою масою тіла і відповідно пов'язаною з нею великою кількістю яйцевих трубочок, що в свою чергу забезпечує високий рівень яйцекладки матки. Це пов'язано з тим, що бджоли виводять ройових маток за найбільш сприятливих умов – достатньої кіль-

кості кормів у гнізді, великої сили сім'ї і відповідно великої кількості молодих бджіл-годувальниць, які здатні інтенсивно продукувати маточне молочко для годівлі маточних личинок, підтримувати необхідну температуру гнізда тощо.

Визначити, що бджоли заклали саме ройові маточники, можна за тим, що сім'я, яка готується до роїння, закладає зазвичай багато маточників (переважно буває декілька десятків, залежно від породи бджіл), а в гнізді одночасно з маточниками присутній і різновіковий розплід, що свідчить про наявність в сім'ї плідної матки. Але це за умови, коли пасічник вчасно помітив підготовку сім'ї до роїння. Якщо ж сім'я вже перебуває на стадії виходу рою, то матка, готуючись до вильоту з ройовими бджолами, завчасно припиняє яйцекладку, а тому яєць у гнізді відповідно вже може не бути.

Завдяки високим ознакам чимало пасічників надають перевагу саме ройовим маткам. Для отримання таких маток часто високопродуктивну сім'ю штучно вводять у ройовий стан, обмежуючи об'єм гнізда та надмірно його утеплюючи. Однак схильність сім'ї до роїння дуже часто може не лише виникати внаслідок умов утримання, а бути спадковою ознакою. Для пасічника у процесі утримання бджолосім'ей, особливо на великих промислових чи кочових пасіках, ця ознака є шкідливою, оскільки суттєво ускладнює роботу з бджолами. Тому пасічники-промисловики таких маток здебільшого намагаються не використовувати.

2. *Рятункові (свищеві) матки.* Цих маток бджолосім'я виводить при втраті з різних причин своєї матки.

Рятункові матки здебільшого високою якістю не вирізняються. Це пояснюється умовами годівлі цих маток на стадії розплоду. Для виведення таких маток бджоли використовують наявний у гнізді бджолинний розплід. А, як відомо, для маточного виховання придатні бджолині личинки віком лише до трьох діб, які у корм отримували лише маточне молочко. Починаючи з четвертої доби, бджолиним личинкам до корму бджоли починають додавати мед і пергу, в результаті чого такі личинки вже стають непридатними для маточного виховання. Однак і склад молочка, яким бджоли годують маточних і бджолиних личинок, має певні відмінності. Більше того, відрізняється навіть склад молочка личинок відповідно до їх віку.

Отже, для виведення рятункових маток бджоли можуть використовувати бджолині личинки, причому і старшого (до трьох діб) віку, які до цього часу отримували корм, що не відповідає складу корму для маточних личинок. Відповідно і якість маток з таких личинок буде невисокою. Хоча з рятункових маточників, закладених бджолами на розпліді наймолодшого віку (личинок не старше від кількох годин), можна отримати маток високої якості.

Визначити, що в сім'ї немає матки і бджоли заклали саме рятункові маточники, можна за відсутністю розплоду молодшого віку (на перших стадіях після втрати матки). Однак, подібну картину можна спостерігати у гнізді після виходу рою, коли пасічник завчасно не помітив підготовки сім'ї до роїння і тому може сприймати роївові маточники за рятункові і навпаки.

Незважаючи на всі недоліки, отримання рятункових маток є одним з найпростіших методів їх виведення. Для цього достатньо лише забрати з сім'ї стару матку і бджоли самостійно виведуть собі нову рятункову. Тому використання рятункових маток набуло великого поширення серед пасічників-початківців.

3. Матки тихої заміни. Це матки, яких бджоли виводять самостійно для заміни наявної в сім'ї матки, яка з якихось причин їх не влаштовує (фізіологічно неповноцінна, стара за віком, має певні фізичні вади чи низький темп яйцекладки, що не забезпечує розвиток сім'ї тощо). Це матки дуже

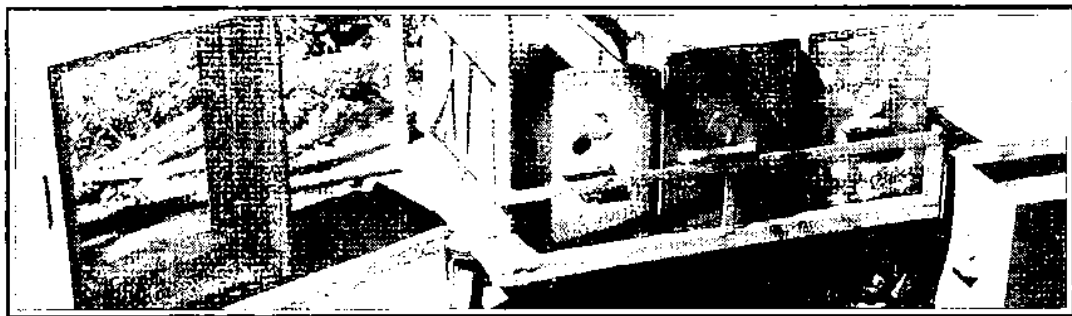
високої якості. Виводячи цих маток, бджолосім'я закладає невелику кількість (здебільшого 2–5) маточників. При цьому стара матка продовжує повноцінно працювати до появи молодої матки, її запліднення та початку яйцекладки. За тихої заміни доволі часто можна спостерігати, як у бджолосім'ї після виходу та запліднення молодої матки у сім'ї протягом певного часу продовжують працювати обидві матки, навіть перебуваючи одночасно на одному щільнику. За цими ознаками можна встановити походження маточників чи молодої матки.

З метою покращення господарсько-корисних ознак бджіл чи їх селекції у певному потрібному напрямку пасічники проводять штучне виведення маток. Існує багато різноманітних методів штучного виведення маток. За умови якісного виконання всього технологічного процесу виведення штучні матки відзначаються високою якістю.

Щодо кількості та розмірів маточників, які слід залишати при заміні матки, то тут слід враховувати біологічні особливості розмноження і розвитку бджолосім'ей, згідно з якими рекомендовано залишати один найбільший маточник, видаливши всі решта. Це пояснюється тим, що між розміром маточника та масою матки існує пряма залежність (з більшого маточника виходить матка з більшою масою). А чим більша маса матки, тим більше яйцетрубочок міститься в її яєчниках, а отже вона може забезпечити вищий темп яйцекладки.

Якщо залишити декілька найкращих маточників, то виникає ймовірність того, що після виходу маток частина бджіл покине гніздо з однією з маток (зроїться), залишивши в сім'ї іншу матку. Однак, з іншого боку, з певних причин (переохолодження маточника, наявності хвороби) матка на стадії розплоду може загинути в закритому маточнику, чого пасічник не в змозі помітити і, очікуючи виходу матки, тим самим зупиняє на тривалий час розвиток сім'ї. Тому часто пасічники для гарантії виведення матки залишають у гнізді ~~п'ять~~ маточники, але ретельно слідкуючи за виходом матки.

Андрій ДРУЖБЯК

ПАСІЧНИК МАЙСТРУЄ Вдосконалений сітчастий ковпачок

для підсаджування маток

В. КОНОВАЛЕНКО

м. Київ

Багато бджолярів хоча б раз у житті купляли чи замовляли поштою плідних бджоломаток з племінних пасік. І можна уявити, який розмах охоплює людину, коли довгоочікувана подія на завершальному етапі – підсаджуванні – закінчується провалом. А таке буває.

Дехто радить випускати матку в салоні автомобіля або іншому закритому приміщенні – бо молода прудка матка може вислизнути або їй злетіти. Доводилося чути, як під час випускання матки під ковпачок вона, втікаючи, залазить під панелі оббивки кузова автомобіля, в густу траву або губиться серед речей у палатці, де знайти її іноді практично неможливо. Невелике вдосконалення сітчастого ковпачка позбавить вас цих негараздів.

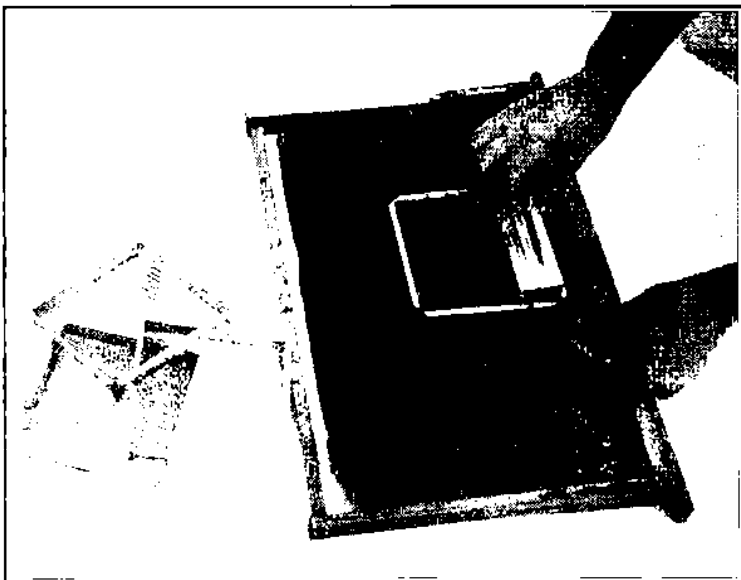
В одному з кутів стандартного ковпачка я за допомогою щипців вирізаю у сітці прямокутний отвір розміром 2,5х4 см. Аби зберегти жорсткість ковпачка, краї вирізаного отвору пропаюю. Для підсаджування знаходжу щільник з розплодом на виході. Змітаю з цієї частини щільника бджіл і спокійно, без поспіху, встановлюю ковпачок, дбаючи, щоб у цю зону потрапило з десятків чарунок з молодими бджолами і трохи меду.

Беру пересильну кліточку з маткою, виймаю з неї скоби, які прикріплюють плівку, кладу кліточку плівкою донизу на отвір у сітчастому ковпачку і

обережно витягую плівку. Матка зі світлою виходить у простір під ковпачком. Через сітку видно, коли матка вже там.

Отвір у сітчастому ковпачку закриваю заздалегідь підготовленим шматочком цупкого картону, вирізаного з пакету з-під молока. Вставляю цей шматочок у пази, де до цього кріпилася сітка, і на всяк випадок в одному місці прикріплюю його до сітки відрізком тонкого дроту. Цю операцію виконую біля вулика і займає вона лише декілька хвилин.

Молоді бджоли після виходу утворюють світлу матку починає відкладати яйця. Зазвичай через 3–4 дні бджоли прогризають щільник і випускають матку. Якщо щільник старий і грубий, то допомагаю бджолам зробивши отвір олівцем. Якщо відсутні закладені маточники, сім'я дуже добре, практично стовідсотково, приймає матку.

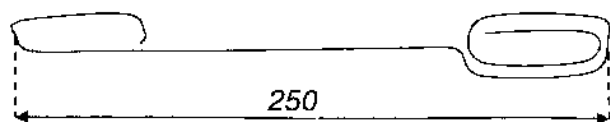

Утримувач тліючих лікувальних смужок і таблеток

Євстахій СТАСЮК
м. Івано-Франківськ

У минулому, коли ще не було ефективних препаратів для лікування бджолосімей від кліща вароа, я лікував їх розчином щавлевої кислоти, розпилюючи його з пульверизатора на щільники з бджолами, або спалював у примітивно виготовленому приладі, нагнітаючи дим при закритому верхньому льотку у вулик автомобільним насосом. Після закінчення процедури закривав і нижній льоток на 30 хв. Це була дуже тривала і складна процедура. Згодом з'явилися лікувальні смужки фольбексу. Застосовуючи їх, треба було розбирати вулик, знімаючи дашок, стельові дошки, розсувати рамки і між ними підвішувати тліючі смужки фольбексу. Однак це також була нелегка процедура.

Я став міркувати, як спростити і полегшити процедуру лікування смужками фольбексу, і на думку спало виготовити бляшану лопатку з ручкою і на ній запихати тліючу смужку фольбексу через нижній льоток у вулик. Але тліюча смужка на лопатці гасла. Я дійшов висновку, що це через те, що вона лежала одним боком притиснена до лопатки і доступ повітря до неї був мінімальним. Тоді я почав думати про такий прилад, аби до смужки фольбексу був доступ повітря з усіх боків. І такий прилад я виготовив із дроту завтовшки 2,5 мм, схожий на канцелярську скріпку. На одному кінці дроту вигнув ручку, а на другому закрутив дріт як скріпку

(див. рис.). Кінець утримувача підігнув уверх так, щоби закладена тліюча лікувальна смужка фольбексу, засунена через нижній льоток у вулик, не торкалася низом дна, а верхом – нижніх планок рамок. У нововиготовленому приладі смужка фольбексу, тліючи, вже повністю згорала.

Зараз є багато інших ефективних препаратів для лікування бджолосімей від кліща вароа на зимовий період. Я часто лікую біпіном, а іноді й іншими препаратами. Якщо лікую смужками чи таблетками, то дотепер використовую описаний вище утримувач-скріпку. Лікуючи таблетками, для їх утримання у скріпці накручую рідко по зовнішніх боках кілька витків тоненького дроту, щоби таблетки лежали на них, утримуючись кінчиком середньої частини скріпки. До прилаштованої таким чином таблетки в утримувачі вільно поступає повітря і вона цілком згорає, тліючи. Обробляючи бджолосім'ї лікувальними смужками чи таблетками, обидва льотки витримую закритими одну годину. Навесні і влітку застосовую профілактичні обробки від кліщів вароа запахами різних лікувальних трав, листя і димом від спалювання коренів хрону („УП” №7 за 2009 р.).

Годівниця з пластикової пляшки

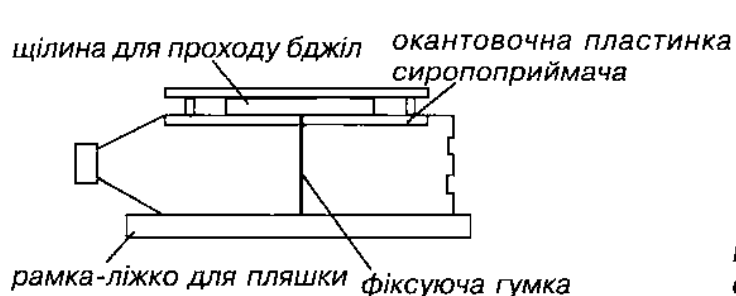
Іван РОМАНЧА
Черкаська обл.

Пропоную конструкцію годівниці на основі пластикової пляшки з-під соків місткістю 2 л. Користуюся нею вже декілька років. Вона ніде не протікає, якщо нормально закручено корок, добре промивається. Бджілки, що потрапляють у цукровий сироп, легко з нього вибираються і обсушуються.

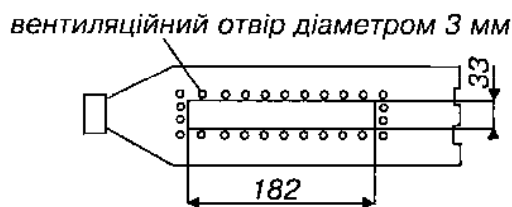
Годівниця складається з таких частин:

1. Місткість для сиропу (пляшка).
2. Сиропоприймач (бджолоприймач) з окантовкою.

3. Лаз для проходу бджіл.
4. Рама-ліжко для пляшки.
5. Фіксуєча гумка.

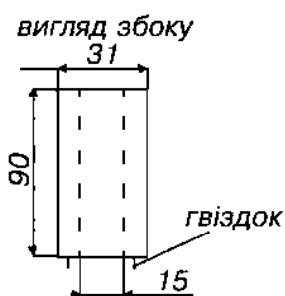
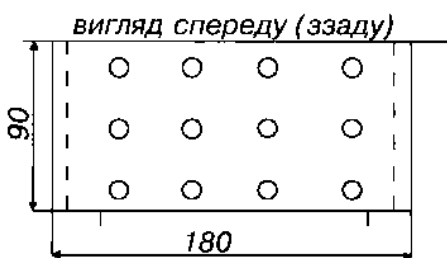
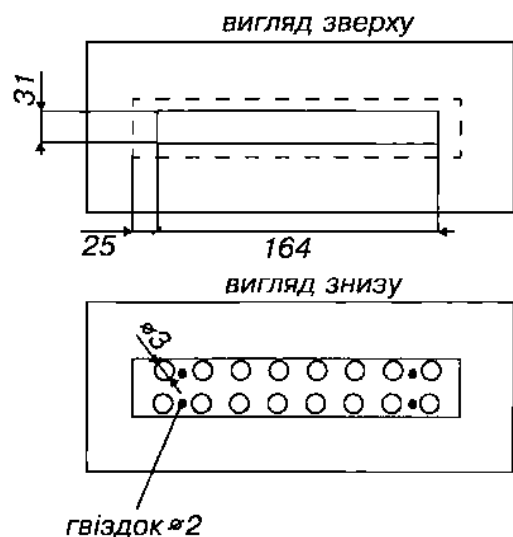

Загальний вигляд годівниці (вигляд спереду)

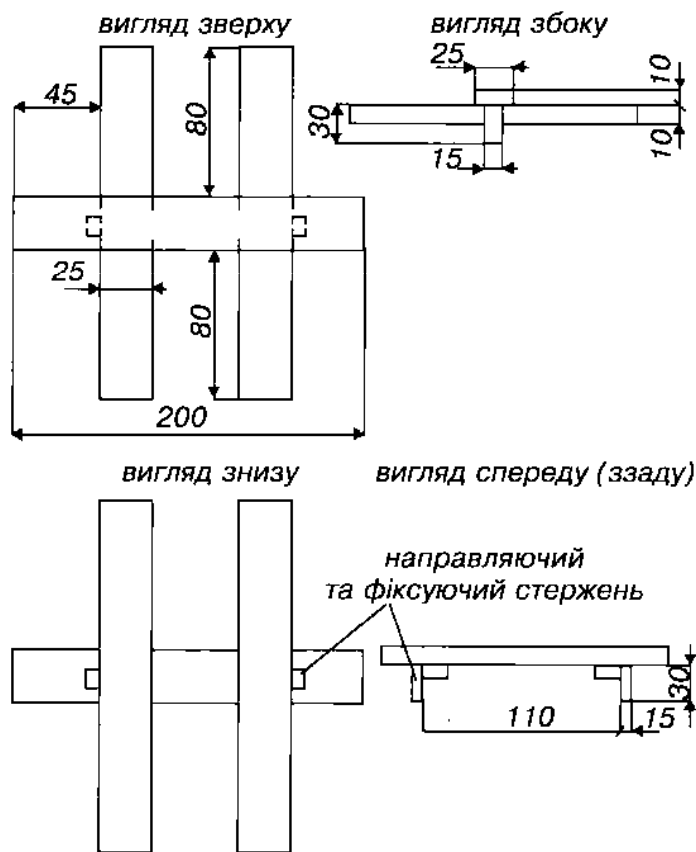

Вентиляційні отвори просвердлюють за межами окантовочної пластинки

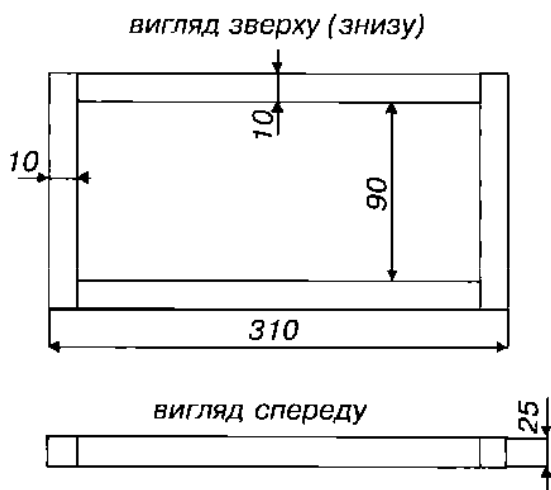
Місткість для сиропу (вигляд зверху)

Дерев'яні частини покриті розплавленим воском
Сиропо(бджоло)приймач

Лаз для проходу бджіл

Рамка-ліжко для пляшки

Сиропоприймач (бджолоприймач) виготовлено з дерев'яних дощочок завтовшки 8 мм. На верхній площині (торці) стінок сиропоприймача навколо пройма прибіта окантовочна пластинка, вирізана з іншої пляшки. Ця пластинка запобігає проникненню бджіл всередину пляшки і на ній тримається в підвішеному

стані сиропоприймач. В бічних стінках сиропоприймача просвердлено 24 отвори діаметром 3 мм для проникнення сиропу в пляшку. Знизу до торців стінок сиропоприймача прибито виготовлене з пластику дно. В ньому також просвердлено 16 отворів діаметром 3 мм. Знизу на

Від редакції. За час виходу у світ журналу „УП” було надруковано багато конструкцій годівниць на основі пластикової пляшки. У надрукованій вище конструкції годівниці можна відзначити важливий недолік. Для того, щоб заповнити пляшку сиропом, потрібно відкинути з годівниці килимок, а в цей час бджоли можуть злітати з гнізда.

Можна вважати за недолік і те, що пляшку з рамою-ліжком кладуть на верхні бруски рамок, і з часом бджоли приклеять її до рамок.

Високотемпературна воскотопка або ВВТ-1П

Олександр ПОНОМАРЕНКО

м. Харків

В „УП” №10 за 2009 рік надруковано статтю Ю. М. Гуслія „Що таке тепло-ва воскотопка”. Я дуже здраїв, що над цією темою ще працюють і вирішив поділитися досвідом на прохання колеги.

Трохи про себе. Почав займатися цим питанням з 1995 року на прохання мого батька Бориса Максимовича. Перший зразок воскотопки нагадував те, що Ви описуєте у своїх статтях, за одним винятком. Гріли ми на газовій плиті. Після перших випробувань відкрилися дуже суттєві недоліки.

1. За температури до 100°C, як Ви і пишете, процес затягується до 6–7 годин.

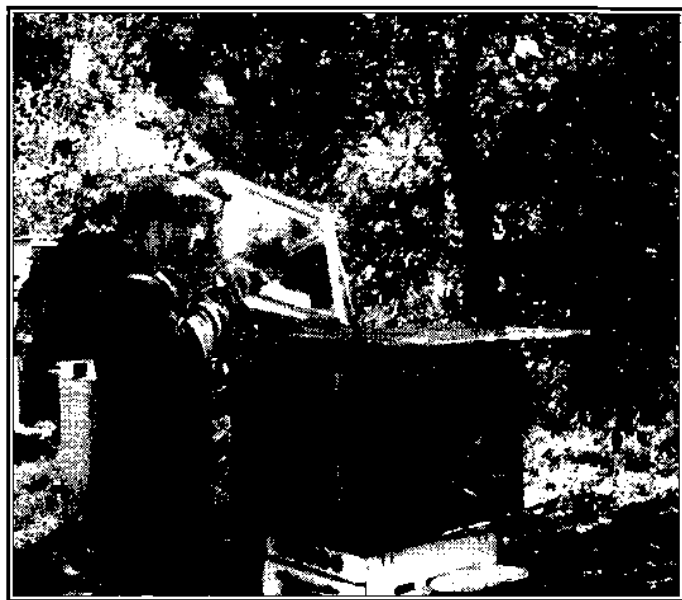
2. При підвищенні температури до 150°C починають обриватися щільники на рамках і забивати сітку й бункер-лійку, що призводить до колапсу.

Враховуючи всі недоліки, було запропоновано піти шляхом сонячної воскотопки. Тобто кожній рамці зробили протвінь з алюмінію. А протвіні поставили під кутом 30° до вертикалі. Також була перероблена бункер-лійка. Щоб запобігти пригорянню воску, в неї налили дощової води. Завдяки цим заходам вдалося значно прискорити робочий цикл до 50 хвилин. Оскільки цикл безперервний, за робочий день вдається перетопити до 100 рамок. Воскотопка вміщує 10 рамок.

Виготовляли три типи воскотопок під різні види палива (дрова, газ, електрику).

торці стінок сиропоприймача забито 4 гвіздки з виступом 3 мм. Вони запобігають прилипанню сиропоприймача до дна годівниці.

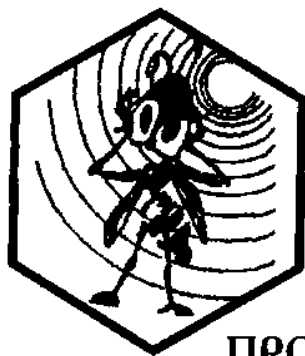
Годівницю з сиропом накриваю килимком з мішковини.

Б. М. Пономаренко за роботою

Через те, що зросли ціни на метал, різко зросла собівартість і виробництво довелося припинити.

Тепер повернімося до статті Ю. М. Гуслія, надрукованій в „УП” №12 за 2009 рік, де Ви пишете про економічність воскотопки, зовсім забуваючи про продуктивність. Вважаю не таким цінним 1 кВт електроенергії порівняно з 1 годиною робочого часу. Хочу порадити Вам об'єднати дві воскотопки під однією теплоізоляційною оболонкою. Це призведе до значного зменшення енергетичних і трудових затрат. Бажаю Вам натхнення у подальших експериментах. Буду радий, якщо мій досвід стане Вам у пригоді.

ПРОБЛЕМИ БДЖІЛЬНИЦТВА

Створити відповідні умови...

Андрій МИХАЛЕВИЧ

Львівська обл.

Довгими зимовими вечорами, коли за вікном лютує зима, температура повітря знижується до небувалої позначки і бджоли ущільнилися в клубі, пасічник має хвилину спокою оглянутися на рік минулий, подумати про рік прийдешній. Але чи це спокій? І чи не запізно думати про день завтрашній? Пасічник, що доглядає бджіл не один рік, знає, коли найвідповідальніший момент і коли треба закладати успіхи майбутнього року. Бджола влітку не потребує стільки уваги і переживань, як взимку. Щоб ця маленька істота змогла подолати і холод, і голод, їй необхідно створити відповідні умови зимівлі. (Найвідповідальніший момент – час підготовки бджолосім'ї до зимівлі. Це і обробка від хвороб, зокрема кліща, і забезпечення необхідною кількістю якісних кормів, і формування бджолиного гнізда. – Ред.).

Мільйони років жили бджоли в природі, розмножувалися, не завжди виживали, але, на мій погляд, ніколи так не зменшувалася їх кількість, як після втручання людини та інтенсивного відбирання продуктів бджільництва. А в останні роки відчувається зменшення і кількості медодайних рослин. А нам хочеться одержувати більше меду, пилку, маточного молочка тощо. Зневіра людей в хімічних лікувальних засобах спричиняє збільшення попиту на натуральні препарати. Зокрема значне місце тут займають продукти бджільництва. Зріс попит на прополіс, забрус, щільниковий мед, бджолиний підмор, воскову міль. У вулику все корисне для здоров'я людини. Навіть повітря з вулика збагачене цілющими речовинами і дихання ним оздоровлює людину.

Минулий сезон для зони крайнього заходу України був маловрожайним. З весни ніби були надії на добрий медозбір. А потім пройшли дощі, похолодало, після чого настала спека і цвітіння медодаїв відбулося без бджоли.

Коли цвіли сади (мед із садів є найціннішим), було похолодання і того, що зібрали бджоли, було ледве достатньо для власного споживання сім'ї.

Потім зацвів ріпак – основний медодай для нарощування сили бджолиних сімей перед головним медозбором. Але що ми маємо з ріпаку? Його посіви обробляють хімікатами перед початком цвітіння. Це не шкодить бджолам, бо ж бджола не летить на квітку, яка не розцвіла. Наступну обробку проводять, коли ріпак зацвів, потім в середині і в кінці цвітіння. Питаю агронома, для чого це робиться. Пояснює, що квіткоїд з'являється і в цих фазах цвітіння. Отже, квіткоїд вже акліматизувався. Це щось подібне на боротьбу з колорадським жуком. Кожного року дедалі сильніші препарати, а він продовжує завдавати шкоди. Але ж ці препарати з урожаєм картоплі потрапляють в організм людини і який вплив вони мають на людину, залишається тільки здогадуватися. Благо, що бджола не сідає на цвіт картоплі.

Але облишмо колорадського жука і картоплю. Маємо ріпак, цвітіння якого так очікують бджоли після виснажливої зими, а також пасічники, бо хочуть мати весняний мед. Але ж ці постійні обробки отрутохімікатами! Ріпак тепер переважно вирощують для одержання дизельного пального. Як харчову олію не використовують, навіть заборонено. А що залишається від наших

радостей? Фактично ми себе травимо, дуримо споживачів бджолопродукції і найголовніше це те, що знищуємо бджіл. Цей же агроном мені пояснює, що обробки проводять не шкідливими для бджіл отрутохімкатами. Можливо й так, але чому тоді олія заборонена для харчування? Це про щось говорить. Та й олію одержують через певний період часу після збирання врожаю, а бджоли збирають нектар та пилок відразу ж і під час обробки отрутохімкатами. Часто ми чуємо від пасічників, що бджоли гинуть в осінньо-зимовий період. Цей „нетоксичний” мед частково залишається у вулику, особливо у щільниках, де є розплід. Отже, цей мед іде на споживання саме бджолам.

Звідси виходить, що „не шкідливі для бджіл хімікати” – це бомба сповільненої дії, бо бджоли гинуть не відразу після обробки посівів ріпаку, а через деякий час, і тому висловлювати претензії власнику плантації неможливо. Також знаємо, як важко довести причину загибелі бджіл у різних інстанціях.

Загибель бджіл у світі, що спостерігається останніми роками, це цілий комплекс причин, але одна з них, імовірно, вище наведена.

Крім того, що це бомба сповільненої дії, то це ще й бомба масового ураження. Мед споживають люди переважно як лікувальний засіб, а це вже не ліки. В кінцевому результаті, як би пасічник не переконував споживача, що це є натуральна продукція, а фактично він і сам не знає, що продає. Тут потрібно, щоб були відповідні лабораторні аналізи, щоб виявити і самим знати, що ми реалізуємо. (Як тільки почали в Україні масово вирощувати ріпак на дизельне пальне, редакція зверталася до керівництва „Інституту бджільництва ім. П. І. Прокоповича” та навчальних закладів з підготовки спеціалістів для бджільництва з проханням встановити якість меду, зібраного бджолами з обробленого отрутохімкатами ріпаку. Відповідь була такою, що для цього потрібні кошти, яких у названих організаціях немає. – Ред.). Мабуть, життя змусить проводити такі аналізи, щоб ми не зіпсували свою репутацію про найкращі меди світу.

Наступний медодай за календарем цвітіння – це акація. Суцільних насаджень у нас

немає. Трапляються поодинокі дерева в лісосмугах, по неугіддях і в лісах. У лісах її вважають «бур'яном» і нещадно знищують, а мед акацієвий дуже цінний. Лісники турбуються про насадження дуба і сосни, бо це гроші, а все решта – «бур'ян». Липу вирубують на обладнання лазень, а бджолам залишається малина, ожина і підгодівля цукровим сиропом.

З ліквідацією колгоспів фермерські господарства стали вирощувати прибуткові низькозатратні культури – буряк, пшеницю і згадуваний ріпак. Зникли сівозміни, де були багаторічні трави, буркун для трав'яного борошна. Пасовища підсівали білою конюшиною, а тепер худоби обмаль, а конюшина дуже дорога, щоб підсівати, та і для кого? І так з десяти полів восьмипільної сівозміни залишилося три (і це не сівозміна), на яких бджолам немає що збирати.

Гречки сіють дуже мало. На цих полях, де її висівають, проводять знищення бур'янів гербіцидами перед оранкою. А потім дивуємося, чому на гречку під час цвітіння не сідають бджоли. І фермер дивується, що гречка не вродила. Та і не буде врожаю, бо бджоли не запилювали. Мабуть, старші пасічники пам'ятають, як приємно пахло гречане поле.

Завдяки забур'яненню полів, яких не обробляють роками, з'явилася самосівом нова для нашої місцевості медодайна культура – золотушник (російська назва – золотарник). Мед приємний на смак, ніжний аромат. Правда, його у нас ще мало, а от у Прикарпатті його є більше і туди навіть підвозять кочові пасіки.

Ось така песимістична картина, але це реальність, а ще, крім цього, не дуже сприятливі погодні умови приводять до таких мізерних медозборів. Тому чуєш від пасічників, що 10–15 кг меду від сім'ї – це добре. А „УП” писав, що 140 кг це не межа на сході України, а для нас це захмарна мрія. Тому треба думати, як покращити свій матеріальний стан. Не кажучи вже про якісь прибутки, але хоча б відшкодувати збитки. Адже все дорожчає і не кожен зможе покрити видатки.

Цілком згоден з шановним професором В. П. Поліщуком, який звернувся до пасічників з проханням садити медодайні де-

рева, кущі і рослини на всіх неугіддях. Хто має бажання, той не звертає уваги на недобру руку, що замахнеться сокирою над деревцем або просто його зламає. Якщо кожен пасічник насадить десяток лип, акацій, глоду, то щось таки залишиться.

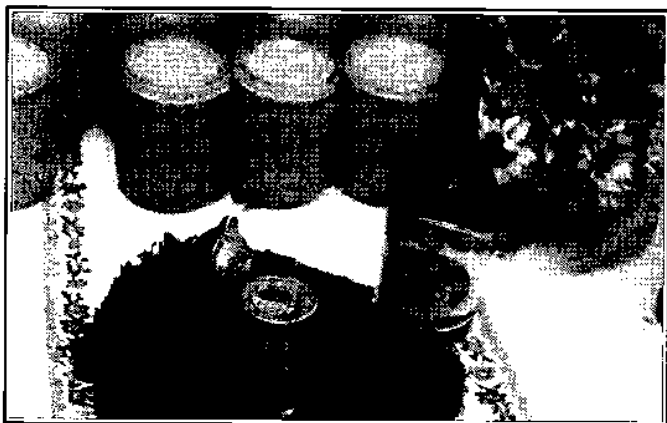
Звичайно, посадивши маленьке деревце, треба ще кілька років чекати, поки воно зацвіте. Поміж дерева можна посадити кущі та інші рослини, про які йдеться у зверненні. Це один із аспектів підвищення збору меду. Є і насіння, і багато неугідь. Потрібно тільки бажання і не чекати, поки прийде інвестор-орендатор, який буде сіяти медодайні рослини. Якщо ж і посіє, то обробить отрутохімікатами або використає генномодифіковані культури, на які бджола не звертає уваги.

Бджільництво є безвідходною галуззю сільського господарства. Крім меду і пилку ще є маточне молочко, перга, прополіс, гомогенат трутневого розплоду, підмор, воскова міль. Звичайно, всі ці бджолопродукти мають відповідати певним вимогам, адже це не тільки продукти харчування, а й ліки. Від якості сировини буде залежати якість кінцевого продукту. Вже є підприємства, які закупають в бджоларів цю сировину. Я був свідком того, як під час епідемії грипу люди купували препарати, виготовлені цими підприємствами. Добрий товар не потребує реклами. А кожен день лунає по радіо і телебаченню нав'язлива реклама того чи іншого хімічного препарату, що тільки він вбереже від хвороби. На бджолопродукти таких підприємств я не зустрічав

реклами, але попит був та залишається постійно. Отже, пасічникам треба заготовляти сировину.

В журналі „УП” було надруковано поради, як можна добувати і зберігати різноманітні продукти бджільництва – прополіс, маточне молочко, воскову міль. Але з малої пасіки буде відповідно і мала кількість сировини. Везти до Києва дуже накладно. Тому є така пропозиція, щоб такі підприємства створили свою розгалужену мережу заготівельних пунктів, де кожен пасічник без особливих транспортних, матеріальних і часових затрат зміг би здати свою продукцію. Відповідно пасічник одержить матеріальну вигоду, а підприємство виготовить більшу кількість такого необхідного продукту. Таким чином, зросла б прибутковість пасік і було б використано цінну сировину.

Також необхідно освоювати новітні методи пасічникування, бо на старих методах далеко не зайдемо. У світі є багато нових технологій, а нам у медовій Україні не личить пасти задніх.

До уваги пасічників

2 травня 2010 року **відбудеться майстер-клас: «Технології збирання, переробки та зберігання обніжжя бджолоного»**. Його проведуть лауреати Золотої відзнаки «За рентабельну пасіку» та редакція журналу «Бджоларський Круг/За рентабельну пасіку». Будуть продемонстровані пилковловлювачі різних конструкцій: навісні, денні, магазинні, сушарки, млин для подрібнення обніжжя, різні приспособлення.

Організовано, в т. ч. і «на кашу» – 50 грн.

Адреса: вул. Першотравнева-108, с. Коханівка, Липовецький р-н, Вінницька обл. (від Вінниці 18 км).

Як їхати: о 7-й і 10-й від зал. вокзалу автобус Вінниця-Свердлівка, їхати до центру с. Коханівка. Можливі зміни й інші варіанти, подробиці телефонами 067-89-59-624, 067-89-59-623 (Валерій Лохов). Бажано попередити про приїзд.

Для автомобілістів з будь-якого напрямку виїхати на трасу, що веде на Турбів, через 11 км від об'їзної знак і поворот на Козинці, через 4 км в с. Коханівка. Дивіться знаки «До рою».

ВІСТІ З КРАЮ

Вшанування пам'яті П. І. Прокоповича

Микола ОСТАШЕВСЬКИЙ

21 березня 2010 року Стрийське товариство пасічників організувало збори під назвою «Первоцвіт», присвячені 235-й річниці від дня народження і 160-й річниці від дня пам'яті великого сина українського народу, пасічника, педагога і вченого Петра Івановича Прокоповича – засновника першої пасічничої української школи в Європі. Збори мали такий порядок денний:

1. Доповідь про діяльність П. І. Прокоповича.
2. Підготовка до сезону 2010 року.
3. Підготовка до міжнародного конгресу пасічників 2013 року.
4. Поточні питання товариства.

Збори відбувалися в їдальні міської гімназії, яка розташована неподалік від офісу товариства і пасічничого музею. Відкрив збори голова товариства І. Д. Брик. Доповідь про Прокоповича підготував і прочитав Р. Ф. Тур, використавши зокрема уривок із «Записок про пчільництво» Прокоповича – «Якість рою пчолиного». Редакція з допомогою Р. Тура друкуватиме матеріали із «Записок» П. І. Прокоповича у кожному журналі до липня включно.

Я. Нич розповідає про свій досвід пасічництва

Стосовно решти питань порядку денного виступили Ярослав Нич, який поділився своїм багатолітнім досвідом пасічництва, Ігор Брик, який поінформував про черговий конгрес пасічників 2013 року і про те, чим може бути корисною участь товариства, музею та краю в цьому конгресі.

На зборах були присутні пасічники з міст Дрогобича, Трускавця, Львова й Чернівців.

В офісі товариства

Якість рою пчолиного

Рій пчіл, поза вуликом, буває або літаючим в повітрі натовпом сажнів на 20, або, прищепившись до чого-небудь і зібравшись, як великий м'яч, він висить на гілці дерева гроном, або він сидить на стовбурі дерева, або на іншому якому-небудь предметі, купою, клубком, кулею. Цей рій, складаючись з декількох тисяч пчілок і трутнів, є збір рідних осіб, що не розлітаються у польоті; у кулеподібному своєму сидінні вони зчеплені в один великий клубок, сполучені зв'язками спорідненості. Цей дивний сонм, що складається з безлічі окремих організмів, по багатьох явищах, здається, розумними істотами, сполученими одноманітністю в пізнаннях і справах, одновладністю управління і розпорядження ними, обдарований здібностями збирати з квіток речовини, одним пчолам можливі, переносити їх в свої житла, сортувати їх, будувати з них по особливому своєму виду цікавий восковий витвір занесення і наповнювати його солодкою квітковою рідиною, медом званою. Цей маловажний, в очах багатьох, при першому погляді предмет, що носить ім'я рій пчіл, але який пристойніше звати пчолиною сім'єю, між різними галузями людського господарства містить в собі зародок важливого джерела грошових доходів, що базується на одних таких речовинах царства, які без пчіл не були б відомі людям і які нікому приватне не належать, будучи для всіх пчіл і людей загальною власністю, повертаються, проте, на користь того, хто утримує пчіл.

Квіти з'являються в свій час, розцвітають, розпушують квітковий пилок на чоловічих тичинках, виливають солодку рідину в мисочки жіночих квіток; потім, виконавши своє призначення, квітки чоловічі гинуть, а в жіночих зароджується плід, чим період цвітіння і закінчується. Без існування пчіл ці вироби квіток, квітковий пилок і квіткова рідина зникали б в невідомості, марно для людини. У природі влаштовано так, що квітки служать підставою існування пчіл, єдиним для них пасовищем і для заготовлення життєвих запасів на річний, іноді на дворічний час.

З таким поняттям, звертаючи погляд на повсюдність квіток рослин, можемо уявити собі, які незліченні кількості містять вони в собі квіткового пилку і рідини, що щорічно відроджуються в кожній самій крихітній

квітці. Ця область рослин, на чий би землі вони не виростали, може бути власністю тих, що утримають пчоли. Вона для кожного, хто має намір збагатитися є тим-же, що Індія, Америка, Австралія, які містять в надрах своїх викопні скарби. Але область квіткових багатств лежить не за морями, не в далекій стороні і не в надрах землі прихована, а всякий рік є перед очима кожного; за допомогою одних пчіл кожний може розповсюдити над нею свою владу, вільно нею володіти і користуватися всіма її вигодами.

Створивши таке розумове представлення про квітки, повернемося до нашого предмету рою пчіл. У ній знаходиться 20000 живих сил, тваринних організмів, забезпечених знанням квіткових речовин, умінням знаходити їх і з точною відмінністю збирати їх; в той же час пчоли мають в собі і на собі вмістилище для збирання речовин і механічну силу для перенесення їх в свої житла. Покажу виразніше дію їх.

Кожна пчілка з 20-тисячного числа цього рою знає квіткові речовини і уміє знаходити їх; уміє по щонайменшій крихітці зібрати їх; з розрізненням і квітковий пилок зліпити в грудки на своїх клішнях, а самі непомітні крапельки квіткової рідини злизати і всмоктати в свій внутрішній мішечок. Таку ношу, за допомогою літання на маленьких крилах, пчола може доставити в своє житло, скласти її в місця, що призначаються в занесенні, і в ній будувати воскові вмістилища, або наливати такі готові вмістища квітковою рідиною, словом, виробляти із зібраних речовин віск і мед. З цього прояву пчолиних занять видно, що всяка пчілка є працівник і будівельник, маючи в собі ж і будівельні знаряддя; вона є жива самодіюча машина, що сама збирає, приносить і переробляє квіткові матеріали у віск і мед. Всі ці предмети в кожному організмі пчоли сполучені в загальний механізм для збирання з квіток рослин тих речовин, які дають мед і віск; без цього механізму не можна було б людям з таких крихітних порошинок і найдрібніших крапельок складати такі величезні, мільйоннопудові кількості пчолиних виробів – воску і меду.

Бачите, щасливці, що зустріли летючий або що знайшли сидячий рій пчіл, яку містить він в собі важливу гідність і які дивовижні його якості і здібності! І цим в

досконалості розумним влаштуванням численних істот, перетворених в одиницю під назвою рій, ви можете беззаперечно заволодіти. Цей упорядкований натовп живих тварин, цей розрахований склад управління, розуміння, одностайності, мистецтва, робочих сил, знарядь, може привести в дію завод для виробництва воску і меду. Для розміщення цього заводу потрібно тільки дати п'ятидесятикопійкову будову – вулик, виділити один аршин землі, вирити для зими теплу і суху яму і оберігати його від нещасних пригод в цілості. Для цього заводу не потрібно буде більше ніякої заготовки матеріалів, ні людської праці. Ось який розумний і разом з тим робочий завод можете обернути в свою власність. Тоді, маючи численних працівників, завод сам собою почне збирати з квіток все потрібне, і сам собою виділить пчоліні квіткові вироби – віск і мед, і сам собою стане збільшувати і розмножувати подібні до себе заводи до великого числа.

Але я хочу більше розвинути бажання і дати поняття про це дивне по досконалості свого влаштування явище в природі і його важливості в кожному щасливцеві, який зустріне або знайде рій, і тому звертаю увагу на наступні явища. Для чого багато людей, простих і з освіченого стану, побачивши дикий рій, горять бажанням його летючого зловити, а що сидить забрати? Для чого, виключаючи дуже не багатьох, всі інші люди, здається, по інстинкту рахують втілий рій за якусь, неначе, дорожню рідкість? Чому цей предмет запалює уяву навіть у таких людей, які вперше в житті бачать пчіл в ройовому стані? Щоб вирішити це етичне відчуття, яке інстинктивно проявляється при знайденні втілого рою, дозволимо собі вступити в деякі міркування, що допомагають охочому до пчільництва краще зрозуміти його предмет.

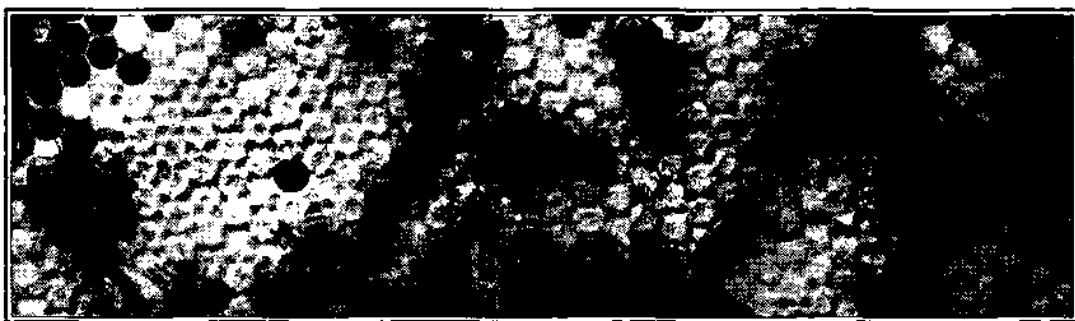
У людській природі, в розумовій його частині, є щось і незбагненне, яке миттєво, не проводячи розглядань розумових, міркувань, а тільки від погляду на деякий предмет, запалює в душі сильну схильність до чого-небудь незнайомого, невідомого, відроджує до нього прихильність, представляє його чомусь не з'ясовано важливим, виявляє бажання мати його в себе, своєю власністю; при всьому цьому потягу, розглядаючи себе, не знаходиш слідів, причин, від чого відродилася в мисленні

така сильна поява домагання, коли нічого не думав, ні про що не міркував, а ненавмисно, тільки поглянувши на предмет, в ту ж мить став ним дорожити, бажати назавжди повернути його в свою власність; так точно відбувається при погляді на втілий рій, що летить або сидить. Інстинкт, раптом блиснувши у людини, що поглянула на рій, в ту ж мить впливає в нього відчуття дорожити ним, полюбити його, хоча в цей час і немає ще у людини ясного розуміння про важливу якість цієї численної, багатоскладової істоти рою пчіл; здається, один тільки інстинкт підказує: «Ось предмет важливий для твого добробуту, не упускай його!» Але цей інстинкт, перейшовши в сферу уяви, запалює в ній види майбутніх проявів великої кількості, перетворившись на споглядальний невидимий дух, як в стародавніх пророкуваннях (кумирах) жрець сповіщає:

«Щасливець! у цій кулі пчіл, в цьому натовпі їх, що летить, міститься зародок кращої твоєї долі. Наздожени його: це твое повне щастя летить. Забери його собі; не упусти тобі судженого. Дай йому притулок на землі твоїй; бережи його, як зіницю ока; оберігай його, як дорожню цінний скарб; підтримай його існування при його потребах; дай час умножитись йому численним потомством і потерпи, потрудившись біля нього, 4–6 років. Але якщо він вислизне від тебе, якщо ти такий недоумковатий, що нехтуватимеш зусиллями оволодіти цим несподіваним предметом твого щастя, не оціниш його по гідності, не учепишся за нього міцно, щоб не випустити з рук, то іншим разом може бути вже ніколи, за все твоє життя, не зустрінеш такого щастя – мить ця пролетить і не повернеться». Такий вирок над роєм невидимий для того, хто не розуміє його прочитати, і ясний, як сонце, перед очима того, хто розуміє цей таємничий ієрогліф, що зображається у володінні роєм.

Щоб запевнитися в істині всього того, що я по своєму заняттю тут сказав про гідність втілих роїв, потрібно з увагою прочитати приклади про вдале розведення пчіл. Зображаючи їх так, як дійсно вони пройшли, я постараюся не випускати навіть і таких обставин, які відносяться до однієї поведінки і способу життя пчолярів, а не до одного їх пчільництва, для свідчення, що від поведінки людей часто залежить успіх або невдача в розведенні пчіл.

11 березня 1843 року, м. Батурин, с. Пальчики

ЕКОЛОГІЯ ТА БДЖОЛИ

Прогноз погоди на 2010 рік

Часто у листах та телефонних дзвінках читачі «УП» просять надрукувати прогноз погоди Володимира Лиса з м. Луцька. Нагадуємо, що цей прогноз дійсний у радіусі 150 км від місця спостереження. З цього випливає, що таким прогнозом можуть скористатися читачі «УП», які мешкають у Волинській, Рівненській та Львівській областях.

Травень. Після холодних днів кінця квітня на початку травня має потеплішати. Буде теплою перша п'ятиденка, можливо аж до 9 травня. Але саме на День перемоги (можливо наступного дня) можливий дощ.

Середина травня – також з періодичними дощами, похолоданням і теплою майже всією третьою декадою, яка й завершить весну.

Червень. На початку літа прогнозуються сонячними перші дні, але з можливими нічними приморозками. Зіпсується погода після сьомого числа.

Примхлива, з дощами майже вся друга червнева десятиденка. Холодна хвиля наприкінці декади. А ось після 20 червня – прихід теплої літньої погоди.

Липень. Перші його п'ять-сім днів обіцяють бути дуже теплими. Але далі дві хвилі сильних дощів з перервами.

Тепла майже вся остання липнева десятиденка, за винятком хіба що кінцівки, бо дощі можливі 29–30 липня.

Серпень. Майже весь теплий, погідний випадає цьогорічний серпень. Дощі можливі в середині місяця, а деяке погіршення погоди – вже після Дня незалежності.

Вересень. Початок вересня, його перша п'ятиденка – типово літня. Час збирання другого, уже картопляного, врожаю.

Але треба буде поспішати, бо десь так числа шостого-восьмого почнеться несприятлива погода. Особливо прохолодною має бути середина місяця. Потепління повинно настати після вісімнадцятого числа, і третя декада буде знову теплою (за винятком хіба що кінцівки), з приходом першого «бабиного літа».

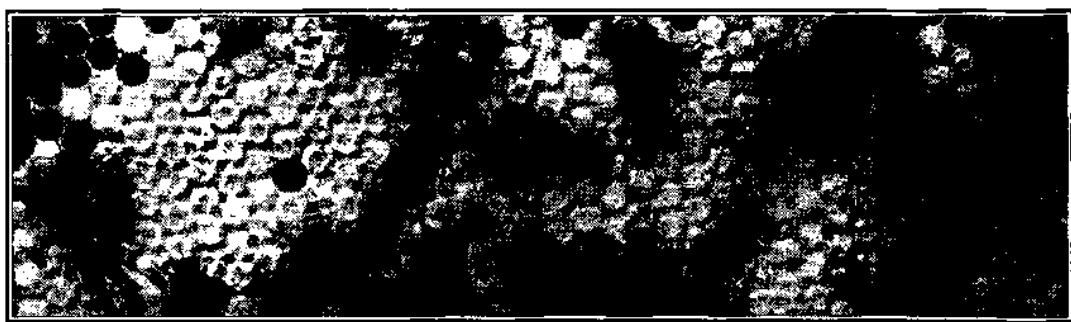
Жовтень. Початок його прохолодний, але з поступовим випогодженням. Потеп-

ління наростатиме, хоч його перерве дощ 9–10 жовтня. Середина місяця також тепла. Раптове похолодання повинне прийти 17–18 жовтня. Можливий перший сніг. Але після нього – нове розкошування золотої осені, напевне, до кінця місяця.

Листопад. Починаючи прогнозування на цей місяць, так і хочеться сказати: увага, можливе все! Я вже писав про те, що погода початку XXI століття дуже нагадує погоду початку першого десятиліття другого тисячоліття від Різдва Христового, тобто 1000–1010 років. Так от, руські літописи і західноєвропейські хроніки зафіксували, що після кількох тих теплих, навіть спекотних десятиліть, у листопаді 1010 року розпочалася найсуворіша за всю історію людства будь-коли зафіксована зима. Тоді лежав сніг і тривав мороз по всій Європі з початку листопада до середини квітня наступного року. Замерзли навіть дуже теплі Середземне та Егейське моря і єдиний раз в історії – річка Ніл у Північному Єгипті. Отож, варто гадати, чи не повториться такий погодний феномен і посеред нинішнього потепління? Усе ж, за довгостроковим прогнозом, приблизно на Дмитра, 8 листопада, таки має знову випасти сніг. Але після нього повинне прийти потепління, і холодна погода на початку другої половини місяця зміниться типово осінньою. Так триватиме майже до кінця місяця.

Грудень. Холодною має бути перша половина грудня. Цього разу випадання снігу ймовірно на початку другої декади. Після нього посилення морозів, які відступлять на початку двадцятих чисел, адже й останній день спостережень – 6 січня – був саме таким.

Інформація з: www.bershad.ua

ХВОРОБИ ТА ШКІДНИКИ

Мій метод боротьби з вірусними хворобами бджіл

В. Г. КОВБАСЮК,

вул. Кооперативна, 28, Києво-Святошинський р-н, Київська обл. 08170

Численні повідомлення бджолярів у наших галузевих журналах про зльоти і загибель бджіл свідчать про те, що ми маємо проблему з вірусними хворобами. В одному з журналів „УП” за минулий рік досвідчений пасічник з Тернопільщини розповідає, що у щільниках покинутого бджолами вулику залишилися запаси меду, невеликі площі закритого розплоду, в кришечках чарунок якого було по два невеликих отвори... Здавалося б, що він загляне в ті чарунки і розповість про побачене, а тим більше відправить цей матеріал на аналіз у ветеринарну лабораторію, щоб з'ясувати причину загибелі (зльоту) бджолосім'ї. Але, на жаль, цього не сталося. В кінці допису він розповів, як влітку обробляє бджіл проти кліща біпіном... Ймовірно, оті продірявлені кришечки над розплодом і є свідченням того, що бджолосім'я загинула від вірусної хвороби.

Відомо, що захворювання бджіл вірусними хворобами можливе повсюдно. Хворіють ними дикі поодинокі бджоли і джмелі. Хронічний параліч може бути в окремих або в усіх сім'ях пасіки. При 30°C розмноження вірусу хронічного паралічу пригнічується вірусом гострого паралічу, а при 35°C спостерігається зворотне явище. Від хронічного паралічу гинуть бджоли в будь-який час року. Спалахи гострого паралічу спостерігаються зазвичай влітку. Бджолярі-початківці, коли бачать, що молоді бджоли виносять з вулика чорних без волосяного покриву, сприймають це як нападку.

Віруси всюдисущі. Вони пошкоджують рослини і тварини, а також уражують людей. Поширюються віруси різними способами. Згадані хвороби передаються у бджолосім'ях через кормові контакти і кліщі вароа. Вірусам притаманні такі властивості, як спадковість і мінливість.

Чому сьогодні бджолярі не можуть похвалитися особливими успіхами у лікуванні вірусних захворювань бджіл? Тому, що не знають природи вірусів і, як наслідок, роблять низку помилок у боротьбі з ними. То що ж таке віруси? В перекладі з латині «вірус» означає „отрута”. Це паразитичні живі системи доклітинної будови. Вони найдрібніші збудники багатьох інфекційних хвороб і є внутрішньоклітинними паразитами, котрі не здатні розмножуватися поза клітиною господаря. Розмірами вони в середньому у 50 разів менші від бактерій і майже всі проходять через бактеріальні фільтри. Людині вдалося побачити їх лише у 30-х роках минулого століття, коли було створено електронний мікроскоп. Прості віруси складаються з дезоксирибонуклеїнової (ДНК) або рибонуклеїнової (РНК) кислоти та білка. Віруси гострого, хронічного паралічів та мішечкуватого розплоду, які найбільше шкодять нашим бджолам, належать до РНК-вмісних вірусів.

У довіднику «Хвороби і шкідники медоносних бджіл» (Гробов та ін., 1987) вказано, скільки часу живуть віруси зазначених хвороб у різних середовищах. Висновок такий: це нестійкі системи і най-

доступніший, найдешевший і найбільш дієвий спосіб дезінфекції вуликів, щільників та іншого інвентарю є обробка їх прямими сонячними променями впродовж не менше ніж 4 годин.

На думку доктора біологічних наук Наталії Околітенко, не всі віруси є шкідливими. Більш того, деякі з них навіть корисні, бо допомагають організму пристосуватися до нових умов довкілля. А класик генетики Л. Альберт розділив віруси на дві групи – інфекційні та інтеграційні. Перші несуть загрозу живим істотам, спричиняючи хвороби, а другі вбудовуються в ДНК організму і можуть вносити деяку потрібну йому інформацію. За даними О. Ф. Грובה (1987), у бджіл виявлено 14 вірусів, але не всі вони шкодять їм.

У недіяльному стані віруси можуть перебувати тривалий час, не втрачаючи здатності пошкоджувати живі клітини. Вважається, що в ураженій клітині за програмою нуклеїнової кислоти віруса, котрий проник, рибосомами клітини синтезуються специфічні вірусні білки та відбувається процес самозбирання, утворення білків з нуклеїновою кислотою в нові вірусні часточки. Вірус не розмножується у звичайному значенні цього слова, а утворюється клітиною-господарем за допомогою її ферментних систем. При цьому клітина виснажується і гине.

На жаль, прискорюють ці процеси самі бджолярі, надмірно застосовуючи хімічні препарати у боротьбі з кліщем вароа, гнильцями та іншими хворобами. Згадайте зовсім недавні рекомендації на сторінках журналів наших досвідчених колег щодо використання антибіотиків для лікування хвороб та стимулювання швидкого весняного нарощування сили бджолосімей. Антибіотиковими „коктейлями” обприскували щільники з бджолами, згодовували їх з пастиами і сиропом. А скільки вилито тонн органічних кислот, біпіну та іншої хімії? Все це знижує імунітет комах, сприяє розбиванню віріонів на часточки і стимулює їх збирання у нові системи, а це вже хвороби бджіл.

В одному з бджолярських часописів дописувач М. Я. Гнатиш розповів, як він вилікував своїх бджіл від мішечкуватого розплоду препаратом біовіт. Колега не зрозумів, що позитивний результат він отримав завдяки заміні маток у хворих сім'ях, а не тому, що обприскав їх біовітом. Віруси перебувають не на поверхні бджоли, а вмонтовані в нуклеїнову кислоту клітини, як спадковий елемент. Тому позбутися хвороби можливо змінивши спадковість.

В „УП” №9 за 2009 рік Любомира Мазур розповідає, як вона лікує вірусні хвороби на своїй пасіці. Я теж мав проблему з вірусними хворобами бджіл і хочу розповісти, як на сьогодні ми можемо допомогти своїм бджілкам і самим собі, не гаючи даремно такого дорогого часу. Особисто я при лікуванні мішечкуватого розплоду використовував препарат ізатизон. Згідно з інструкцією ізатизон – це комплексний, противірусний, антибактеріальний, антигрибковий та імуномодулюючий препарат, який має широкий спектр дії, забезпечуючи високий лікувально-профілактичний ефект, підвищує резистентність бджіл. Препарат затверджено у ветеринарії для попередження і лікування вірусних і мікробно-вірусних захворювань сільськогосподарських тварин, птахів, хутрових звірів і бджіл. Усі компоненти, що входять до його складу, не мають впливу на якість меду і не шкідливі для бджіл та людського організму.

Я випробував ізатизон на власній пасіці у 2006 році, додаючи по 6 мл препарату до 300 мл цукрового сиропу у концентрації 1:1. Курс лікування – 4 рази по 300 мл через 48 год. Результат відмінний, однак наступного сезону в окремих сім'ях, де лікування проводив без заміни маток, захворювання відновилося. О. Ф. Грбов (1987) відзначає, «що заміна маток у неблагополучних сім'ях часто приводить до виздоровлення бджолосімей» при мішечкуватому розплоді. Виникає думка: а якщо не застосовувати лікувальний препарат, а лише від здорової високопро-

дуктивної сім'ї вивести маток і підсадити їх у хворі сім'ї? Так я у 2006 році і зробив. Зрілі маточники (в окремих уже почали відкривати кришечки) підвісив між верхніми планками рамок у хворих сім'ях, вилучивши перед цим старих маток. Гніздові щільники не забирав, дезінфекцію не проводив. Всі п'ять маток були прийняті. Сім'ї продовжували хворіти, бджоли виносили мертвих личинок, а коли народилися бджоли від молодих маток, строкатість розплоду зникла. Сім'ї виздоровіли, працюють і сьогодні.

Влітку минулого року після взятку з білої акації захворіла на мішечкуватий розплід сім'я з карпатськими бджолами. Так само зробив заміну матки і хвороба зникла.

Незважаючи на такий простий і ефективний спосіб, все таки варто застосовувати препарат ізатизон, тому що в такому разі ми можемо мати здорову сім'ю вже за 8 днів. Якщо ви це зробили рано навесні, то сезон не втратите. Що з такими бджо-

лосім'ями робити далі – то вже справа господаря.

Насамкінець хочу сказати, що нам потрібно здебільшого надіятися на генетично стійких бджіл місцевого походження і використовувати якомога менше хімії у вуликах, на щільниках та в кормах. Місцеві комахи стійкіші до штамів вірусів, що тут поширені. Водночас хочу нагадати, що віруси не чутливі до відомих сьогодні антибіотиків, тому рекомендую використовувати ізатизон.

Щиро вдячний колегам-бджолярам, котрі переймаються проблемою боротьби з вірусами і безкорисливо діляться своїм досвідом на сторінках наших бджолярських часописів.

Література

1. Біологія / т. І. / Грін Н., Стаут У., Тейлор Д. – 1990.
2. Тижневик „Здоров'я і довголіття” – №13. – 2006, №1 – 2010.
3. Справочник болезни и вредители медоносных пчел. – М., 1987.
4. Біологічний словник. – Київ, 1986.

СТОРІНКАМИ ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ

Чи давати бджолам воду безпосередньо у вулик?

Для відповіді на це запитання пропонуємо увазі читачів розповідь пасічника зі Словаччини Олбріхта Немеца.

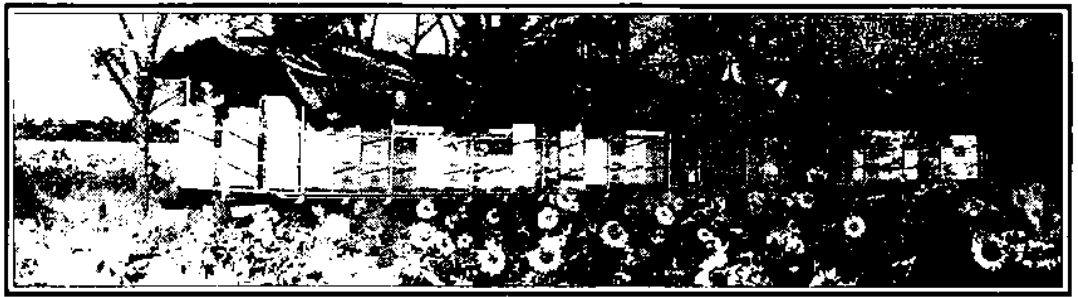
«Серед пасічників побутують дві протилежних думки щодо того, чи потрібно давати бджолам воду безпосередньо у вулик. Я даю бджолам воду у вулики протягом декількох років. Для цього використовую скляні банки об'ємом 0,7 л з кришками, у яких зроблено отвори. Банку з водою ставлю вверх дном на засіткований отвір у стелі. Даю бджолам теплу воду. На банку води додаю на кінчику ножа солі. Щоб вода швидко не остигала, банки добре утеплюю. Маючи воду безпосередньо у вулику, бджоли не вилітають у холодну погоду в пошуках води і не гинуть від переохолодження.

Воду я давав усім 12 бджолосім'ям моєї пасіки як навесні під час нельотної погоди,

так і під час медозбору, коли це вже, мабуть, було й непотрібно, але бджоли забирали дану їм воду. Різні сім'ї забирали різну кількість води. Одна з бджолосім'ей спожила найбільше води: за половину березня – 2,1 л, у квітні – 2,1 л, у травні – 6,3 л, у червні – 2,5 л, а в липні – 1,4 л».

Журнал «Вчелар» (Словаччина).
Підготував **Володимир БОЛКОТ**

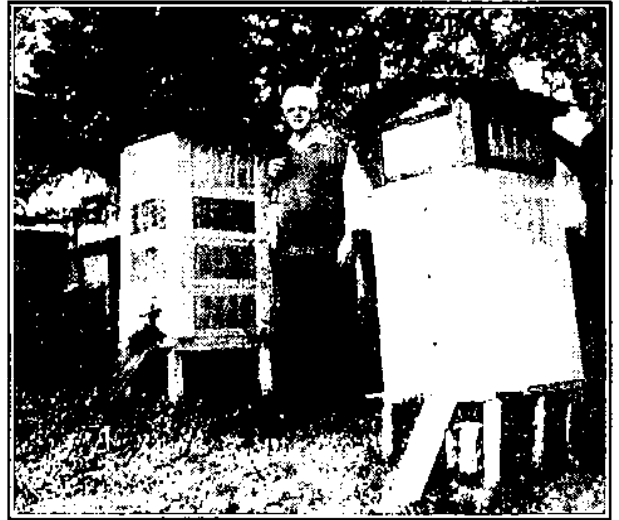

ЛЮДИНА ТА ЇЇ СПРАВА

Вітаємо ювілярів!

Григорія Онуфрійовича Делявського, якому 24 квітня цього року виповнюється 80 років. Пан Григорій – пасічник з багаторічним стажем, який з радістю ділиться своїм досвідом. Зокрема, має на своїй пасіці учнів-підлітків, навчає бджільництву і свою внучку Христинку, яку любить понад усе. Він вчить їх виготовляти солом'яні вулики, рамки, накладати вошину, розказує як виводити маток тощо. Також часто пасічники звертаються до нього за порадою.

Щиро вітаємо нашого ювіляра, бажаємо доброго здоров'я, довгих років життя, радості, щастя і щоб завжди відчував любов та повагу рідних і близьких. Гарних медодаїв, великих медозборів, хай мати Божа охороняє від усього злого, а Господь хай благословить на добрі діла і многії літа.

З повагою, дружина Ганна

Василя Григоровича Дрозда із 70-річним ювілеєм. Народився Василь Григорович 15 квітня в селі Нагор'ях Заліщицького району на Тернопільщині в селянській родині. До бджіл звик з самого дитинства, адже пасічникував вуйко Василя. Перший свій вулик отримав у віці 12 років. Однак не довго довелося пасічникувати: у 14 років покинув село, пішов на навчання. Так спливали роки, десятиліття: навчання, служба у війську, робота у різних селах... Все це не давало змоги впритул зайнятися бджільництвом. І аж у віці 45 років, коли біля хати з'явилося 2–3 сотки землі, скористався нагодою і завів 2 бджолосімі. З тих часів пасіка розширилася до 20–25 бджолосімей.

Василь Григорович Дрозд у Заліщицькому технікумі здобув фах агронома, в Чернівецькому державному університеті – історика. Є членом Національної спілки журналістів України, автором поетичних збірок „Дивокрай“, „Чарівне світло“, літературного історико-краєзнавчого нарису „Село Нагор'яни на тлі історії України“.

Пан Василь з першого номера відродженого журналу „Український пасічник“ передплачує і читає його, ділиться на його сторінках своїм досвідом.

Тож бажаємо ювілярові міцного здоров'я, успіхів у пасічникуванні, натхнення у творчості, злагоди та любові в особистому житті та всіляких гараздів.

Андрія Богдановича Вітушинського зі села Кошляки Підволочиського району на Тернопільщині, якому 10 квітня цього року виповнюється 50 років. Андрій Богданович почав пасічникувати з восьми років і з того часу не розлучається з бджолами, які стали змістом його життя. Він доглядає велику пасіку, займається виведенням маток, бере активну участь у громадському житті пасічників Тернопільщині.

Бажаємо ювіляру щастя, здоров'я, творчого натхнення, щедрих медозборів, любові від рідних і поваги від друзів.

З повагою рідні, близькі та колеги-пасічники **Г. Делявський, М. Злепко, Г. Суконник**

Літературна сторінка

Весна

*Сяє тепле сонечко,
Проміння щедро лє
І стукає в віконечко:
– Виходь, хто там живе!*

*Повибігали діточки
І нумо у садок,
Де пишно так розкинувся
Килим із квіточок.*

*А із хатинок-домиків,
Що вистроїлися в ряд,
Повилітали бджілоньки
Й собі майнули в сад.*

*Защебетали діточки
На травці у садку,
А трудівниці-бджілоньки
Вмостились наверху.*

*Бо що маленьким діточкам:
Весна – пора забав!
Для трудівниці-бджілоньки
Це безліч важних справ!*

*Це – запліднити квіточки,
Щоб був рясний садок.
Та найважливіше для бджілок –
Не втратити медок!*

*З весняних квіток-медульок,
З пахучої сосни,
Разом з росою – перлами
У вулик занести.*

*Бо мед з весняних квіточок –
Це чудо із чудес,
Послане нам із вишини,
Від Господа з небес!*

*Співаймо ж славу бджілоньці,
Яку нам Бог створив,
Бо трудівниця-бджілонька –
Одне із Божих див.*

*Тож хай літають бджілоньки,
Хай множаться в віках!
Хай потопає рідний край
У квітах і медах!*

Марія ПАРАЩУК

с. Старе Село, Дрогобицький район

Привітання весні

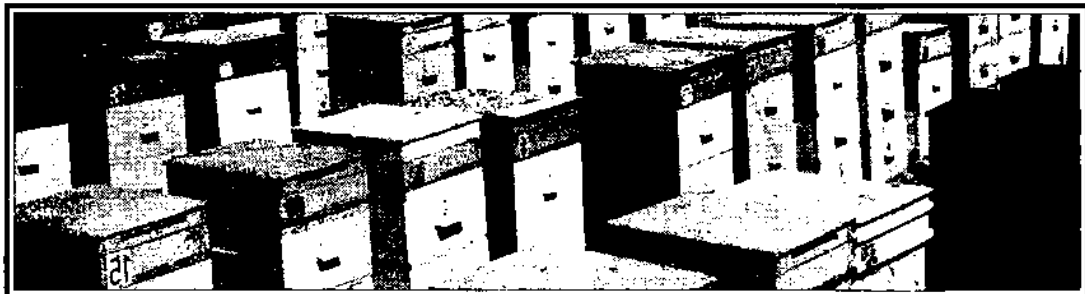
*І ще одну весну ходім надвір стрічати!
Вона іде до нас, несучи подих волі,
Прибрана у квітки й зелені ніжні шати,
Усміхнена уся – уперто хоч поволі.*

*Привіт весні! – бринять щасливі бджоли
Й цілують кожну квітку і листок...
Вони були ще вчора у темниці, неволі,
А нині – вже Великдень для бджілок.*

*Привіт тобі, чарівна ніжна фее!
І з наших душ також здійми окупи,
Щоб і ми уперто йшли по чарівні трофеї,
Що ждуть нас попереду – до праці і обнови!*

Петро ТИМІНСЬКИЙ

учасник товариства пасічників, м. Надвірна

БДЖІЛЬНИЦТВО ЗА КОРДОНОМ

Новини апітерапії на конгресі Апімондії у Франції

Микола УЛЬЯНИЧ, письменник, Заслужений журналіст України,
Індивідуальний член Апімондії, Почесний пасічник України

Третя частина всіх доповідей на пленарних сесіях і симпозіумах були присвячені апітерапії. Багато з них мали науковий і практичний характер. Я відібрав серед них ті, які дають завершений дослідницький результат і могли б бути цікавими для виробництва чи використання їх у клінічній і народній медицині.

Мене досить часто питають про думку щодо використання в медицині настоянок воскової молі або трутневого гомогенату. Я кажу, що доти, доки наука не зробить остаточний висновок, а охорона здоров'я не зареєструє на їх основі препарати, стверджувати рано. Тому я уважно стежу за публікаціями та виступами у світі і зараз вам доповідаю про наукові новинки в апітерапії. Я розумію, не кожного бджоляра-аматора сьогодні цікавить наука в апітерапії, його більше турбує питання, як перезимують бджоли, але у світі чимраз більше бджолярів бере участь в переробці продукції бджільництва для лікувальної мети, в постачанні її медичним центрам та фармакологічним заводам і приватним переробним фірмам.

Ось Андріан Сикину з Румунії довів, що апітерапевтичні вироби дають кращі результати порівняно з хіміотерапією для профілактичного лікування.

Багато доповідачів з Китаю, Тайваню, Ірану, Венесуели, Австралії, Індонезії, Італії вказували на те, що прополіс став одним з найважливіших продуктів бджільництва за останні 10 років. Виробництво і вживання виробів з прополісу — одне з асортименту препаратів, що найшвидше росте,

а попит далеко випереджає його виробництво. Я дав у газету оголошення про те, що купую прополіс, і жодної пропозиції не отримав. А коли став запитувати, скільки пасічники отримали минулого року прополісу, всі, як правило, відповідають, що немає часу відскрібати з рамок прополіс. Але чому тільки з рамок? Адже є ж технологія промислового виробництва прополісу, описана в багатьох книжках з бджільництва. Чому не ставите замість стелі на вуликах у відповідний час прополісозбірні решітки, ґрати, фігурні планки тощо? Мабуть переважають наш консерватизм та звичка отримувати у бджільництві тільки мед, та і то 20 кг з вулика, які багатьох задовільняють, хоча в його регіоні окремі бджолярі отримують по 120–150 кг! Але повернімося до використання прополісу в медицині.

У світі існує багато методів збирання і переробки різних видів прополісу, починаючи від зеленого і закінчуючи звичайним прополісом. Відповідно проводять безліч сучасних досліджень властивостей прополісу, особливо його антибактеріальної, антиокислювальної, антипухлинної і антитоксичної дії. Відбувається справжній бум у використанні прополісу для пом'якшення кровоносних судин, покращення імунітету людини. Наприклад, у Китаї в закладах охорони здоров'я прополіс досліджують в лікуванні діабету, серцево-судинних хвороб, нейродегенеративних хвороб і деяких ракових захворювань. Навіть більше, бразильський або тайван-

ський прополіс визнаний біологічно активною речовиною, що володіє чудовою антибактеріальною діяльністю.

Чому в багатьох країнах так широко виготовляють на основі прополісу жуйки, льодяники, зубну пасту і багато іншого? Тому, що прополіс створює антиокислювальний статус слини, в результаті отримуємо позитивний ефект в зубній практиці. При лікуванні малярії, як довели учені Індонезії, неперевершений результат дає прополіс.

З цікавими доповідями виступили професор В. Крилов з Нижньоновгородського університету (Росія) про лікування периферійних нервів після травм за допомогою бджолоїної отрути, професор І. Криволапов-Москвінов з медичного центру «Апі» (м. Челябінськ, Росія) про лікування алкоголізму за допомогою компонентів бджолоїної отрути.

Сенсаційне повідомлення зробила Нінель Хізматуліна з «Тенторіума» (Росія) про лікування псоріазу комплексом продуктів бджільництва, серед яких головну роль відведено бджолоїній отруті.

Учені Китаю і Франції доповіли про позитивні результати у використанні пилку для захисту печінки, довівши, що свіжий або заморожений пиллок має пробіотичні властивості, які сприяють здоров'ю людини.

У доповідях можна зустріти цікаві, хоча й давно відомі, результати досліджень про ефективність лікування медом. Ось Мохад Камаруддін з Малайзії доповів про те, що 102 пацієнти з ранами і виразками, які тривалий час не заживали при звичайному лікуванні, включаючи антибіотики, були вилікувані протягом місяця за допомогою меду. Він стверджує, що прийшла пора належного визнання цього засобу як звичайних ліків.

Мені сподобався виступ Е. Бенгша з Німеччини не лише тим, що доводить той факт, що апітерапія повинна скласти в майбутньому істотну частину у природній інтегральній медицині як додатковий партнер, а й тим, що він переконав нас у тому, що апітерапія надійно затвердилася в лі-

куванні багатьох хвороб з важкою патологією. Це, зокрема, пухлинні та кардіологічні хвороби, спричинені вірусами і стійкими бактеріями, нейродегенеративні та розумові хвороби.

Якщо раніше продукти бджільництва не розділялися за використанням у харчуванні або лікуванні, то тепер у розвинених індустріальних країнах ці два напрямки розглядаються окремо. Сьогодні в Європі продукти бджільництва розподілені за своїм впливом на організм людини.

Мед, маточне молочко і пиллок мають антибактеріальні, протигрибкові, антивірусні, антиокислювальні, антиканцерогенні, антиінфекційні властивості.

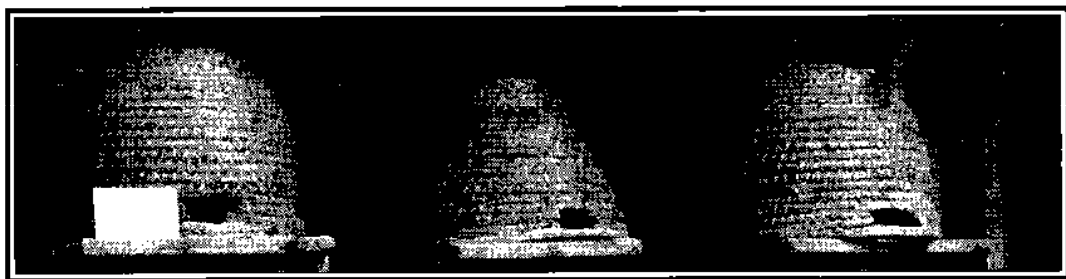
Маточне молочко і пиллок ефективні проти радіації, анемії, атеросклерозу, діареї і остеопорозу.

Мед є пробіотичним, ефективним засобом проти втоми та нервового напруження, гіпоксії, високого кров'яного тиску і захищає центральну нервову систему.

Хоча різні типи прополісу мають склад, що змінюється, його біологічна і фармакологічна ефективність подібна. Він діє як місцевий знеболювальний засіб, що запобігає раку.

Бджолоїна отрута володіє антибактеріальною, антизбуджувальною, імуноактивною, імунодепресивною, болезаспокійливою, радіопротекторною, антиканцерогенною дією, є мембранно активною, позитивним хронотроном. Вона впливає на рівень гормонів, збільшує зсідання крові, знижує кров'яний тиск і рівень холестерину, покращує синтез гемоглобіну.

Усі продукти бджільництва мають відносно небагато побічних ефектів.

ЗІ СПАДЩИНИ

ОСОБИСТОСТІ У БДЖІЛЬНИЦТВІ

Василь Федорович Ващенко

До 160-річчя з дня народження

Народився 1850 року у Переяславському повіті Полтавської губернії в сім'ї дрібномаєткового дворянина. Пасічництвом почав займатися ще з юнацьких років і продовжував ціле життя. У 12-річному віці з двома неповнолітніми братами залишився круглим сиротою. Дітям залишився майже 71 гектар землі, з них 35 гектарів були болота, непридатні для обробітку. Перед сиротами виникла проблема: як жити далі? Тоді юний Ващенко „перетворився” у дорослого підприємця. Він сіяв до рогий на той час мак, заводив баштан і дуже вигідно збував свої продукти в Києві.

У 14-річному віці заводить свою пасіку. За порадою пасічника з сусіднього села Степана Давиденка він купив у Воронькові 17 дуплянок у борг по 1 карбованцю 70 копійок за штуку. Але покупка виявилася дуже невдалою — бджоли були хворі на гнилец, більшість сімей загинула. Однак ця подія йому не відбила бажання, хоча й засмутила його. Замість загинлих він купує нові сім'ї, але вже по 2 карбованці 50 копійок. У зиму пішло 14 сімей, однак дві загинули, а ті, що залишилися, були здорові, набирали сили, носили мед, роїлися і скоро на пасіці

вже було 40 бджолосімей. Хлопцеві були необхідні теоретичні і практичні знання з бджільництва. Однак пасічної літератури він не мав, а його вчитель Степан Давиденко і сам був безграмотний в галузі бджільництва і авторитетно заявляв Василю, що бджоли плодяться з верби, а матки — з липи.

Одного разу стався випадок, який повернув пасічницький світогляд Ващенко на вірний шлях. Було це 1869 року, коли Василь Федорович привіз на Спаса в Київ на Житній ринок продавати мед. Пішов по ринку, щоб дізнатися, яка ціна меду, і побачив літнього чоловіка, який продавав шільниковий мед у рамках. Ващенко побачив таке вперше. Як пізніше з'ясувалося, дідусь був пасічником П. Корженевського, він показав Василю вулик, у якому стояли рамки зі шільниковим медом.

Довго вмовляв Ващенко дідуса, щоб той продав йому цього вулика, хоча й був він трохи поламаний. Купивши і привізши його додому, за день зробив новий, але розширив рамки, збільшивши корисну площу на 267 квадратних сантиметрів. За зиму зробив ще понад 10 вуликів, які навесні заселив роями. Однак працювати із

зімкненими з трьох боків (зверху і з боків) рамками Долиновського було незручно. Тому 1878 року замінив широкі бічні планки вузькими – завширшки 2,2 см, встановивши між ними роздільники.

Отже, так Василь Федорович і створив вулик, який названо вуликом Ващенко. Дуже скоро цей вулик став відомим і священник із сусіднього села Раєвський першим взяв його як зразок на свою пасіку. У 1882 році відбулася Київська губернська виставка, на яку священник, без відома конструктора, виставив вулик. І тут сталася несподіванка: вулику присудили срібну медаль. Не сподіваючись на такий результат, отець Раєвський заявив виставковому комітету, що вулик винайшов не він, а Ващенко. Терміновою телеграмою він викликав Ващенко до Києва. Відтоді ім'я Василя Федоровича стає відомим. У Києві він знайомиться з такими світилами бджільництва, як Андріяшев, Левицький, Наумович, Корженевський, від якого він і запозичив вулик Долиновського. Тут він ознайомився з пасічницькою літературою, придбав підручники Левицького, Бутлєрова, Берлепша. Великий вплив на Ващенко мали Левицький і Наумович.

Через рік на пасіці Василя Федоровича було вже 100 вуликів системи Левицького, але скоро він розчарувався в них. Вони були громіздкими, незручними для перевезення, маломісткими, а отже малоприбутковими, тому вони були знищені.

Від Наумовича у Ващенко залишився великий слід. Ідею слов'янського вулика Василь Федорович втілював у конструкції свого вулика. (Детально про конструкції вуликів Ващенко і методи його пасічництва описані П. Посакою і О. Коцюмбасом в „УП” №4 за 1998 р. і „УП” №8 за 2000 р.).

Ващенко був організатором багатьох пасічницьких виставок у Києві, для проведення яких часто не шкодував і власних заощаджень. Так, наприклад, на Всеросійській виставці 1913 року, де він був головою відділу бджільництва, майже тільки на свої кошти збудував цілий павіль-

йон. Але найбільше праці він поклав на розвиток діяльності Південно-російського товариства бджільництва та зокрема на поліпшення стану Боярської школи, заснованої при товаристві в 1902 році. У Південно-російському товаристві бджільництва Ващенко був членом правління, а після смерті О. Андріяшева 1907 року став головою товариства. З самого початку існування єдиної тоді на всю Росію школи бджільництва – Боярської – він разом з Андріяшевим працював над її розвитком, віддаючи для цього всю свою енергію й досвід. 1907 року його обрали опікуном школи, пізніше – головою шкільного комітету. 1914 року він на власні кошти збудував для школи двоповерховий навчальний корпус і механічну майстерню, у якій учні виготовляли вулики, пасічний реманент, вошину.

Метод пасічництва Ващенко здебільшого полягав у тому, щоб не допустити роїння бджіл та роївowego настрою під час головного взятку і безперервно нарощувати їх силу, достатню для використання двох взятків – середнього літнього і пізнього.

Своїми методами пасічництва, любов'ю до справи, працею і знаннями він довів, що бджільництво, яке в той час було дуже примітивним, є серйозною галуззю сільського господарства і змусив звернути на нього увагу. Поставивши своє пасічництво на промислову основу, Ващенко досягнув нечуваних на той час результатів. На його пасіці було близько 300 бджолосімей, а починаючи з 1874 року, він продавав свій мед за кордон, у Варшаву, вагонами. Бджоли перетворили його з бідного сироти в багату й відому людину.

Помер Василь Федорович 1918 року.

Ярослав СИДОРОВСЬКИЙ
Львівська обл.

Лікуємося продуктами бджільництва

Подаємо увазі читачів прості рецепти лікування деяких хвороб, взяті з книжки «Пчелиная аптека» (автор А. Ф. Сіняков, Москва, 1995). Водночас нагадуємо, що перед початком лікування варто проконсультуватися у лікаря.

Прополісно-часниковий бальзам

Спочатку готують настоянку часнику: беруть 200 г свіжоподрібненої часникової маси (для її отримання можна почищені зубці часнику двічі перепустити через м'ясорубку), заливають її у пляшці з темного скла 200 мл спирту (96°), витримують у темному місці 10–12 днів. Потім профільтровують, додають 50 г бджолиного меду, 30 мл 20%-ї спиртової настоянки прополісу, розмішують до повного розчинення меду і витримують ще 2–3 дні. Приймати препарат краплями (див. таблицю).

Таблиця дозування прополісно-часникового бальзаму

День прийому	Кількість крапель		
	Сніданок	Обід	Вечера
1-й	1	2	3
2-й	4	5	6
3-й	7	8	9
4-й	10	11	12
5-й	13	14	15
6-й	15	14	13
7-й	12	11	10
8-й	9	8	7
9-й	6	5	4
10-й	3	2	1

З 11-го дня препарат приймають по 25 крапель тричі в день до кінця місяця (30-го дня). Потім роблять перерву 5 місяців і курс повторюють. Препарат має чудовий лікувальний та профілактичний ефект при атеросклерозі (очищає організм від атерогенних жирів, покращує еластичність артерій, обмін речовин, попереджує виникнення стенокардії й інфаркту). Бальзам також корисний при виразці шлунку, дванадцятипалої кишки, хронічному бронхіті, пневмонії, гострих респіраторних захворюваннях.

Мед при варикозному розширенні вен

Нанести на полотно шар меду, прикласти його до ділянки варикозного розширення вен, закрити зверху поліетиленовою плівкою і закріпити бинтовою пов'язкою. В перший день компрес залишають на 2 години, на другий і третій – на 4 години, а потім на всю ніч. Мед має протимікробну та протизапальну дію, сприяє заживанню варикозних виразок.

Чай з листя ліщини – старовинний народний засіб лікування тромбофлебітів

У червні збирають листя ліщини звичайної (горішника), висушують у тіні і готують з них чай: 1 ст. л. сухих подрібнених листків залити в порцеляновому чайнику склянкою окропу, настояти 12–15 хв і пити по 1/2 скл. 4 рази в день при розширенні дрібних капілярів, вен, тромбофлебітах. Одночасно приймають по 1 ч. л. квіткового пилю тричі на день.

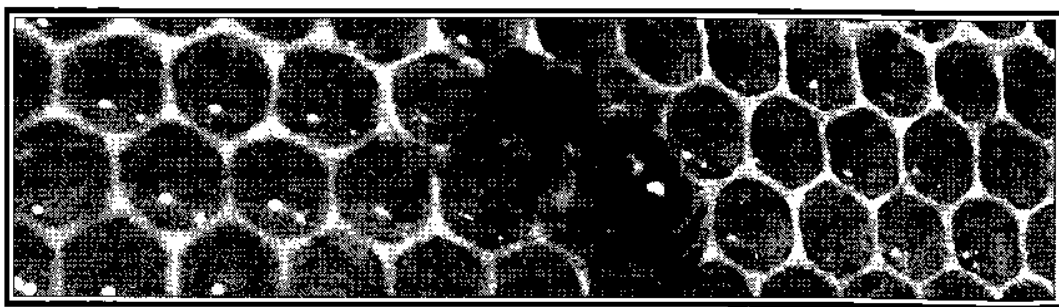
Мед при неврозах

Використовують тільки натуральний мед. Добова доза – 60–100 г (залежно від маси вашого тіла). При цьому не вживають будь-яких інших солодощів. Мед розчиняють в 500–800 мл кип'яченої води кімнатної температури і випивають за 3–4 прийоми (по 150–200 мл) упродовж дня (останній прийом за 30–40 хв до сну). Стан поліпшується через 1–2 тижні такого лікування (нормалізується сон, підвищується працездатність тощо).

Натирання з соку чорної редьки та меду

Взяти 1,5 скл. соку чорної редьки, 1 скл. меду, 100 мл горілки, 1 ст. л. солі і все ретельно перемішати. Використовувати для втирання в болючі місця при поперековому радикуліті, болях у м'язах, нервах тощо.

Підготував **Андрій БОГАЧ**

ПРОДУКТИ БДЖІЛЬНИЦТВА

Види кристалізації меду

В. СКРИПНИК, І. ГОЛОВЕЦЬКИЙ

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У цій статті йтиметься про кристалізацію меду. Цей показник якості визначають органолептично, тобто за зовнішніми ознаками.

Кристалізацією, або садкою меду називають процес його перетворення з рідкого сиропоподібного стану в кристалічний. Це природний процес, який не погіршує його якості. При герметизації свіжий мед роками може не кристалізуватися.

За кристалізації кристали глюкози випадають в осад, а рідка частина – фруктоза – обволікає їх, тому закристалізований мед липкий. Кристалізація меду починається з його поверхні, в якій при випаровуванні води перенасиченість розчину збільшується, що й стає причиною викристалізовування глюкози. Кристали глюкози, маючи питому вагу 1,56, важчі від самого меду (при 20 %-ній водності питома вага меду дорівнює 1,416). Вони повільно опускаються на дно, насичуючи всю товщу маси меду первинними кристалами, навколо яких продовжується процес кристалізації глюкози. Мед ніби “сідає”, тому нерідко кристалізацію меду називають “садкою”.

Залежно від розмірів кристалів розрізняють три види закристалізованого меду:

- крупнозернистий – розмір кристалів більше ніж 0,5 мм;
- дрібнозернистий – кристали помітні, але менші ніж 0,5 мм;
- салоподібний – кристали непомітні.

На процес кристалізації впливають такі фактори:

1. Співвідношення цукрів у меді. У процесі кристалізації фруктоза перебуває в рідкому стані, кристалізуючими елементами є глюкоза і сахароза. Чим більше фруктози містить мед, тим довше він залишається рідким. Часто фруктоза утворює рідкий шар зверху, що є ознакою незрілості меду. Відповідно, чим вищий вміст глюкози, тим швидше кристалізується мед. При вмісті глюкози менше ніж на 30% мед не кристалізується. Кристалізацію меду прискорюють сахароза і меліцитоза, мальтоза затримує її.

2. Масова частка води в меді. При вмісті в меді води 16–20% кристалізація відбувається швидко, понад 21% – мед довгий час залишається рідким. Як правило, зрілий мед з масовою часткою води до 18,5% рівномірно кристалізується по всьому об'ємі. Іноді в закристалізованому меді можна помітити сиропоподібну рідину. Це вказує на великий вміст у ньому плодового цукру (фруктози), який повільно кристалізується.

Дещо своєрідно протікає кристалізація незрілого меду, який містить понад 21–22% води. Часто у ньому утворюються два шари: верхній – рідший і нижній – щільний. Такого ж вигляду набуває мед, який довго зберігають за температури +25...+28°C. Утворений над кристалічною масою рідкий шар має підвищений вміст води, мед втрачає товарний вигляд. Іноді зрілий мед при зберіганні в герметично закритій тарі (бідони, молочні фляги) розшаровується.

3. Наявність центрів кристалізації. Мед містить більшу або меншу кількість первинних (зародкових) кристалів, навколо яких відбувається викристалізовування глюкози (виноградного цукру). Це – найменші кристали глюкози, які слугують зародками кристалізації меду, тобто центрами, або гніздами, з яких відбувається подальша кристалізація всього меду. Первинні (зародкові) кристали можна помітити в будь-якому прозорому меді. Вони утворюються на стінках чарунок, коли шільники після відкачування меду дають бджолам для просушування і, тим більше, якщо залишають без обсушування з залишками меду до наступного року. Звідси вони потрапляють у мед. Зародкові кристали можуть утворюватись при дозріванні меду, а також під час його зберігання, коли внаслідок випаровування води перенасиченість розчину цукрів збільшується. Вони можуть потрапляти в мед також з нектару, який у суху спекотну, вітряну погоду стає густішим і цукор, який є в ньому, частково викристалізовується. Крім того, різні домішки у вигляді пилових зерен, протеїнів, мінеральних солей значно прискорюють процес кристалізації, утворюючи нові центри, навколо яких сформуються кристали.

Від кількості зародкових кристалів у меді залежить швидкість кристалізації і розміри кристалів. Чим більше первинних кристалів у меді, тим у більшій кількості гнізд відбувається закристалізовування його; чим ближче ці кристали перебувають один до одного, тим скоріше він закристалізовується і тим меншого розміру будуть кристали.

Сучасні технології обробки меду передбачають фільтрацію рідкого меду з метою відділення первинних кристалів і отримання продукту, який надалі не буде кристалізуватись.

4. Температура зберігання. Швидкість кристалізації крім ботанічного походження меду залежить також від умов його зберігання, температури і вологості навколишнього повітря. Так, при $+13...+14^{\circ}\text{C}$

кристалізація проходить швидко, при $+27...+32^{\circ}\text{C}$ – припиняється, при температурі $+40^{\circ}\text{C}$ кристали розчиняються (розпускаються) і мед стає рідким. Різкі коливання температури значно прискорюють процес кристалізації – відбуваються зміни в перенасиченості розчинів цукрів.

5. Склад меду. Кристалізація меду залежить від його хімічного складу. Якщо в складі меду відзначається підвищений зміст декстринів і колоїдів, швидкість кристалізації буде сповільнена.

Мед, у якому міститься велика кількість глюкози, кристалізується швидше у великі, негрубі кристали. Мед з більшим вмістом фруктози кристалізується дуже повільно, утворюючи дрібні кристали. Мед, що містить велику кількість мінеральних речовин, кристалізується поступово і не утворює шарів. Грубими і великими кристалами кристалізується мед, що містить велику кількість сахарози.

6. Стан спокою, перемішування. Перемішування меду під час його кристалізації сприяє подрібненню утворених кристалів, в результаті чого кількість зародкових кристалів збільшується, а відповідно прискорюється і процес кристалізації. Стан спокою під час кристалізації, навпаки, сповільнює швидкість процесу. При розпусканні кристалів і фільтрації в процесі фасування меду зменшується кількість центрів кристалізації.

Перелічені закономірності допомагають керувати процесом кристалізації меду. Серед споживачів більшим попитом користується мед салоподібної консистенції. Для отримання такого продукту створюють умови швидкої кристалізації: вносять у мед “затравку” із закристалізованого, добре подрібненого меду в кількості 0,1% (за масою) і часто його перемішують, витримуючи за температури $+13...+14^{\circ}\text{C}$.

Інший варіант отримання дрібнокристалічної консистенції передбачає нагрівання меду до температури $+50^{\circ}\text{C}$, з наступним охолодженням до $+28^{\circ}\text{C}$ і дода-

ванням "затравки" – 5–10% дрібнозернистого меду. Масу добре розмішують, після чого розливають у тару, в якій буде реалізовуватись кристалізований продукт. Для прискорення кристалізації розлитий мед витримують у холодному приміщенні або камері. Утворення кристалів відбувається швидко і через 10 днів мед стає густим (В. П. Поліщук, «Пасіка»).

Крупнозерниста садка утворюється при повільному процесі кристалізації. Для цього затравку вносять у меншій кількості, без розтирання (з крупних кристалів) і мед витримують за температури +20... +22°C за повного спокою.

Процес кристалізації багато в чому визначається рівнем вмісту у меді домішок речовин, що не здатні до кристалізації. Так, через великий вміст колоїдних речовин, білків, декстринів повільно кристалізуються меди з акації, шавлії, вишні, падеві; швидко – гречаний, соняшниковий, еспарцетовий, люцерновий, бавовниковий (вони містять меліцитозу).

Закристалізований мед порівняно з сиропоподібним менш гігроскопічний і у відкритому посуді він довше зберігається без закисання. Його легко можна перетворити в рідкий, нагріваючи на водяній бані.

СТОРИНКАМИ ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ

Чи схильні бджоли до вживання нікотину та кофеїну

Дослідження, проведені в Університеті Хайфи показали, що бджоли надають перевагу нектару з невеликими концентраціями кофеїну і нікотину над нектаром, який таких домішок не містить зовсім.

«Це могла би бути еволюційно створена риса, як і в людини, щоб зробити бджіл залежними від цих речовин», – стверджують дослідники.

Нектар квітів містить у собі головним чином цукри, які забезпечують енергією потенційних запилювачів, але нектар квітів деяких видів містить також малі концентрації речовин, які можуть бути токсичними для бджіл, такі як кофеїн і нікотин. Дане дослідження мало на меті перевірити, чи ці речовини навмисно виділяють рослини, щоб «спокушати» або приваблювати бджіл, чи це просто біопродукт, що не є необхідною сполучною ланкою для якоїсь подібної мети.

Кофеїн виявлений у концентраціях 11–17,5 мг/л, переважно в нектарі квітів цитрусових. Однак в нектарі квітів грейпфрута кофеїн присутній у набагато вищих концентраціях, які досягають 94,2 мг/л. Нікотин виявлений природно у квітковому нектарі в концентраціях до 2,5 мг/л в різних сортах тютюнового дерева (*Nicotiana glauca*). Для того, щоб перевірити, чи бджоли надають перевагу нектару, що містить кофеїн і нікотин, дослідники запропонували бджолам штучний нектар, що містив у собі різні концентрації натуральних цукрів і різні концентрації кофеїну і нікотину,

поряд з «чистим» нектаром, що містив тільки цукор. Кофеїн і нікотин варіювали від натуральних рівнів, які є в натуральних квітах, до набагато вищих концентрацій, порівняно з тими, що знайдені в природі.

Результати досліджень показали, що бджоли надають перевагу нектару, що містить кофеїн і нікотин у природних концентраціях, над «чистим» нектаром. Найпривабливішою виявилася концентрація 1 мг/л, близька до тієї, що є в природі. При виборі високих концентрацій нікотину проти «чистого» нектару, бджоли надавали перевагу останньому.

Як наголошують дослідники, наразі важко з упевненістю сказати, чи додаткові речовини в нектарі з'явилися в результаті еволюційного процесу, щоб зробити запилення більш ефективним.

Однак можна припустити, що вижили рослини, які в результаті природного добору розвинули в собі здатність насичувати нектар «правильними рівнями» цих додаткових речовин, що дозволило їм приваблювати бджіл, таким чином даючи їм переваги над іншими рослинами, які подібних речовин не виділяють.

Дослідники наголошують, що ця стадія дослідів мала на меті визначити преференції бджіл, і не більше. А тепер вони перевіряють, чи бджоли можуть ставати залежними від кофеїну і нікотину так, як людина.

Газета "ABJ Extra". Скорочено.

Переклад **Миколи ГОРНІЧА**

СВІТ МЕДОДАЇВ

Медодайні рослини для живоплотів

Євген ФІЛІНСЬКИЙ

Львівська обл.

В „УП” №6 за 2007 рік було мое оголошення: „Охочим озеленювати пасіки, створюючи розсадники медодайних рослин, за певні кошти надішлю ксерокопії з довідкової літератури, плюс свої практичні поради – безкоштовно”.

Є телефонні дзвінки з питаннями озеленення ділянок там, де розміщена стаціонарна пасіка, але конкретні відповіді давати наосліп не можу, не через незнання справи, а з такої причини – як можна давати поради на слух? Людина не враховує, що життя рослини теж потребує догляду й очей.

Тут, на мою думку, треба не звичайні статті писати, а науково-просвітницькі. Писати про те, що пасічник і садівник це нерозривні поняття. А якщо це так і не є новина, то чому нинішній „бджолобізнесмен” не несе ніякої відповідальності щодо кількості посаджених медодайних дерев, що дорівнює кількості бджолосімей його пасі-

ки? Вважаю, що журнал „УП” має ставити певні вимоги до кожного читача-початківця. Наприклад, якщо я утримую 20 бджолосімей чотири зими, то щороку повинен висадити 20 молодих медодайних дерев. Якщо ніхто мене до того не залучає і совість моя спить, то праця мною шанованого М. Д. Осташевського та інших авторів у рубриці „Світ медодаїв” не навчить майбутнього читача такої мудрості:

1. Вчитися доглядати бджіл;

2. Вивчати ботаніку;

3. Вчитися бачити і розуміти, що треба друкувати в майбутніх журналах, що є важливішим: гарно пофарбований супервулик чи алея лип (*Tilia cordata*), які зацвітуть через 20 років?

Вважаю, що за допомогою журналу читач повинен знати не тільки про рослину, а й про методику її вирощування, схему посадки, підготовки насіння тощо.

Від редакції. Прочитавши листа, можна подумати, що Є. Філінський не читає „УП”, а якщо читає, то дуже рідко. Тільки за 2008–2010 роки в журналі „УП” були матеріали про вирощування таких медодайних дерев і кущів, які є не тільки медодайними, але й декоративними, у тому числі придатні для живоплотів: про сніжноягідник, кизильник, аморфу кущову, глід, крушину ломку та жостір проносний, липу, барбарис, бархат амурський, іргу, терен, горобину, ліщину, а в цьому номері надрукований матеріал про золотий дощ.

Крім медодайних дерев і кущів, ще є трав’янисті рослини-медодаї, про які також було надруковано.

Золотий дощ звичайний

Належить до родини бобових (*Fabaceae*). Латинська назва – *Laburnum anagyroides* Medik. (Рос. назва – бобовник анашролистный).

Пасічникам України ця рослина відома як медодай, який мало ще поширений, і

недарма редакція отримує багато листів щодо його вирощування. Ось як пише про золотий дощ мешканець м. Львова Б. І. Новосілець, який займається вирощуванням декоративних рослин та благоустроєм садиб.

Золотий дощ на ділянці

Золотий дощ звичайний відомий у народі під назвами дикий персик, степовик, бобчук. Це декоративна рослина заввишки до 4 метрів та з шириною крони 1–1,5 м. Росте практично на всій території України. Рослина відзначається гарною морозостійкістю. Не вибаглива до ґрунтів, але краще і довше (до 80–100 років) росте на родючих, вологих землях. Однак надмірно зволожені (заболочені), як, втім, і сухі, ґрунти переносить погано.

Цвіте бобчук у другій половині травня–червні, тому не ушкоджується весняними заморозками. Під час цвітіння має дуже красивий вигляд. Квіти яскраво-жовті (золотисті), зібрані у багатоквіткові суцвіття, які досягають завдовжки 30–40 см. Плоди – шовковисто-опушені коричневі боби завдовжки до 8 см. У липні грона бобів бажано зрізувати. Це допоможе рослині зберегти енергію і набратися сил для буйного цвітіння наступного року.

Один із способів розмноження золотого дощу – сівба насіння з осені до весни. Насіння плоске, завдовжки до 3 мм. Перед сівбою його треба обробити в гарячій воді (+60...+70°C), для того, аби розм'якшити тверду оболонку і розбудити зародок. Сіяти насіння слід у горщички із пухкою, зволоженою землею, які потім накривають склом для створення парникового ефекту.

Насіння проростає 1–2 місяці. Молоді трійчасті листочки зовні схожі на конюшину. При дбайливому догляді (полив і підживленні) сіянець у горщичку виростає до 40–50 см. У жовтні саджанець можна пересаджувати у відкритий ґрунт на постійне

місце (площа розгалуження коренів – 2х2 м). Однак слід враховувати: хоча золотий дощ – рослина непримхлива, він краще себе почуває і прекрасно цвіте у захищених від вітру місцях. Тому бажано відвести для нього тихий куточок саду чи присадибної ділянки. Золотим дощем зацвітає бобчук уже на 3–4-й рік. Однак для кращого запилення рослини рекомендую садити парами.

Догляд за деревами нескладний. Норма підживлення для дорослого дерева – 250 г суперфосфату і 10 г калійних добрив під осінь (жовтень–листопад), плюс регулярні і щедри поливи впродовж вегетативного періоду.

Це дерево невибагливе і якщо ви посадите його у себе на ділянці, на подяку за це воно тішитиме вас душу і милуватиме око.

Богдан НОВОСІЛЕЦЬ
м. Львів

Бобові – родина рослин з класу дводольних. Деколи їх поділяють на 3 родини, які є близькими. Це бобові, або мотилькові, цезальнієві і мімозові. Бобовими їх називають через плоди, які позначені ботанічним терміном „біб”.

Пропоную консультації, послуги у виконанні робіт з благоустрою, посадці та формуванні дерев, кущів, ландшафтно́ї архітектури, зокрема: спорудженні фонтанів, водойм, альпійських гірок, малих архітектурних форм.

Богдан Іванович

Тел. (032) 276-93-30, 098-444-87-53

Пропоную декоративні дерева, кущі, матеріал для живоплоту

Запитували – відповідаємо

Чому злетіли бджоли?

Минулого року мав з бджолами неприємності. Восени одна бджолосім'я злетіла, а друга поступово зійшла до нуля. Причина мені невідома. Тепер я не знаю, що робити з кормом, який залишився в щільниках. Може, причиною зльоту бджіл є якась заразна хвороба. Адже, коли в

другій половині вересня я оглянув всі рамки, то крім відсутності матки виявив загинувших личинок і бджілок з деформованими крилами.

Іван РОМАНЧА
Черкаська обл.

Від редакції. Бджоли злетіли і загинули. Причина – велика закліщеність бджолосімей. Перед загодівлею потрібно було їх обробити і знищити кліщів.

Якщо бджоли загинули від закліщеності, корм можна використати для підгодівлі інших сімей, зокрема навесні.

Медова випічка

Бісквіт з медом

50 г меду, 2 яйця, 150 г сметани, 150 г нагрітого масла, 400 г борошна, 1 пакетик ванільного цукру, 1 ч. л. амонію, трохи солі.

Змішуємо збиті яйця з медом, маслом, сметаною, амонієм та сіллю. Сиплемо борошно та замішуємо тісто. Накриваємо салфеткою і залишаємо на 20–30 хв. Розкатуємо шар завтовшки 1/2 см, вирізаючи за допомогою шаблонів фігурки, які розкладаємо на деко, на відстані 2–3 см і випікаємо на малому вогні.

Горіхові бісквіти з медом

250 г меду, 700 г борошна, 200 г цукрової пудри, 3 яйця, 1 жовток, 15 г вуглекислого амонію, 200 г води, 50 г апельсинових цукатів, 100 г волоських горіхів, 1 ч. л. кориці, анісу, гвоздики.

Заливаємо мед гарячою водою і ретельно перемішуємо. Окремо змішуємо яйця, жовток, цукор, прянощі, дрібно нарізані цукати й амоній, збиваємо до утворення піни (не менше ніж 1/2 год). Поступово перемішуємо частину борошна та медовий сироп. Перекладаємо суміш на дошку, поступово всипаємо решту борошна і замішуємо тісто. Залишаємо його на 3–4 год. З кусків тіста розкатуємо пласти, розрізаємо на невеликі прямокутники, які змащуємо збитим яйцем. Розкладаємо бісквіти на змащене маслом деко, прикрашаємо кожен четвертинкою ядра волоського горіха і випікаємо на сильному вогні. Застиглі бісквіти занурюємо в цукрову глазур, даємо просохнути в нежаркій духовці.

Приготування цукрової глазури: 250 г цукрової пудри, 3–4 ст. л. гарячої води (якою попередньо ошпарили корицю та аніс).

Компоненти ретельно перемішуємо до отримання густої прозорої рідини, використовуємо для глазурування пряників. Коли рідина висохне, утвориться прозора скляна глазур.

Медові вінки

150 г меду, 200 г борошна, 80 г цукрової пудри, 100 г масла, 200 г подрібнених волоських горіхів, 2,5 г пекарського порошку, терте цедро півлимона.

Злегка нагріваємо масло, додаємо решту продуктів і замішуємо тісто, накриваємо його салфеткою. Залишаємо тісто на холоді не менше ніж на 3 год. Перепускаємо тісто через м'ясорубку, до котрої прикріплено спеціальну трубку, для отримання джгута однакової товщини. З джгута сплітаємо вінки, які випікаємо на середньому вогні, на попередньо змащеному маслом деці.

Рогалики з горіхами

100 г меду, 350 г борошна, 80 г цукрової пудри, 100 г масла, 1 яйце, 200 г мелених волоських горіхів, 2,5 г пекарського порошку, молоко.

Мед, нагріте масло та цукор збиваємо до утворення піни. Додаємо 150 г мелених горіхів і пекарський порошок. Примішуємо борошно і молоко так, щоб отримати некруте тісто. Формуємо рогалики, змащуємо збитим яйцем і посипаємо рештою горіхів. Випікаємо у добре нагрітій духовці.

З книжки «Медова кулінарія» (Апімондія, Бухарест, 1987)

Переклав **Андрій БОГАЧ**

Практична інформація пасічникам

Продаю плідні мічені бджоломатки карпатської породи (червень-вересень). Маточне молочко.

Петро Йосипович Воробець, с. Ганівці, Жидачівський р-н, Львівська обл. 81770

Тел. 097-254-26-55, 097-761-01-22

• • •

Постійно купуємо: квітковий пилок, прополіс, пергу.

Тел. (0532) 54-44-79, 096-571-75-35

• • •

Куплю бджолосім'ї на багатокорпусну рамку (435x230 мм).

Анатолій Павлович Земцов

Тел. 050-709-33-83

• • •

Пропоную:

Матки карпатської породи з племінної пасіки Віктора Васильовича Паппа (атестат №6253) типу «Вучківський» (місцевої селекції), новостворюваного типу «Синевир» в травні-серпні, бджолопакети.

„Варомор” – ефективний, зручний та високопродуктивний пристрій для окулювання медоносних бджіл при вароатозі. Вдосконалена, апробована, високоресурсна модель. Інструкція на www.medkarpat.com.

Замовлення за тел: (03142) 4-42-42, 097-273-96-55, 066-451-16-40

вул. Л. Українки, 14, м. Хуст, Закарпатська обл. 90400

• • •

Пропоную чистопородні мічені карпатські бджоломатки лінія-100.

Василь Юрійович Парашинець, вул. Довбуша, 11, кв. 1, м. Мукачеве, Закарпатська обл. 89600

Тел. (03131) 2-26-87, (03131) 3-83-09, 050-678-82-88

• • •

Пропоную пакети та маток карпатських бджіл. Віктор Петрович Пилипенко, вул. Лавківська, 36, м. Мукачеве, Закарпатська обл. 89607

Тел. (03131) 5-75-16, 5-29-30, 095-327-24-49

• • •

На базі Боярського коледжу екології і природних ресурсів проводяться курси бджільництва, де охочі можуть навчитися методам пасічництва та опанувати технологію одержання продукції бджільництва, а також способи лікування бджіл від хвороб і визначення захворювань бджіл.

Випускники отримують свідоцтво державного зразка за спеціальністю «Бджоляр»

Детальна інформація за тел. 067-359-49-42

Продаю: маточне молочко

400 доларів за 1 кг.

Вологість 65,2%,

Свіжозаморожене.

На великі партії – знижка.

Термін придатності до 12.2012 року

Тел. 067-701-12-17, 093-752-49-21

Пропонуємо чистопородні бджоломатки української степової породи з племінної пасіки. Бджоли продуктивні, малорійливі, стійкі до захворювань. Забезпечать вам найвищі товарні показники на медозборі. Пропонуємо щільник для виведення маток KARL JENTER, вулики багатокорпусні на рамку 145x435 мм, рамки вуликові, насіння фацелії, синяка, головатеня, буркуну білого однорічного та дворічного.

Ратмир Андрійович Єгошин, Леонід Ратмирович Єгошин, с. Куземин, Охтирський р-н, Сумська обл. 42752

Тел. 097-943-06-22, 097-969-14-00

Куплю пасіку

Тел. 050-414-53-01

• • •

Продам плідні мічені карпатські бджоломатки, бджолопакети.

Станіслав Іванович Даньчак, вул. Першотравнева, 59-а, м. Свалява, Закарпатська обл. 89300

Тел. (03133) 2-22-73, 097-478-00-53, 050-913-83-21

• • •

Пропоную плідні чистопородні матки карпатської породи у червні-серпні та бджолопакети у травні.

Сільвестр Олександрович Кольгофер, вул. Комарова, 5, с. Верхній Коропець, Мукачівський р-н, Закарпатська обл. 89660

Тел. (03131) 6-62-36, 099-265-66-21

• • •

Продам маточне молочко.

Полтавська обл.

Тел. 063-718-73-48, 067-748-66-71

• • •

Виготовляю рамки, вулики різних систем (стандартні, нестандартні), деревина камерної сушки, сосна, липа, тополя. Можлива доставка.

Тел. 093-349-76-40 (Андрій), 067-709-71-20

• • •

Продаю з травня бджолопакети і матки карпатських бджіл на 4 рамки, тару (пакети) на 8 рамок, спарені.

Василь Степанович Гусак, вул. Колгоспна, 111, м. Хуст, Закарпатська обл.

Тел. 096-741-29-68, 096-741-29-69

Кіровоградська обласна база бджільництва пропонує

- обмін воску на вошину (від виробника)
 - продаж вошини (від виробника)
 - продаж рамок з липи (від виробника)
- закупує віск, мерву, прополіс, мед

ПП Варава Андрій Іванович

м. Кіровоград, вул. 40 років Перемоги, 56

Тел. (0522) 32-16-18, 22-04-39

067-911-67-40

Магазин "БДЖІЛКА"

Купує дорого:

Віск, прополіс, мерву, мед, пилок

Продає:

**Вошину, «Варотом», вулики різних кон-
струкцій, заготовки рамок
Сергій Олександрович Ясько,**

а.с 1а, м. Лубин,

Полтавська обл. 37500

тел. 8(067) 972-79-61

Куплю мед, віск, мерву, прополіс, пилок. Тара на обмін. Порядність гарантую.

Тел. 063-761-24-10

Продам вулики б. в. багатокорпусні, 50 шт.
м. Вінниця

Тел. 096-555-15-59

Продам павільйон на 20 бджолосімей з відділенням для відпочинку та зберігання шільників, тракторна база, вулики багатокорпусні 8-рамкові (рамка 435x300 мм).

Олексій Петрович Іващенко, вул. Щорса, 34, смт Орашів, Орашівський р-н, Вінницька обл. 22600

Тел. 096-866-79-50

Продам у травні бджолопакети української степової породи на даданівську рамку (100 пакетів).

Іван Петрович, Новосанжарський р-н, Полтавська обл.

Тел. 099-520-03-45, 066-593-22-44

Продам мед, пилок, віск, прополіс урожаю 2010 року та бджолопакети наприкінці квітня – у травні. Ціна договірна.

Павло Григорович Генівський, вул. Морозівська, 9, м. Іллінці, Вінницька обл. 22700

Тел. (04345) 2-15-21, 098-783-56-94

Пропоную бджолопакети з 1 травня. Виготовляю вулики, рамки, секційні рамки, воскопреси, сушарки для пилку, сонячні воскотопки.

Станіслав Топольницький, Київська обл.

Тел. (044) 251-04-71, 066-709-65-92

СП ТОВ «Харківбджолопродукт»

вул. Праці, 54, м. Харків 61177

Тел./факс (057)372-24-44

тел. (057)372-03-54

e-mail: info@pchela.com.ua,

www.pchela.com.ua

Пропонує: обмін воску на вошину, інструмент, реманент, рамки, вулики, медогонки, єврокостюми, пасту канді. Можлива доставка.

Закупує продукти бджільництва

Племінна пасіка (атестат №6256) ПП Гайдар Євгенії Василівни пропонує: матки карпатських бджіл у червній-вересній; шільник Єнтера; додатковий комплект донець та мисочок до нього; пластмасові клітки для пересилання, підсаджування, створення банку маток та для заключення маточників, у тому числі й одержаних за допомогою шільника Єнтера; книжку «Пасіка» авторів В. П. Поліщука і В. А. Гайдара, апарат для окулювання бджіл при вароатозі.

А/с 18-а, м. Мукачеве, Закарпатська обл. 89600

Тел. (03131) 4-36-79, 7-06-36, 066-704-11-38, 066-704-11-39, 095-260-19-45

E-mail: dr.haydar@bk.ru

Продам бджолосім'ї на даданівську рамку, вулики нові, насіння крутаю. Ціна договірна.

Володимир Олександрович Ковпак, м. Коростишів.

Тел. (04130) 5-74-93, 066-608-64-37

Пропоную у травні бджолопакети. Тара покупця. Віктор Вікторович Бойко, с. Підгірці, Бродівський р-н, Львівська обл. 80660

Тел. 097-371-13-03

Продам у травні 4-рамкові бджолопакети, плідні матки.

Микола Миколайович Гудима, с. Ріпна, Волоцький р-н, Хмельницька обл.

Тел. 097-332-26-20

Продам бджолосім'ї і рамкові бджолопакети на українську рамку. Тара покупця. Ціна договірна.

Олексій Кузьмич Галдецький, вул. Зелена, 3/2, с. Стоянів, Радехівський р-н, Львівська обл.

Тел. 067-955-12-85

Пропоную на початку травня 4-рамкові пакети бджіл карпатської породи.

Петро Богданович Ростикус, с. Чаниж, Буський р-н, Львівська обл. 80522

Тел. 095-086-71-03

Куплю чистопородні плідні бджоломатки (бажано мічені) української степової породи з Полтавщини.

Алла Іванівна, Кіровоградська обл.

Тел. 067-930-95-21

Приватне бджоларсько-фермерське господарство «Покровське» (Одеська обл.) запрошує до співпраці пасічників та приватних підприємців.

Пропоную:

- високоякісну вошину;
- прополісну вошину (за замовленням);
- бджолореманент за оптовими цінами.

Закуповую:

усі продукти бджільництва.

Виготовляю:

- вулики;
- ящики для пакетів.

ПП Подорожнюк Сергій, с. Покровка, Любашівський р-н, Одеська обл.

Тел. 066-722-76-87, 098-276-08-70

Пропоную плідні мічені бджоломатки карпатської породи у травні-серпні та бджолопакети у травні.

Іван Іванович Мучичка, вул. Л. Українки, 60, смт Чинадієво, Мукачівський р-н, Закарпатська обл.

Тел. (03131)6-26-93, 050-372-14-07, 050-570-45-29

e-mail: beemaster@muty.mk.uz.ua

Продам:

- вулики з полістиролу багатокорпусні, нові та б.у. на рамку 435x300 мм, 435x230 мм, 435x145 мм;
- систему підігріву бджолоїної сім'ї;
- пасіку на колесах на 36 сімей.

Валентин Антонович Міняйло

Тел. (05665) 2-43-76, 066-448-63-68

Купую постійно мед, пилок, віск, мерву, прополіс.

Анатолій Чорний, Кіровоградська обл.

Тел. 050-967-03-19, 097-880-99-71

Пропоную плідні мічені бджоломатки карпатської породи у травні-серпні.

Іван Васильович Алмашій, с. Кучава, 5, Мукачівський р-н, Закарпатська обл.

Тел. (03131)6-66-30, 095-890-79-96

e-mail: almashy@muty.mk.uz.ua

Племінна пасіка „Карпатська бджола”

пропонує плідні бджоломатки карпатської породи (тип вучківський) в червні-серпні.

Марія Василівна Боднар, а/с 1672, м. Калуш, Івано-Франківська обл. 77301

Тел: (03472) 5-22-82, 9-75-30; 066-185-63-85, 067-313-62-15, 068-189-27-86

Пропоную вулики нові двостінні утеплені (дно з антисептичним покриттям) та будь-які інші дерев'яні вироби, пов'язані з бджільництвом.

Микола Іванович Туранський, вул. Мазепи, 66, м. Надвірна, Івано-Франківська обл.

Тел. (03475) 2-35-04; 050-267-23-17

ПП Тупота Юрій Петрович

Заковую:

- віск, мерву пасічну;
- мед, прополіс, пилок.

Виготовляю:

- якісну вошину;
- пасту для підгодівлі бджіл.

Пропоную:

- обмін воску на вошину;
- продаж вошини;
- широкий асортимент бджолоременту та ветеринарних препаратів;
- комплексне обслуговування бджоломагазинів.

м. Долинська, Кіровоградська обл.

Тел. 050-648-01-20, (05234)5-30-90

ВКФ «Кароліна і Н» пропонує в травні-серпні 2010 року бджолосім'ї, бджолопакети, нативне маточне молочко, причепи та напівпричепи, вулики для промислового пасічництва, нуклеуси, бідони для меду, плідні мічені матки української степової породи з племінної пасіки підприємства (атестат №4775), які мають такі показники: підвищену зимостійкість, стійкість до інфекційних захворювань, високопродуктивність та малорійливість. Чистопородність підтверджена кафедрою бджільництва Національного аграрного університету.

Надаємо послуги із запилення. Формуємо банк замовлень за адресою: пл. Соборна, 14, кв. 10, м. Одеса 65023.

Олександр Олегович Неженський

Тел. 050-562-13-63, 067-154-62-70,

факс (048)731-54-16

Пропоную плідні мічені бджоломатки карпатської породи (червень-вересень).

Володимир Ількович Місько, вул. Городоцька, 32/6, м. Комарно, Городоцький район, Львівська обл. 81562

Тел. (032) 243-23-07, 097-580-63-24, 067-102-02-28

Пропоную 4-рамкові бджолопакети (травень), мед.

Ігор Петрович Олійник, вул. Будівельна, 15/10, смт Добротвір, Кам'янка-Буський р-н, Львівська обл.

Тел. 066-332-06-14

Пропоную плідні бджоломатки (травень-серпень), бджолопакети (початок травня), мед, віск, прополіс.

Виготовляємо під замовлення павільйони, 10-рамкові корпусні вулики на рамку 435x300 мм.

Петро Григорович Шелестюк, м. Волочиск, Хмельницька обл.

Тел. 097-474-48-16

Продам багатокорпусні вулики, фарбовані, нові. Ціна договірна.

Тел. 097-975-30-51

Пропоную відеофільм «Догляд та утримання бджіл на пасіці» (тривалість фільму 3,5 год)

Тел. 099-234-87-27

Продаю постійно мед, щільниковий мед, пилок, прополіс, очищену пергу, підмор.

Сергій Володимирович

Тел. 099-281-90-65, (05161) 3-51-97

Племінна пасіка (атестат №7497) Ліцензія АВ №396548. ПП Хоми Юрія Юрійовича пропонує: плідні чистопородні карпатські бджолоїної матки у червні-вересні.

Юрій Юрійович Хома, вул. Дружби, 15, с. Великі Лучки, Мукачівський р-н, Закарпатська обл. 89625

Тел. (03131)6-10-50, 9-33-63, 050-916-81-55

E-mail: bee.khoma@gmail.com

ТзОВ «Торговий дім «Український мед» (м. Львів) заготовляє продукти бджільництва через своїх представників. Запрошує до співпраці всіх голів районних та обласних товариств, пасічників, промислових пасічників, власників пасічних магазинів, суб'єктів підприємницької діяльності. Надає перевагу довготривалому співробітництву.

Тел. 8 (067) 314-60-77

e-mail: ukrhoney@mail.lviv.ua

Продам бджолопакекти, бджоломатки української степової породи в травні.

Олександр Олексійович Тищенко, 4 м-н, буд. 13, кв. 15, м. Первомайський, Харківська обл.

Тел. (05748) 3-45-35, 096-370-30-83

↓ ↓ ↓

Продаю чистопородні мічені карпатські бджоломатки у червні-серпні.

Людмила Іванівна Мигович (Закарпатська обл.)

Тел. 050-764-15-70

↓ ↓ ↓

Продаю бджолопакекти, сім'ї, матки у квітні-серпні, вулики, мед, мед у щільниках, пилок, прополіс, пергу, маточне молочко.

Максим Анатолійович, м. Київ

Тел. (044) 257-12-31, 096-431-81-45, 099-977-76-70, 063-207-40-01

↓ ↓ ↓

Продаю високопродуктивні плідні бджоломатки (українські степові) у травні-серпні.

Хмельницька обл.

Тел. 098-688-35-45

↓ ↓ ↓

Закупуємо мед, віск. Пропонуємо багато-корпусні вулики з дерева та полістиролу, бджолярський реманент.

Тел. 050-774-06-87

↓ ↓ ↓

Пропоную плідні мічені матки сірої гірської кавказької породи мегрельської популяції з 15 травня до 1 вересня.

Володимир Олександрович Мурзенко, вул. Десняк, 23, кв. 5, м. Борзна, Чернігівська обл. 16400

Тел. (04653) 2-29-93, 096-341-73-70

↓ ↓ ↓

Продаю рамкові, безрамкові бджолопакекти карпатської породи. Всі матки 2009 р. Матко-матеріал – племінний. Є тара. Висилаю пакети поштою. Гуртовикам організую великі партії бджолопакетів.

Тарас Васильович Лілак, вул. Скородинського, 223, с. Підмихайля, Калуський р-н, Івано-Франківська обл. 77352

Тел. (03472) 9-16-39, 066-779-88-72

↓ ↓ ↓

Куплю дорого різні фігурні форми для виготовлення свічок із воску.

Володимир Васильович Налбатов, вул. Леніна, 31, смт Розівка, Розівський р-н, Запорізька обл. 70300

Тел. (06162) 9-71-06, 098-217-45-57

↓ ↓ ↓

Продаю пакети та бджолосім'ї карпатської породи в першій декаді травня.

Павло Петрович Глюза, вул. Луганська, 60, с. Радянське, Бердичівський р-н, Житомирська обл.

Тел. 096-343-63-99

Чистопородні карпатські бджоломатки та бджолопакекти у травні-серпні. Маточне молочко.

Василь Миколайович Дочинець, вул. Леніна, 13 «а», с. Біловарці, Тячівський р-н, Закарпатська обл. 90562

Тел. (03134) 4-17-27, 067-735-71-90

Пропоную **повний відеокурс** з бджільництва (загальна тривалість 16 год) **на дисках DVD** (10 шт.):

– організація пасіки, правила бджільництва, реманент (1,49 год.);

– бджола, матка, трутень (1,26 год);

– про ловлю роїв (1,41 год);

– роїння, робота з роями (1,41 год);

– сезонні роботи на пасіці в двох частинах (2,02 год);

– конструкція вулика. Розвиток сім'ї. Вулик "Відеопасіка" (1,29 год);

– спостереження за сім'єю в прозорому вулику (1,21 год);

– кочівля, медодаї (1,20 год);

– продукти бджільництва. Джерела прибутку (1,33 год).

Тел. 097-221-53-46

↓ ↓ ↓

Надсилаю накладною платою авторські книжки (ціни вказані без врахування поштових послуг)

З бджільництва:

1. «Сучасна пасіка в павільйоні» / «Современная пасека в павильоне» (150 с.) – 10 грн.

2. «Про бджільництво» (532 с.) – 25 грн.

3. «Международное пчеловодство» (152 с.) – 15 грн.

4. «Моя современная пасека» (515 с.) – 50 грн.

5. «Золотая книга начинающего (будущего) пчеловода» (160 с.) – 20 грн.

З апітерапії:

1. «Книга про здоров'я. Православне лечение продуктами пчеловодства, лекарственными растениями и молитвами» (520 с.) – 60 грн.

2. «Лікування продуктами бджільництва» (288 с.) – 30 грн.

3. «Сердечнососудистые заболевания. Профилактика и лечение продуктами пчеловодства» (160 с.) – 20 грн.

4. «Путь к долголетию. Пчелы и Ваше здоровье» (360 с.) – 50 грн.

5. «Пыльца – лекарство из лесов и лугов» (84 с.) – 15 грн.

6. «Использование продуктов пчеловодства в быту» (88 с.) – 15 грн.

7. «Как выбрать, проверить качество, хранить и использовать продукты пчеловодства» (96 с.) – 15 грн.

Замовляйте у автора

Миколи Васильовича Ульяніча:

а/с 300, Київ-2, 02002

Тел. 050-514-06-99, 067-584-09-42

E-mail: ulyanich@svitonline.com

Крамниця „Бджільництво” приймає та реалізує бджолореманент (костюми пасічницькі, вулики, медогонки), бджолиний віск, вошину, мед, пилок, літературу з бджільництва.

Приймаємо замовлення: на виготовлення вуликів і рамок.

Для гуртових покупців можливі знижки та доставка.

Вул. Любінська, 104, м. Львів

Тел./факс (032) 262-19-21

Доводимо до відома нових передплатників «УП», що редакція має можливість реалізувати журнали «Український пасічник» та «Сад, город, пасіка».

Журнал «Український пасічник»

Рік випуску журналів	Номери журналів	Ціна, грн
1996	7	0,50
2001	7, 10, 12	1,00
2002	10-12	1,00
2003	11, 12	1,00
2004	1, 5-7, 9, 11	1,00
2005	5-12	2,00
2006	3-10, 12	3,00
2007	1-12	4,00
2008	1-8, 10-12	5,00
2009	1-12	6,00
2010	1, 3, 4	7,00

Підшивка «УП» за 2009 рік у твердій палітурці – 120 грн.

Журнали «Сад, город, пасіка», 2000–2004 роки (за порами року) – ціна 0,50 грн.

Річні календарі-альманахи за 2006 та 2007 роки «Город, сад, пасіка і довкілля» – 3 грн.

Річний календар-альманах за 2008 рік «Город, сад, пасіка і довкілля» – 5 грн.

Річний календар-альманах за 2009 рік «Город, сад, пасіка і довкілля» – 11 грн.

Книжки з серії «Бібліотечка «Українського пасічника»: «Полювання на рої», «Пасіка, медодаї, бджолопродукти» – 4 грн.

Календар виведення маток (формат А4). За допомогою календаря легко визначити стадії розвитку маток та календарні дати стадій розвитку маток.

У календарі подано таблицю кольорів міток маток від 2006 до 2020 рр.

Вартість одного примірника у редакції – 2 грн.

Видавничу продукцію можна придбати безпосередньо у редакції або замовити поштою. Для цього напишіть листа до редакції та вкажіть, що і на яку адресу надіслати. Замовлення надсилаємо післяплатою.

Вартість видавничої продукції подана без урахування поштових послуг

Редакція

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 74509

Р. с. КВ №10220 від 03.08.2005

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР О. М. КОЦЮМБАС

СКЛАД РЕДАКЦІЇ:

А. Б. БОГАЧ (заст. гол. редактора)

А. Й. ДРУЖБЯК (відповідальний секретар)

М. Д. ОСТАШЕВСЬКИЙ (редактор відділу)

Б. Б. КОЗУБ (літ. редактор)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л. І. Боднарчук, проф., чл.-кор. УААН; В. А. Гайдар, канд. с.-г. наук; М. М. Гунько, В. П. Лисенко, канд. хім. наук; В. П. Пилипенко, канд. с.-г. наук; В. П. Поліщук, проф., д-р с.-г. наук, акад. АНВШ України; Я. А. Сидоровський; І. М. Шеленгович, В. А. Ющенко

ВИДАВЕЦЬ:

ТзОВ «Редакція «Український пасічник»

© «Журнал «Український пасічник», 2010

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Журнал «Український пасічник»,
вул. Б. Хмельницького, 102, Львів 79024
Тел./факс (032) 252-29-48
Тел. (032) 231-87-83
ukr_beekeeper@mail.lviv.ua

Редакція зберігає за собою право на скорочення і літературне редагування прийнятих до публікації текстів, не порушуючи при цьому їх змісту.

Редакція, друкуючи матеріали, не завжди поділяє позицію авторів, не повертає надісланих дописів авторам.

Листування з читачами ведеться переважно на сторінках журналу.

За достовірність опублікованих матеріалів відповідають їхні автори.

У разі передруку посилання на «Український пасічник» обов'язкове.

За рекламу відповідають рекламодавці.

За доставку журналів передплатникам відповідають поштові відділення зв'язку.

До відома передплатників: №3 «УП» за 2010 р. відвантажено на пошту 11.03.2009 р.

ЦІНА
ДОГОВІРНА

РОЗРАХУНКОВИЙ РАХУНОК РЕДАКЦІЇ:

26008301414929 МФО 325633

у Промисловому БВФ відділенні

«Промінвестбанку» у м. Львові

ЗКПО 04812083

ТзОВ «Редакція «Український пасічник»

Надруковано з готових фотодіапозитивів на
ТзОВ «Спектраль»

вул. Тернопільська, 38, м. Львів 79034

Підп. до друку 31.03.2010. Формат 70x100 1/16.

Тираж 6250 прим. Замовлення №

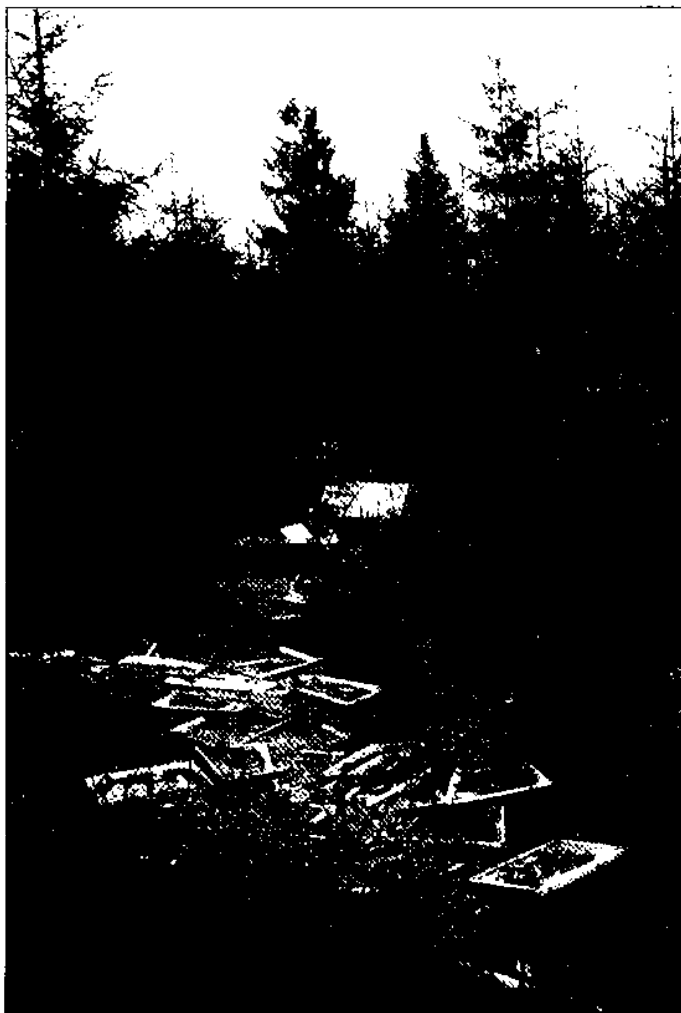
Ведмідь на пасіці

Ця незвичайна пригода трапилася минулоріч у селі Орявчик Сколівського району, що на Львівщині. Пасіка Михайла Корнійчука, яка нараховувала 19 бджолосімей, розміщувалася в горах у лісі поза межами села біля відпочинкової бази. І ось наприкінці листопада її двічі "відвідав" ведмідь.

Перший раз ведмідь пошкодив 6 вуликів. Пасічник не повірив, що це зробив хижак, адже вулики були добротні: двостінні, поділені глухими перегородками на два відділення по 24 рамки, а дашки кріпилися на металевих завісах, тому були дуже важкі. Але оглянувши місце, де була пасіка, пан Михайло переконався, що це був таки ведмідь. Поставивши на місце пошкоджені шість вуликів, пасічник повернувся додому.

Не минуло й тижня, як "гість" знову завітав на пасіку. Цього разу ведмідь знищив ще 9 вуликів. Цікаво, що ведмідь діставав рамки з вулика та відносив їх від пасіки на дорогу, де споживав щільники. Після такої "гостини" на дорозі залишилися порожні рамки.

Оскільки пасіка була розташована біля відпочинкової бази, прийняли рішення зловити ведмедя. Наставили пасток, проте "гість" більше не приходив.

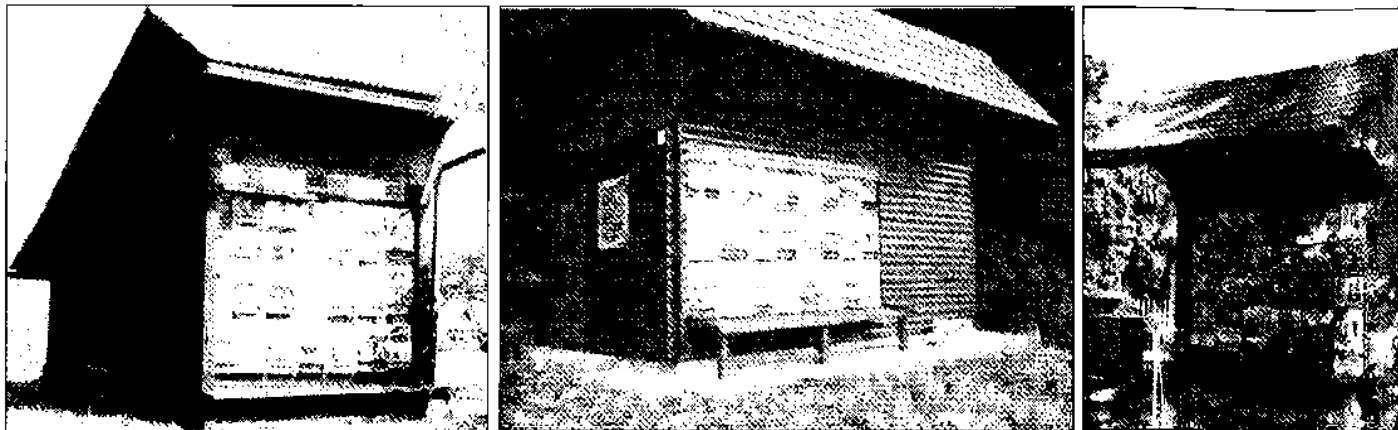

"Відбитки пальців" ведмедя

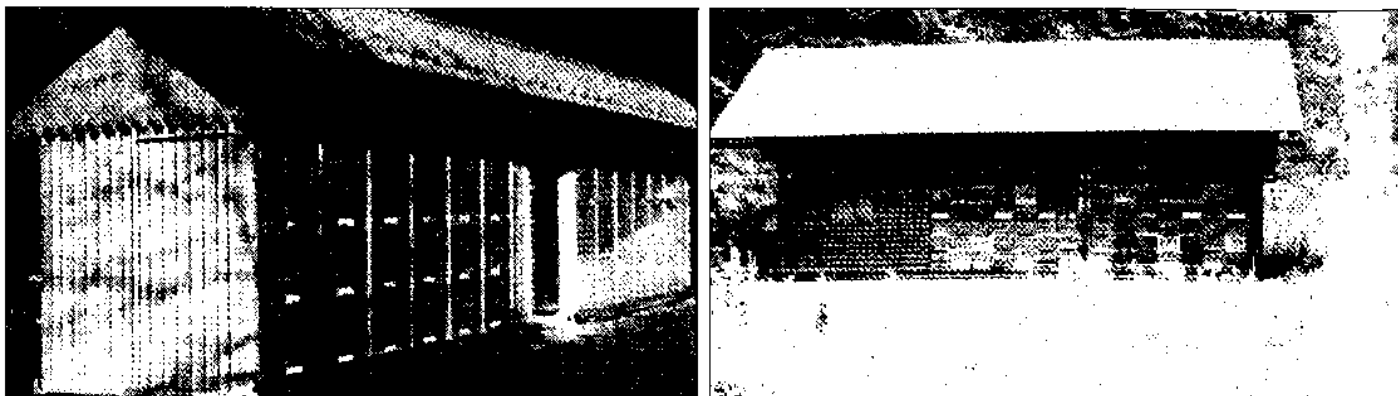
Бджільництво Словенії

Хоча Словенія за своїми розмірами невелика європейська держава, проте має дуже добре розвинуте бджільництво з давніми традиціями. Про це свідчить той факт, що на 41-му все-світньому конгресі "Апімондія" словенські бджолярі боролися за право провести у себе 43-й конгрес "Апімондії".

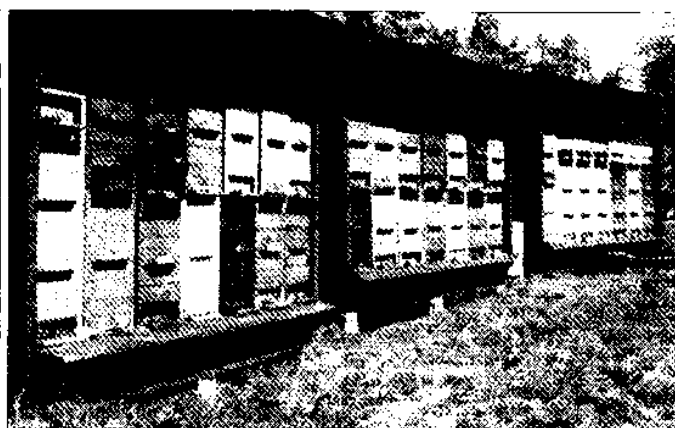
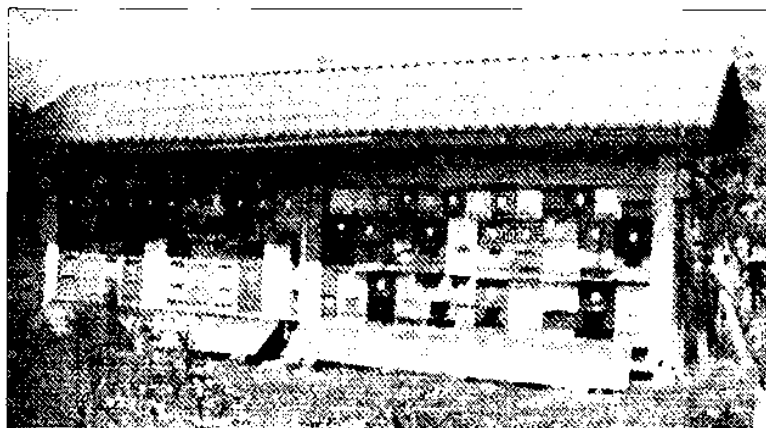
Пропонуємо увазі читачів декілька фото з рекламних буклетів про бджільництво Словенії, які подав В. Горішник – голова Спільки пасічників Львівщини.

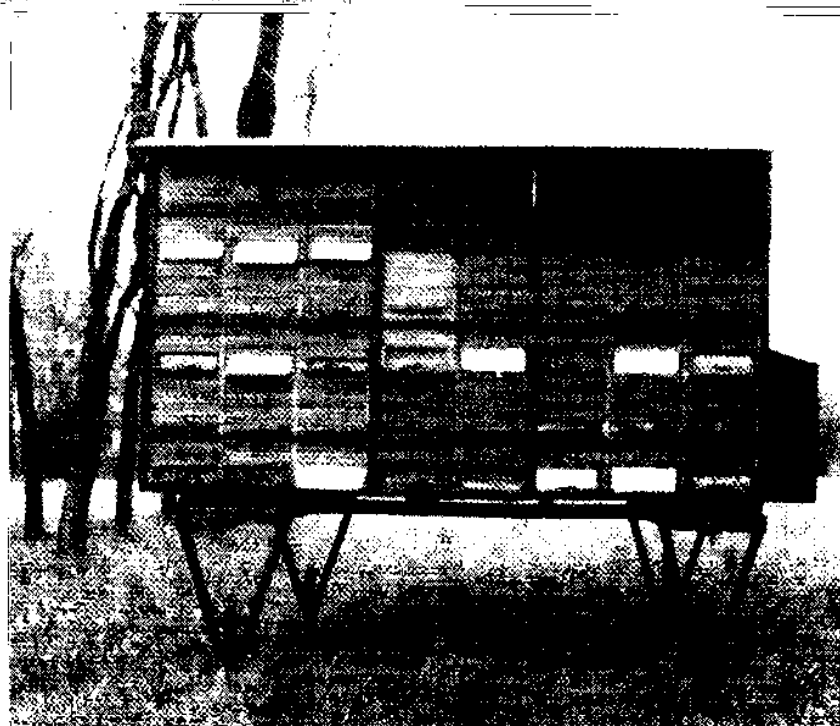
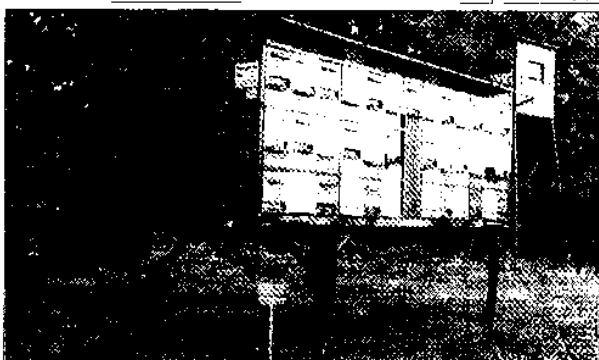
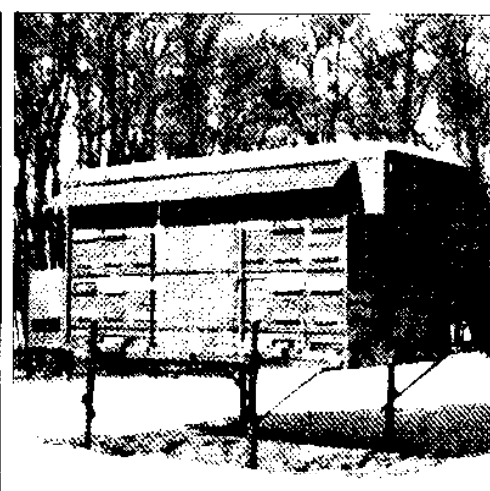
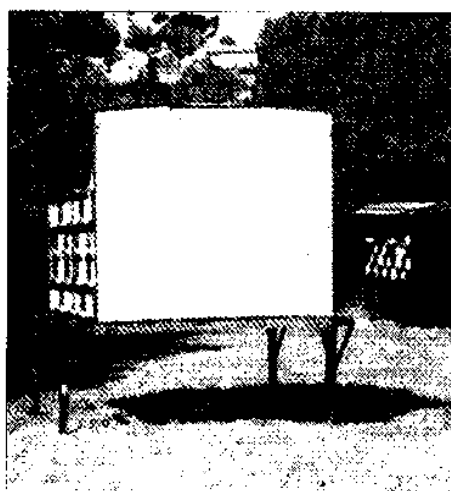
Деякі вулики стаціонарних павільйонів прикрашені картинами з історії бджільництва Словенії чи біблійними сюжетами

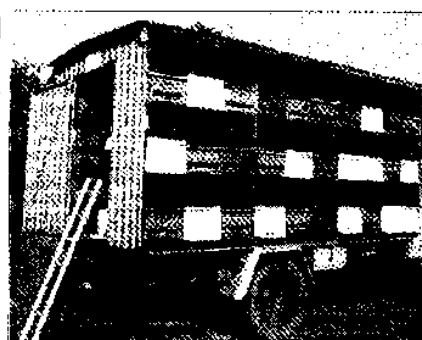
Варіанти конструкції стаціонарних бджолопавільйонів

Стационарні павільйони-модулі

Така конструкція павільйонів-модулів та вуликів-модулів дає змогу перевозити пасіки на кузові автомобіля чи причепі

Павільйони стаціонарно закріплені на кузові автомобіля

Байварол®

Для виявлення
та знищення кліщів вароа

"Ми переконані,
що одночасне
застосування смужок
Байварол® наприкінці серпня
сприяє зменшенню
популяції кліща вароа
не лише на бджолах, але
і в навколишньому середовищі,
якщо здійснювати обробки
не на одній пасіці,
а в цілому регіоні"
("Урядовий кур'єр",
№129, 2005)

"Смужки Байварол®
мають високу
ефективність проти
вароатозу і сприяють
благополучній зимівлі та
живучості сильних бджолосімей"
("Bert Munch Tierarzt",
№109 (6-7), 1996)

"Препарат Байварол® визнаний
одним із екологічно найбільш
безпечних препаратів для бджіл
і людей" ("Агросвіт України", №4,
2006)

"Байварол® на 80%
запобігає виникненню
інших захворювань
(аскосфероз, гнилець),
які спричиняє кліщ"
("Пасіка", №8, 2006)

"На відміну від
інших препаратів,
використання Байваролу®
має багато переваг:
економія часу (можна
обробити 260 бджолосімей з одним
помічником за 2,5-3 год),
висока ефективність
і надійність дії
препарату" ("Агросвіт
України", №3, 2006)

З питань придбання Байваролу®
звертатися за телефонами:

НПП "Біо-Тест-Лабораторія", тел. (044) 241-11-39

"Ветеріна", тел. (044) 583-03-16, (здійснюється поштова розсилка, тел. (097) 691-60-25)

OL. KAR. "Агрозооветсервіс", тел. (043) 442-12-54

ТОВ "Тріплекс", тел. (0562) 36-20-68 – Дніпропетровськ,

(044) 249-93-10 (ТТ) – Київ,

(0342) 73-19-51 – Івано-Франківськ,

(048) 701-34-94, (050) 480-78-60 – Одеса

Bayer HealthCare

Animal Health

www.bayer.ua